תלמוד ירושלמי · מפרשים · מראה הפנים על תלמוד ירושלמי · סדר זרעים

# מראה הפנים על תלמוד ירושלמי דמאי

רבי משה מרגלית

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# מראה הפנים על תלמוד ירושלמי דמאי

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראה-הפנים-על-תלמוד-ירושלמי-דמאי/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

# תוכן העניינים


**פרק א** ..... 4
הלכה א ..... 4
הלכה ב ..... 7
הלכה ג ..... 9
הלכה ד ..... 13
**פרק ב** ..... 15
הלכה א ..... 15
הלכה ב ..... 18
הלכה ג ..... 21
הלכה ד ..... 21
הלכה ה ..... 27
**פרק ג** ..... 28
הלכה א ..... 28
הלכה ב ..... 30
הלכה ג ..... 31
הלכה ד ..... 32
הלכה ה ..... 35
הלכה ו ..... 36
**פרק ד** ..... 36
הלכה א ..... 36
הלכה ב ..... 40
הלכה ג ..... 41
הלכה ה ..... 44
**פרק ה** ..... 46
הלכה א ..... 46
הלכה ב ..... 49
הלכה ג ..... 54
הלכה ד ..... 56
הלכה ה ..... 56
הלכה ו ..... 59
הלכה ז ..... 59
הלכה ח ..... 59
**פרק ו** ..... 62
הלכה א ..... 62
הלכה ב ..... 66
הלכה ג ..... 71
הלכה ד ..... 71
הלכה ה ..... 73
הלכה ו ..... 74
הלכה ז ..... 76
הלכה ח ..... 77
**פרק ז** ..... 82
הלכה א ..... 82
הלכה ב ..... 85
הלכה ג ..... 85
הלכה ד ..... 86
הלכה ו ..... 89
הלכה ז ..... 92
הלכה ח ..... 94

# פרק א

## הלכה א

**הקלים שבדמאי**. וביהודה האוג והחומץ והכסבור ובנוסחת המשניות וביהודה האוג והחומץ שביהודה והכסבר. ולפ"ז הכסבר שבכל המקומות קאמר וכך היתה גירסת הרמב"ם ז"ל במשנה. ומפני כך הזכיר הכסבר בריש פ' י"ג ממעשר ולא הזכיר האוג שלא מנה אלא דברים הנוהגות בכל מקום ועיין לקמן בד"ה מה בין ביהודה בין בגליל. ובענין דין תרומות מעשר של דמאי פשוט הוא שצריך ליתנו לכהן בלא דמים וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מהלכות מעשר בהלכה ה' שביאר כיצד מעשרין את הדמאי מפריש כדי תרומת מעשר וכו' ונוטל אותה ונותנה לכהן וכו' ולא כתב שיתן לו דמים והרא"ש כתב בזה והובא בהגהת פי' הר"ש ולא רצה לתקן שימכור תרומת מעשר לכהן דחיישינן אי משהי ליה ישראל גביה עד שיזדמן לו כהן שיקנה דילמא אתי ביה לידי תקלה וכו' ולענ"ד נראה טעם אחר לזה משום דכללא הוא כל שהחמירו בו חכמים מחמת ספיקא דאורייתא הרי הוא כודאי והגע עצמך מה יעשה בו הישראל אם לא ימצא לשום כהן שיתן לו דמים שהרי לאכלו אי אפשר דיש בו ספק עון מיתה ולשמרו להסקה נמי אינו יכול דשמא מתחייב הוא מן התורה ואסור לשרוף תרומה טהורה הלכך ע"כ צריך ליתנו לכהן בחנם וזהו הטעם בתרומת מעשר דמאי ובספק חלה ובכל ספק אם יש כאן חיוב תרומה מלבד בדין דתרם וצריך לחזור ולתרום כהאי דריש פרק ג' דתרומות וכל כיוצא בזה דכבר נתרמה והויא תרומה גמורה מדאורייתא אלא שחכמים החמירו לחזור ולתרום מספק בכל כה"ג הוא דצריך הכהן ליתן דמים בשביל אחת מהן וכמו שביאר הרמב"ם לזה בפ"ה מהל' תרומה וטעמא דכאן אי אתה יכול לומר עשו הספק כודאי שהרי אין כאן ספק עון מיתה לפי שכבר נתרמה ממנה תרומה גמורה מן התורה ומזה תדע דדעת הרמב"ם בזה הוא עיקר ולא כמ"ש הר"ש בפ"ג דחלה שנסתפק בזה והביאו כאן התי"ט וכן במקומו ועיין במ"ש בשם התוס' וכל הדברים אינם מוכרחים כ"א כמו שזכרנו בשם הרמב"ם וראיה לזה מההיא דחולין (דף קלד) והבאתי במקומו לקמן בפ"ג דחלה בהלכה ה' ע"ש ד"ה תמן את אומר ספק פטור וכו' וכן בהלכה ז' שם ד"ה ואם לאו מוציא תרומה ותרומת מעשר לכל. ומכל המקומות יתבאר לך שדעת הרמב"ם הוא עיקר:

**רבי יוחנן אמר לא שנייא בין בדמאי בין ודאי פטורין**. כ"פ הרמב"ם ז"ל שם. אפי' אמר לו ע"ה אינם מעושרין הרי אילו פטורין מן המעשרות עד שיודע לו שהן מן השמור וזה כפשטא דהתוספתא דסייעתא היא לר"י וקשיא לר"ל ואע"ג דמשני הכא אליביה דר"ל לא סמיך על הני שיויי. ומיהו לכאורה קשיא אהך פסקא מסוגיית הש"ס דילן בפ' כיצד

מברכין (דף מ' ע"ב) דפליגי התם ר' אילעא ור' זעירא בפירושא דנובלות תמרה דמתני' חד אמר בושלי כמרא וחד אמר תמרי זיקא ופריך בשלמא למ"ד בושלי כמרא היינו דקתני הקלין שבדמאי ספיקן הוא דפטור הא ודאן חייב אלא למ"ד תמרי זיקא ודאן חייב הפקירא נינהו. הב"ע שעשאן גורן וכו' ומדדייק בפשיטות הא ודאן חייב משמע כדר"ל וכ"כ כאן הר"ש ז"ל דסוגיא דגמרא דכיצד מברכין כוותיה דר"ל היא והנראה בזה לדעת הרמב"ם דלא סמיך אהאי דיוקא דלישנא קמא דכיצד מברכין אלא על איכא דאמרי דהתם דמדייק איפכא בשלמא למ"ד תמרי זיקא היינו דהכא קרי לה נובלות סתמא והתם קרי לה תמרה אלא למ"ד בושלי כמרא ניתני אידי ואידי נובלת תמרה או אידי ואידי נובלות סתמא קשיא ומשמע ליה מדקאמר בפשיטות בהאי לישנא דלמ"ד תמרי זיקא ניחא ולא צריכין לאוקימתא דחיקא דלישנא קמא דמתני' בשעשאן גורן מיירי ומשום דלקושטא דמילתא אף בודאן פטור דהפקירא נינהו והא דנקט שבדמאי משום דהך מכילתין לא מיירי אלא בדמאי וכדמתרץ הכא לר' יוחנן וא"כ נאמר דהני תרי לישני דהתם פליגי בהך דיוקא גופה כדפליגי ר"י ור"ל הכא דלישנא קמא מדייק ליה הא דנקט הקלין שבדמאי לדוקא הוא דנקט כסברת ר"ל ולישנא בתרא ס"ל דלאו דוקא נקט דמאי וה"ה בודאן וכדמפרש ר' יוחנן ופסק כאיכא דאמרי דאזלא בשיטת ר' יוחנן בענין דיוקא דמתני' אבל לא בפירושא כדלקמן. ובענין פירושא דנובלות תמרה נראה שהוא ז"ל לא סמיך אהא דמשמע מהתם להאי לישנא כמ"ד תמרי זיקא שהרי כתב שם ונובלות תמרה והן שעדיין לא הטילו שאור והיינו כחכמים דהתוספתא וכדמסיק הכא לקמן וחכ"א לא כדברי זה וכו' וכמו שהבאתי בפנים ואי דמפרשינן תמרי זיקא אף אם נפלו לאחר שהטילו שאור הפקירא נינהו אלא נובלות הן שלא נתבשלו ואינם מתבשלים באילן וכך פי' להנובלות דהתם שכתב בפ"ח מהל' ברכות בהלכה ח' והנובלות שהן פגין וזהו שם הכולל לכל שלא נתבשלו וה"ה בתמרה ואע"ג דאסיק בקשיא להאי מ"ד דלא מפרש תמרי זיקא הא לא איכפת לן וכדנקטינן מסוגיית הש"ס בכל מקום דקשיא אינה מבטלת הלכה כ"א תיובתא והיינו נובלות והיינו נובלות תמרה. ועוד היותר נראה לן בהאי ענינא דר' אילעא ור"ז דפליגי התם בפירושא דנובלות תמרה היינו ר"ז ור' הילא דהכא דפליגי לקמן בפלוגתא דר' מנא ור' חנינא ואליבא דר' יוסי בר' יהודה דהתוספתא כמבואר לקמן והלכך נמי למאן דמפרש דר' יוסי בר"י בשהטילו שאור מיירי ודוקא במעורבות מחייב הא לאו הכי פטור איהו הוא דמפרש תמרי זיקא וכדקאמר בהדיא לית יכיל דא"ר יוחנן וכו' וא"כ לעולם הפקר הן ור' יוסי בר"י לא מחייב אלא במעורבות ומאן דמפרש להא דר"י בר"י בשלא הטילו שאור והיינו שלא נתבשלו או בושלי כמרא דהיינו

הך וכדפירש"י ז"ל שם שרופי חמה והן אינן מתבשלות לעולם וזכינו מזה דהך פלוגתא דהתם היא פלוגתא דהני אמוראי גופייהו דהכא וזה תליא בפלוגתא דפליגי אליבא דר' יוסי בר' יהודה וכיון שכן למאי דמסקינן כחכמים דהתוספתא דבשהטילו שאור תליא מילתא א"כ ממילא אזדא לה האי פירושא דתמרי זיקי זהו טעמו של הרמב"ם בהך דינא ובהך פירושא כנ"ל:

**שנייא היא מכזיב להלן בין דמאי בין ודאי וכו'**. ומש"ס דילן מהרבה מקומות משמע דמקום שהחזיקו עולי מצרים בלבד נוהגין בתרומה ומעשרות מדבריהם כ"א בדמאי הוא דלא גזרו וכך הוא דעת הרמב"ם ועיין בפ' דלקמן בה"א ד"ה רבי התיר בית שאן מה שנתבאר שם בס"ד:

**תני נכנס לעיר שרובה עכו"ם וכו'**. לפי גי' הספר ברישא ד"ה חייבין והיה צריך לומר משום דהעכו"ם מסתמא לא עישרו וקסברי אין קנין לעכו"ם בא"י לפוטרו ממעשר והלכך אף לר"י חייבין הואיל ואיכא ספיקא דרוב משמרין ולאו הפקר הן אלא דקשיא מציעתא בעיר שרובה ישראל ד"ה פטורין הא מסיק לר"ל לעיל דבספק אם הוא הפקר או לא בודאי אינו מעושר מיהת חייבין ולמאי שהגהתי בפנים טפי ניחא הואי. ובענין אין קנין וכו' עיין לעיל בפ"ד דפאה הלכה ו' ד"ה ר' יוסי בשם ר' יוחנן מה שנתבאר מזה בס"ד:

**הבכורות והמסוייפות וכו'**. בתוספתא גרים בגינה חייבות בבקעה פטורות וכ"פ הרמב"ם ז"ל שם הל"ב וטעמא דבגינה בחזקת המשתמר הוו טפי מבבקעה שרגלי כל אדם מצויין בה ואע"ג דבדין הסיאה והאזוב וכו' דמייתי לקמן דוקא בחצר הוא אבל לא בגינה התם טעמא משום דהן עולין מאליהן הואי ובחצר סתמן לאדם קיימי וכדרב אשי פ' בא סימן (דף נא). נסתייפו התאנים וכו' הך תוספתא מייתי לה בבבלי פ"ק דפסחים (דף ו' ע"ב) וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ק מהל' מעשר הלכה יב ואע"ג דנראה מהאי עובדא דלקמיה דרבי פליג עלה מ"מ מסיק הכא דר' יוחנן יאות הוא מקשי דכיון שהושיב שומר הרי הבעה"ב מקפיד עליהן וכסתמא דהתוספתא.

**רבי זעירא ור' הילא חד אמר כהדין וחד אמר כהדין**. עיין לעיל בד"ה ר' יוחנן אמר וכו' מה שנתבאר מהאי ענינא:

**מה בין ביהודה בין בגליל וכו'**. כדפרישית דנראה להאי תלמודא לפי הנוסחא ששנו במשנה וביהודה האוג והחומץ והכסבר דהך דקתני לעיל מינה הגופנין והנצפה בגליל הוא דשנו. והתי"ט הביא להא דמדייק אבתרה גבי כסבור מה בין ביהודה וכו' וכתב לא ידעתי ליישב הירושלמי לדעת הרמב"ם שכתב להכסבר סתם ומשמע בכל מקום. ואם

נדייק זה להרמב"ם א"כ אמאי לא דקדק בהקודם דלפי האי תלמודא הגופנין והנצפה בגליל דוקא נשנה והרמב"ם מנה שם גם להגופנין והנצפה סתם ומשמע בכל מקום אלא דנראה דהרמב"ם היה סובר דהך דיוקא לא אתיא אלא לפי הנוסחא אשר היה לפניהם ומביא ראיה מהני מתלי דאף דאין ראיה לדינא ממתלי דאינשי מ"מ סמך הוי לפי הנוסחא שלפניהם אבל לפי נוסחת הספרים אשר לפנינו בכל נוסחאות המשנה כתוב וביהודה האוג והחומץ שביהודה וא"כ אין ראיה לא להגופנין והנצפה ולא לכסבר אלא דבכ"מ נשנו כ"א האוג והחומץ בראשונה שביהודה ולפיכך לא הזכיר הרמב"ם לאוג דביהודה דוקא נשנית ולא מנה אלא הנוהגים בכל מקום וזה פשוט והחומץ של התמד כתב שם לקמן דפטור כדמשמע מהאי דהכא לקמן:

## הלכה ב

**לא כיוחנן כ"ג וכו'**. וגי' הר"ש ז"ל לא יוחנן כ"ג ופי' דרך קושיא ותירוץ ולפי מה שכתוב לפנינו שפיר מתפרש כדפרישית בפנים:

**תני נאכל באנינה ואינו נאכל בטומאה.** זה לא מצאתי מבואר להדיא במקום אחר שאינו נאכל בטומאה ומ"מ גם ממתני' נלמד מדקתני ונותנו לע"ה ואי דנאכל לכתחילה בטומאה מאי קמ"ל דנותנו לע"ה ואפשר דהיינו טעמיה דהרמב"ם במה שכתב בפ"ג מהל' מע"ש בהלכה ט' דפחות מגרוגרות הוא דנותן לע"ה משום דמיהת אינו נזהר לאכול בטהרה ודיניה של מע"ש של דמאי שלא לאכלו בטומאה ועל דבר מועט לא הקפידו דלאו מילתא ברורה היא שיאכלנו בטומאה ועיין לקמן ד"ה דבי ר' ינאי:

**תמן ר"מ ברם הכא רבנן.** הכי משני לה שמואל בבבלי פרק הזהב (דף נה) ומייתי התם דלר"מ עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה מההיא דגיטין דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים יוציא והולד ממזר והכא מייתי בפ"ב דערלה מההיא דכתמים כמו שהבאתי בפנים והנ"מ דאיכא בינייהו אכתוב במקומו בערלה בהגיעי לשם בס"ד. והרמב"ם ז"ל לא תפס לאוקמתא דשמואל דהתם אלא כשינוייא דר' זעירא בשם רבנן דלקמן דקאמר בדין היה וכו' שכך כתב להדיא בפ"י מהל' תרומות בהלכה ד' וכבר העיר התוי"ט בזה בפ' הזהב אלא דמ"ש שם דלא כהכ"מ שציין שם דא"כ הוו סתרי פיסקי דהרמב"ם אהדדי דבחומש בתרומות מעשר פסק כר"מ ובההיא דפ"ב דערלה לא פסק כן בפט"ו מהל' מ"א מדהשמיט לתרומת מעשר של דמאי שם בהלכה י"ג שכתב ואלו הן השיעורין שנתנו חכמים וכו'. ובמחילת כ"ת בזה לא דק הוא שלא השמיט לתרומת מעשר של דמאי ונעלם ממנו מקומו שבפט"ו מהל' תרומות כתב בהדיא כן בהלכה כ' תרומה גדולה וכו' לפיכך דין ארבעתן לענין אכילה ודימוע אחד הוא כולן עולין בא'

ומאה ומצטרפין וכו' ודין תרומת מעשר של דמאי בכל אלו הדרכים כתרומת מעשר של ודאי אלא שאין לוקין על אכילתה. הרי של דמאי כשל ודאי בענין השיעורין בדימוע ובהלכה מ"א לא כתב אלא דרך כלל מפני שסמך על שיתבאר במקומו דרך פרט והטעם דפסק כמתני' דריש פ"ב דערלה יתבאר אי"ה לקמן פ"ד דדמאי בהלכה א' וע"ש ד"ה תני תרומת מעשר של דמאי וכו' ומה שייך לפרטי דינים הללו. ומיהו אכתי צריך טעמא בכאן דהניח לאוקימתא דהש"ס דילן ותפס כהאי דהכא ושמא הואיל דשקלי וטרי התם אי שפיר משני לה שמואל או לא ואע"ג דרבא קאמר דשפיר משני לה דשם מיתה בעולם לטעמיה דשמואל קאמר הכי ותפס לאוקימתא דר"ז בשם רבנן דהכא דההיא כד"ה אתייא וכדפרישית בפנים. והשתא להאי אוקימתא נקטינן נמי דמתני' במע"ש של דמאי אייריי וכהאי דאמר ר"ז לעיל משמיה דנפשיה בהא ולא כר' אימי וא"כ בהאי דמאבדין מיעוטו בדרכים א"צ לחללו ואף שיש בידו מעות כדקאמר לקמן ואתייא דר"ח בר ווא כר' זעירא וזהו טעמו של הרמב"ם שכתב בהל' מע"ש שם בדין ומאבדין מיעוטו בדרכים סתם דהעיקר כאוקימתא דר"ז דכד"ה אתייא כמו שנתבאר:

**אין מביאין תרומה מן הגורן לעיר וכו'**. רישא דהאי ברייתא מייתי לה בבבלי פ' הזרוע (דף קל"ד ע"ב) והרמב"ם ז"ל הביאה בפי"ב מהל' תרומות בהלכה י"ז כולה כמו שהובאה כאן ואם היתה חיה או בהמה אוכלתה שם וכו' וגי' הר"ש ז"ל כאן היתה גדודתה וכו' ועיין בדבריו שלא נתבאר כל הצורך בהאי דר' יוסי וכו' ואין להאריך:

**דבי ר' ינאי אמרי פחות מאוכל מותר לאבד בפרוס וכו'**. הרמב"ם ז"ל בפ"ג ממעשר שני בהלכה ט' פסק בשניהם כן וכמה הוא מיעוט פחות מגרוגרת בין באוכל שלם בין בפרוס וכו' ועיין בכ"מ במה שנדחק ורצה להגיה אבל וכן עד ולמאי שבארתי בפנים שפיר מתפרשא כולם ולהא דר' מנא דלא פליגין במידי ונקטינן דלכ"ע אין חילוק בין שלם ובין פרוס לענין השיעור דעד גרוגרת ולא עד בכלל כדנקטינן כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגריס של כתמים ומה שנלמד למאי דפרישית דבפרוס מותר לאבד אם יש כמה פרוסות מעט מכאו"א ועד כגרוגרת זה פשוט הוא ולא היה צריך הרמב"ם לבארו בהדיא דהא כיון דאיכא הרבה פרוסות מה לי מא' מה לי משתים ושלש ובלבד שלא יאבד יותר מכשיעור שקבעו חכמים ובהרבה שלמים מסתברא הוא כדפרישית ולא היה צריך לבאר גם לזה דאם לא התירו לו לאבד אלא פחות מכגרוגרת למה יאבד משאר השלימים ולפיכך לא דיבר אלא מאוכל שלם אחד ומפרוס אחד ומזה נלמד לדין אם יש כאן הרבה וכפי שהוצאתי מן הסברא ולבאר הסוגיא לפי השקלא וטריא כדרך סוגיית הש"ע עד דאזלו למסקנא. ובענין מ"ש הראב"ד ז"ל בהשגה וזה לפי גירסתו שלא

היה גורם עד כגרוגרת כמבואר שם ופי' פחות מאוכל פחות מכביצה וכ"פ הר"ש ז"ל במתני'. ויש לדקדק ע"ז דהא מלשון המשנה נראה דקרינן לפחות מכביצה אוכל כמו שהבאתי בפנים וכן בהרבה מקומות פחות מכביצה אוכלין ומלשון המקרא שמעינן דכזית נקרא אוכל כדנקטינן כל שיעורי אוכלין בכזית חוץ מטומאת אוכלין והתם טעמא מפני ששינה הכתוב במשמען דכתיב מכל האוכל אשר יאכל כדאמרי' בפ' יוה"כ (דף פ' ע"א) ואין לנו סמך לפירוש זה דפחות מאוכל שאמרו יהיה פחות מכביצה אם לא שנאמר שהוא פחות מהאוכל הנאכל בבת אחת ואכתי צ"ע דמהיכי תיתי נדמה להא למאי דאמרו בטומאת אוכלין דנדרש מיתורא דקרא דכתיבא התם:

**מהו לאבד כל שהו ולאבד**. דברים אלו א"א להולמן. ואין ספק שט"ס הוא וצ"ל מהו להפריש וכו' כדפרישית בפנים וזהו שכתב הרמב"ם אבל לא יפרישנו לכתחילה לאבדו שאין מפרישין לאבד וזה מבואר בהרבה מקומות בש"ס דילן שאין מפרישין לאיבוד:

## הלכה ג

**חלת ע"ה**. עיין לקמן ד"ה א"ר יוחנן ובמקומות המצויינין שם ויתבאר לך ענין הדין הזה על נכון בס"ד:

**לקחן לזרע וחישב עליהן לאכילה וכו'**. דין זה לא מצאתי מבואר במקום אחר. ולכאורה יש להביא ראיה לזה דמחשבה מועלת לענין מעשר מההיא דפ' בא סימן (דף נ') א"ר יוחנן עולשין שזרען מתחלה לבהמה ונמלך עליהן לאדם צריכות מחשבה לכשיתלשו דמחשבת חיבור לא שמה מחשבה וכו' אמר רבא ומודה ר' יוחנן לענין מעשר דמחשבת חיבור שמה מחשבה וכו' ודחי התם רב אשי להא דבעי רבא לאתויי סייעתא לדידיה ומדשקלי וטרי במחשבת חיבור ש"מ דמחשבת תלוש מהני לענין מעשר וכגוונא דהאי ברייתא דמייתי הכא ומיהו יש לדחות דהכא לענין שיתחייב במעשר דמאי הכל הולך אחר מה שלקח בתחילה על מנת כן וכהאי דתנינן בתוספתא ומייתי לה בפ"ק דחולין (דף ז) גבי עובדא דר"פ בן יאיר הלוקח פירות מן השוק לאכילה ונמלך עליהן לבהמה ה"ז לא יתן לא לפני בהמתו ולא לפני בהמת חבירו אא"כ עישר וכ"פ הרמב"ם בפי"ג מהלכו' מעשר הלכה טו וא"כ יש לומר דבין לחומרא ובין לקולא וכגוונא דאיירינן הכא הכל הולך אחר שלקח בתחלה ע"מ כן וכן הרמב"ם ז"ל לא הביא האי דינא דברייתא להלכה:

**אין זורעין טבל ואין מחפין טבל וכו' וכמו שהבאתי התוספתא בפנים**. וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מהל' מעשר הל"ג ולא הביא שם להך דאין עושין עם העכו"ם בטבל משום דהך ברייתא אזלא כמ"ד דלעולם אין קנין לעכו"ם בא"י להפקיע ממעשרות וא"כ דין טבל דעכו"ם כטבל דישראל ואין לסייע עמו לעשות בטבל אבל לדעת הרמב"ם אף שפסק

כמ"ד אין קנין לעכו"ם היינו דוקא אם לא נגמרו מלאכתן להפירות בידו או לענין שחזר ולקחה ממנו ישראל להשדה כדכתב בפ"א מהלכות תרומות לחלוקי דינים אלו וזכרתי מזה כמה פעמים במסכת פאה וא"כ לא משכחת לה האי דינא דטבל ביד גוי דאם נגמרו מלאכתן להיות עליהן שם טבל בידו פטורין הן מכלום ולפיכך השמיט הוא ז"ל להאי בבא דהתוספתא והך דמחלק הכא דבדבר שדרכו להתלקט קונסין אותו שילקט היינו אפי' בדבר שזרעו כלה כמה שהביא שם בהלכה ו' ועיין עוד במקומו לקמן בפ"ט דתרומות בהלכה ו' ובמה שכתב בהלכה ד' בדין ליטרא מעשר טבול שזרעה עיין בתרומות שם בהלכה ג' ד"ה ליטרא בצלים של מעשר ראשון שנטעה מה שיתבאר שם בס"ד:

**דו חשש למשקין שיש בהן**. הכא משמע דלענין מעשר ודאי חשש להון דזו היא תשובה למה ששאלו התלמידים לא כן אולפן רבי וכו' דאלו בדמאי קאמר לקמן דלא גזרו על תערובת דמאי וכדאמרינן פ"ק דחולין (דף ו) גבי ביצים המצומקות ביין ואפשר דר' יוחנן היה מחמיר ע"א:

**ר' ירמיה שלח לר' זעירא וכו'**. הובאה האי עובדא בפ"ה דשקלים והתוס' מביאין בחולין שם ד"ה צדיקים עצמן לא כ"ש וכו' לתרץ לדר' זירא דאכל דבאמת קאמר אם הוין קדמאי בני מלאכים וכו' וכדאמרי' בבבלי שבת (ד' קיב):

**מה נעביד להדא עלובתא דהיא מחמרה על גרמיה סגין**. התוס' מביאין לזה בפ"ק דחולין גבי האי עובדא דלא משני כדמשני התם דלקחן מתחלה לאדם הוו ונראה דסתמא דהש"ס דהתם קאמר לה למאי דגרים שם שא"ל ר' פנחס עניה זו הולכת לעשות רצון קונה ואתם מאכילין אותה טבלים ועלה פריך ומי מחייבא וכו' וא"כ אמאי קאמר טבלים ומשני התם הא איתמר עלה דל"ש אלא שלקחן מתחלה לבהמה וכו' והשתא נוכל לומר דאח"כ השיבו לו דאינהו לקחו השעורים אלו מתחלה לבהמה. וע"ז השיב להם מה נעביד וכו' כדקאמר הכא ורש"י ז"ל פירוש שם והנך שעורים לאדם לקחו מתחלה. ושמא דכך היה סבור ר' פינחס קאמר ובהך עיבדא דרבי נשתנית הנוסחא שם במקצת:

**יין למורייס וכו'**. כל זה הביא הרמב"ם ז"ל שם בהל' מעשר פי"ג בהלכה י"ד ובהלכה י"ח:

**הלוקח מן החמרת בצור וכו'**. בתוספתא פ"ק הגי' מהופכת והרמב"ם ז"ל שם בהלכה ה' ואילך פסק כהך גי' דהכא שהיא נראית עיקרית וכפי אשר נתבאר בפנים בטעמא דמילתא:

**אמר ר' יוחנן בשעה שגזרו על הדמאי לא גזרו על דברים הללו**. מילתיה דר' יוחנן קאי דהא דר' אושעיא מיפרכא היא מהאי דתני בתוספתא וכולן וכו' כדפריך עלה לקמן. והכי

אזלא הסוגיא לקמן ריש פ"ה כר' יוחנן וכ"כ הרמב"ם ז"ל שם בהלכה י"ד ואלו דברים שלא גזרו עליהם בשעה שגזרו על הדמאי וכו' ומני התם גם להדברים שנשנו בסיפא דמתני' ובענין פירושא דחלת ע"ה כתב הר"ש ז"ל שתיקן לו גבל חבר בטהרה והעלה התי"ט דטעמו דאי לאו הכי הויא החלה טמאה שאין ע"ה נאמן על פירות שהוכשרו שלא נטמאו כדלקמן בפ"ב. ולפ"ז היה צריך לומר שתיקן לו החבר כל העיסה בטהרה דהא אין עושין חלת ע"ה בטהרה כדתני בתוספתא ריש פ"ג ומייתי לה בבבלי סוף פ' הנזקין (דף ס"ב) אא"כ עושה לו כל העיסה של חולין בטהרה אבל נראה דאי משום הא לא אריא דאיכא למימר דהכא בפירות שלא הוכשרו מיירי וכדמוקי שם בפ' הנזקין לעיל להיא דמפקידין תרומה אצל ישראל ע"ה וע"ש שבזה נאמן ע"ה לומר שלא הוכשרו ולקושטא דמילתא פירוש חלת ע"ה מעיסתו והיינו שהפריש הוא החלה אין חוששין שמא העיסה זו מתבואה שאינה מתוקנת וצריך לתקנה ולהפריש כדי תרומת מעשר כדין דמאי משום דלא גזרו דמאי על דברים הללו. וכן הרמב"ם כתב שם חלת ע"ה סתם. ושאר הסוגיא נתבאר היטב בפנים ועוד יתבאר מזה לקמן רפ"ה בס"ד:

**כולן שקרא שם לתרומת מעשר וכו'**. כן פסק הרמב"ם ז"ל שם בהלכה יט. ומדברי הכ"מ נראה שהיתה הגי' לפניו שם חוץ משירי מנחות ובספרי הרמב"ם שלפנינו לא מצאתי זה ולא בספרי דפוס הישנים וט"ס הוא בציונו ועוד דאי איתא דס"ל דעל שירי מנחות לא חל עליהן שם תרומת מעשר ומע"ש של דמאי וטעמא דקדש הן כדס"ל לר' לעזר א"כ אף במעשר לא עשה כלום. כדקאמר הכא בפשיטות אין כר"מ היא מעשר היא שירי מנחות והרי הוא ז"ל פסק כר"מ במעשר אלא דנראה דהרמב"ם ז"ל לא סמיך כלל אהאי סוגיא דהכא וכולא שקלא וטריא דשקיל וטרי בענין זה ופסק כסתמא דהתוספתא דוכולן קתני ועל הכל חל השם שקרא עליהן וטעמו דכך נראה ונלמד מסוגיית הש"ס דילן בקידושין שם אהאי מתני' דהמקדש בחלקו וכו' דקאמר התם טעמא דבמעשר לא קידש דכתיב ביה קודש הוא לה' וכו' הוא בהווייתו יהא והמקדש בחלקו בק"ק וכו' מסיק שם דאינה מקודשת דכתיב מן האש כאש מה אש לאכילה אף הוא נמי לאכילה כדדריש ר' יוסי התם והשתא דייקינן דלא מיעט הכתוב דלא חל על חלק הקדשים אלא קידושי האשה וכיוצא בה דאינם לאכילה משא"כ הכא דתרומת מעשר ומעשר שני שהן לאכילה חלו על שירי מנחות ובלקוח בכסף מעשר דאיירי הכא פשוט הוא דהא לא אימעוט התם אלא מעשר גופיה דכתיב ביה קודש הוא דהא שארי דברים שנאמר בהן קדש ואפ"ה מקדשין בו האשה כדאמר התם והרי תרומת מעשר והרי שביעית והרי תרומה וכו' עד דמסיק שאני מעשר דכתיב ביה קדש הוא וא"כ לא יהא חמור הלקוח בכסף מעשר מכל הני

דכתיב בהו קדש ושפיר חל על הלקוח בכסף מעשר לכל הא דחשיב הכא. ובענין שסיים הרמב"ם שם אבל אם תיקן את הדמאי וכו' פשוט הוא דדבריו הם כדברי התוספתא דפ"ד דמכילתין ודאי שתקנו דמאי ודמאי שתקנו ודאי לא עשה כלום ואין לזה ענין כלל להמתני' דסוף פ"ה דדמאי כמו שרצה הראב"ד ז"ל בהשגה בפי' דברי הרמב"ם וכמ"ש הכ"מ בזה אלא שדברי התוספתא זו צריכין ביאור ביותר דמ"ש הכ"מ דטעמא דודאי שתקנו דמאי פשוט הוא מפני שלא הפריש תרומה גדולה זה לכאורה קשה דהיכי דמי אם לא הפריש תרומה גדולה כלל מאי לא עשה כלום דקאמר הא טבל הוא והאוכלו במיתה כדין אוכל טבל שלא הופרש תרומה גדולה או תרומת מעשר ואם הפריש אח"כ תרומה גדולה אמאי לא עשה כלום ה"ז כמקדים מעשר ראשון לתרומה שאע"פ שעובר בל"ת מה שעשה עשוי כדתנן בפ"ג דתרומות וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' תרומות. וצריך לומר דלאו משום שלא הפריש תרומה גדולה קאמר הכא אלא דה"פ ודאי שתקנו דמאי שכסבור היה שהוא דמאי ותקנו בתורת דמאי תרומת מעשר ומעשר שני כדין דמאי ואף על פי שאח"כ נזכר שהוא ודאי ותיקן הכל והו"א דמיהת מה שקרא שם בתחילה חל ג"כ ע"ז קמ"ל דלא עשה כלום דבטעות הוא מה שקרא שם בתחילה והיינו מ"ש בזה אבל וכו' לפי שהוא ההפוך מן הרישא וכולן וכו' שאע"פ שבטעות הוא שהרי פטור הוא מ"מ מה שעשה עשוי כיון שהפריש אבל בזה הדין קריאת שם בטעות לאו כלום הוא דלא ידע שהוא ודאי ותקנו בתורת דמאי זהו הטעם דהאי בבא ודמאי שתקנו ודאי שכסבור היה שהוא ודאי והפריש גם תרומה גדולה נמי לא עשה כלום שהרי קריאת שם דתרומה גדולה בטעות היתה זהו פי' התוספתא ופי' דברי הרמב"ם. ולפ"ז ל"צ ג"כ להגיה הכ"ף במקום בי"ת בדבריו אלא דה"ק אם תיקן את הדמאי בודאי כלומר בתורת ודאי שכסבור היה שהיא ודאי וכן הסיפא וה"ז דומה לדין המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר וכו' דתנן בפ"ג דתרומות דלא אמר כלום עד שיהא פיו ולבו שוין וה"נ בלבו היה שכסבור שהיא ודאי וכן איפכא וזה הפי' ברור הוא:

**לא פטרו אלא שמן של פילייטון בלבד**. וכדפרישית דטעמא הוי דלריחא עבידא ולא לסיכה וכההיא צלוחית של פלייטון דפרק במה אשה ושמן ערב דמתני' כולל שמן אפרסמון וגם שמן זית שמעורב בו מיני בשמים דכולהו לריחא הוו כדאמרינן בפרק כיצד מברכין (דף מג) לענין ברכת הריח משחא כבישא ומשחא טחינא וכו' והר"ש ז"ל כתב על שמן ערב דמתני' דעיקרו למשיחה ולא לאכילה דחמיר ודחק עצמו התי"ט בזה דאע"ג דסיכה כשתיה מ"מ לא חמיר כמו אכילה ושתיה עצמם וסיפיה דפרקין קשיא להאי פירושא דשמן שהגרדי סך באצבעותיו חייב בדמאי ולמאי דפרישית ניחא וכך

הוא לשון רמב"ם שם בהלכה ט"ז שמן ערב פטור מן הדמאי שאין חזקתו לאכילה כלומר משום דשמן ערב כולל גם לשמן זית שכבוש בו מיני בשמים אפ"ה פטור שאין חזקתו לאכילה אלא לריח והיינו נמי טעמא דאחרים דמחייבין היו ב"ה בשמן ורד משום דדרך לסוך בו כדפרישית בפנים:

## הלכה ד

**ומברכין עליו**. הרשב"א ז"ל בחידושיו ריש פרק שלשה שאכלו הביא ראיה מכאן לדעת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' ברכות בהלכה י"ט שאין מברכין על האוכל דבר אסור אפי' אכל טבל של דבריהם דמדקתני הכא דמאי מברכין עליו הא טבל אין מברכין עליו ודוחק לומר דמברכין כדי נקטיה ואגב גררא דמזמנין עכ"ל והביאו הכ"מ שם ומיהו עיקר דין זה בפלוגתא דר' יונה ור' יוסי לקמן בסוף פ"ק דחלה תליא ויתבאר מזה במקומו בהגיעי לשם בס"ד:

**שאינו טעון ברכה**. הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' מעשר בהלכה ד' נתן טעם שאין מברכין לפי שהוא ספק וזהו כדאביי בפ' במה מדליקין דספק דדבריהם לא בעי ברכה ויו"ט שני דמברכין טעמא הוא דלא ליזלזלו ביה ורבא קאמר התם טעמא דאין מברכין על הדמאי משום דרוב ע"ה מעשרין הן וכבר כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו בשבת שם דלדברי רב האי גאון ורב אלפס ז"ל שפסקו גבי נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית ואינו מברך עליו וא"כ ליכא למימר דלרבא מברכין בספק דבריהם בשיש לו עיקר מדאורייתא והיינו טעמא דיו"ט שני לדידיה ולפיכך קאמר לטעמא דדמאי משום דרוב ע"ה מעשרין הן וליכא ספיקא כלל וכדפי' רש"י ז"ל שם דאי לאו הכי היו מברכין עליו משום דעיקרו שהוא ודאי דאורייתא הוא דאי הכי קשיא מילה דעיקרה דאורייתא ואמאי אין מברכין על תינוק שנולד מהול אלא דצ"ל דרבא לא פליג אדאביי ופירוקא אחרינא הוא דמפרק בדמאי ולעולם ביו"ט שני טעמא כדי שלא יזלזלו בו כדאביי עכ"ד וזהו דעתו של הרמב"ם ז"ל ג"כ וכתב טעמא דאביי להשמיענו זה דעל כל ספק דבריהם לא מברכינן ואע"פ שיש לו עיקר מן התורה בלבד יו"ט שני דאית ביה טעמא אחרינא ורבא מודה נמי להא:

אם היו פירות על פדיון מעשר שני אם היו מעות וכו' וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד בהלכה ג' וכתב שם ואם חללן על פירות אחרות או שחלל מעות על הפירות מברך על חילול מע"ש. והשיג הראב"ד ז"ל על מה שכתב פירות על פירות דפליג אעיקרא דדינא וסובר דאין מחללין פירות הראשונים של מעשר שני אלא על הכסף ויתבאר מזה במקומו בפ"ד דמע"ש בס"ד:

**מותר להקדים שני לראשון בדמאי**. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות מעשר בהלכה ו' כר' יוחנן דאפי' לכתחילה מותר להפריש מעשר שני קודם להראשון בדמאי ולכאורה קשה דהא ריב"ל פליג עליה וקיי"ל כותיה לגבי דר' יוחנן ועוד דדיוקא דמתני' מסייע ליה וכדדייק הש"ס אם הקדים בשעבר הא בתחלה לא ונראה דלמד הוא ז"ל ממסקנת הסוגיא בדין דמותר לקבוע להשני קודם הראשון אפי' בודאי כדפשיט ליה לקמן מהאי עובדא דר' יוסי בן שאול ובמע"ש של ודאי איירי כדאמר אייתי ליה אריסיה פירי וזהו מפירותיו של יוסי בן שאול וא"ל צא וקבע וכו' והשתא מדשרי בודאי לקבוע להשני קודם הראשון ואף דלהפרישו קודם אסור לכתחילה ובל"ת הוא כדתנן בפ"ג דתרומות א"כ ש"מ דבדמאי ס"ל לסתמא דתלמודא דמותר אף להפריש להשני קודם הראשון דאי לא תימא הכי מה בין ודאי לדמאי אי אמרינן דבשניהן אסור להפריש לכתחלה ולקבוע מותר והא במתני' קחשיב לקילו של דמאי שהקילו בו מבודאי אלא ודאי הא דקתני אם הקדים לאו דוקא הוא וה"ה לכתחילה מותר להפריש להשני קודם לראשון ועיין בדיבור דלקמן:

מביא סאה אחת של טבל ועושה אותה שני ופודה וכו' והכי קאי המסקנא כדמשני לה ר' מנא דשאני הכא מההיא דשתי כלכלות של טבל מפני דהתם מתקן הוא כסדרן בתחלה להראשונה ואח"כ להשניה וכמבואר בפנים וא"כ לדידיה דברי ר' יוחנן מתפרשין כפשטן דמביא סאה אחת וכו' ואף שעדיין לא הפריש הראשון דבהכי מיירי ומשום דיכול הוא לקבוע להשני קודם הראשון ואע"ג דלהפרישו מקודם אסור הוא לכתחילה וכדלעיל ואע"ג דלשנוייא דר' חנניא נראה דהוא מפרש להא דר' יוחנן דמיירי אחר שהפריש למעשר הראשון ועושה אותה בתרומת מעשר דקאמר בדוקא הוא משינויא דר' מנא לא משמע הכי וכמבואר ממה דפרישית בפנים והיינו דאיכא בין הני שינויי והשתא לר' מנא תרומת מעשר דנקט לאו דוקא הוא אלא ה"ה שיכול לעשות אותו לראשון ואורחא דמילתא נקט כדפרישית בפנים לדברי ר' יוחנן וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' מעשר בהלכה ב' שכתב ויש לאדם לקבוע מע"ש ופודהו ועושהו מעשר ראשון על הפירות או תרומת מעשר למקום אחר וזהו כר' מנא וזכרתי כמה פעמים בחבוריי שלמדתי מדבריו דדרכו לפסוק על הרוב כר' מנא דהוא מבתראי דהאי תלמודא ושמעינן ממילא נמי דלקבוע למעשר שני קודם להראשון מותר לכתחילה אף בודאי ובדמאי אף להפריש מקודם מותר וזהו ההפרש שיש ביניהם כמבואר בדיבור דלעיל. ובמ"ש שם הראב"ד ז"ל דבתרומה לא יכול לעשות כן נראה שגם דעת הרמב"ם ז"ל כן ובדין דשתי כלכלות של טבל נראה מהתוספתא דאיירי בטבל גמור שלא נתרמה תרומה גדולה ג"כ

כדקתני נוטל מן השניה שני תאנים והרמב"ם בדין זה בפרק הנזכר כתב בהלכה י"א מי שהיו לפניו שתי כלכלות של טבל שנטלה תרומתן וכו' ויתבאר מזה במקומו לקמן בפ"ז בהלכה ו' בס"ד:
סליק פירקא בסייעתא דשמיא

## פרק ב

### הלכה א

**אלו דברים מתעשרין דמאי בכ"מ**. הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה כתב בכל מקום אחד שיהיו בא"י או בח"ל. ודקדק התוי"ט על זה דהא פירות א"י שיצאו לח"ל פטורין מתרומות ומעשרות אפי' מדבריהם כדמשמע מדבריו שכתב בפ"א מהל' תרומות בהלכה כ"ב שלא כתב שם חייבים מדבריהם אלא אם יצאו לסוריא. ובחיבורו בפי"ג מהל' מעשר בהלכה ד' כתב בזה פירות שידוע שהן מפירות הארץ שהחזיקו בה עולי בבל אע"פ שהן נמצאות בסוריא ואצ"ל בארץ שהחזיקו בה עולי מצרים בלבד הרי אלו חייבין בדמאי. ויש ליישב גם דבריו שבפי' המשנה דמה שכתב בחו"ל היינו הארצות הסמוכים לא"י כמו ארץ שנער וכיוצא בה כמ"ש בריש הל' תרומות ונביאים התקינו שיהו נוהגות אפי' בארץ שנער שהיא סמוכה לא"י וכו' וחכמים הראשונים התקינו שיהו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב וכו' וכן כתב עוד שם בהלכה ו' נמצא כל העולם כולו לענין מצוות התלוין בארץ נחלקת לג' מחלוקות א"י וסוריא וח"ל וא"י נחלקת לשנים וח"ל נחלקת לשנים וכו' והשתא צ"ל דמ"ש שם בהלכה כב בענין פירות הארץ שיצאו וכן מ"ש בי"ג מהל' מעשר סוריא וכו' לאו דוקא הוא ועל כרחך לומר כן שהרי אפי' פירות ארץ שנער עצמה וכיוצא בה חייבין מד"ס ומהיכי תיתי לומר שפירות שיצאו מא"י לשם שיהיו פטורין אף מדבריהם אלא דנראה לומר דהא דנקט סוריא וארץ שהחזיקו עולי מצרים משום שיש מקומות שם שב"ד שאחריהן נמנו עליהן והתירום כגון בית שאן ואשקלון כמו שהביא הוא ז"ל בהל' תרומות שם בהל' ה' ולפיכך קאמר באלו פירות הידועין שהן מפירות הארץ גזרו עליהם דמאי אף באלו המקומות שהתירום אח"כ ולעולם ח"ל הסמוכה כמו ארץ שנער וכיוצא בה ג"כ בכלל דין זה וכן המה בכלל מה שנזכר בהלכה כב דפ"א מתרומות. ויתבאר עוד מדין הנזכר במ"ש שם וכן פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה וכו' לקמן ברפ"ב דחלה בס"ד:
**אמר רבי לעזר לא שנו וכו'**. הגי' שבספרי הדפוס ודאי ט"ס הוא ואין להעמידה ומה שפירשתי בפנים בלשון הא' הוא מפני שלא רציתי להגיה הרבה בדברי ר"א הכתובין

כאן ולפי הך לישנא הא דאמר לר"א דחש למיעוט היינו חששא לקולא והא לא הוי קשה מידי שמצינו בכמה מקומות לישנא דחששא לקולא בפ' שואל (דף קנא) שמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו ובפ"ק דחגיגה חיישינן שמא באמבטי עיברה אלא דבלאו הכי ע"כ דצריכין להגיה בדברי ר"א שהן מהופכין ומסורסין בספרי הדפוס וצ"ל כמו שפירשתי בלשון הב' דלא שנו אלא בלוקח מהישראל אבל בלוקח מן העכו"ם ודאי וכמבואר הכל בפנים דהא קאמר מתניתא מסייעא לר"א התגר וכו' אבל אם היה לוקח מן העכו"ם. ודאי וטעמא כדפרישית דס"ל דאין קרן לעכו"ם בא"י לפוטרה מן המעשרות ולמאי דא"ר אלעזר גופיה לקמן בפ"ה וכן הובא לעיל בפ"ד דפאה בהלכה ו' דאע"ג דאין קנין לעכו"ם בקרקע בפירות מיהת יש לו קנין כדפרישית שם בפירות שנגמרו מלאכתן בידו וא"כ הוה קשה להא דקאמר הכא דמסתמא בפירות שנגמרו מלאכתן ביד הגוי מיירי דהא בלוקח מן התגר שלקח מן הגוי קאמר ובודאי אותן הפירות נגמרו מלאכתן היו וצ"ל דלהאי תנא דהתוספתא הוא דקאמר הכא דקתני בהדיא בלוקח מן הגוי ודאי הן אלמא דס"ל דלעולם אין קנין לעכו"ם להפקיע ממעשרות. ולר' יוחנן דהכא פשוט הוא דשפיר אתיא מילתיה אף להמסקנא דהתם דיש קנין לגוי בפירות שנגמרו מלאכתן בידו וכמו שפסק הרמב"ם בפ"א מתרומות והבאתי שם דהכא טעמא משום דרוב א"י נתונה ביד ישראל לדידיה וחיישינן שמא הגוי מישראל הוא דלקחן ולפיכך לעולם הן דמאי והיינו מן התגר גוי כדמסיק ועיין בדיבור דלקמן:

**איזהו התגר וכו'**. כהך תוספתא פסק הרמב"ם ז"ל בפ' י"ג ממעשר בהלכה ט' גבי מה שפסק שם כר' יוחנן דבראשונה בזמן שהיה רוב א"י ביד ישראל הלוקח מכל תגר גוי מעשר דמאי. דכיון שהוא תגר חיישינן שמא לקח מישראל ופסק שם בהובאו שלשה משואין כאחת וכן הוא ובנו ופועלו דלא הוחזק תגר כדמסיק הכא. ובענין בעיא דלא איפשטא הכא אם למפרע נעשה תגר או מכאן ולהבא לא זכר כלום. וטעמא דהך בעיא לא אזלא אלא למ"ד דאין קנין לגוי בא"י לעולם ואפי' בפירות שנגמרו מלאכתן בידו כסתמא דהסוגיא דמיירי הכי וזכרתי בדיבור דלעיל וכיון שכן מיבעיא ליה אי אמרינן דמכאן ולהבא הוא דנעשה תגר אבל מה שמכר מקודם הוי ודאי כדפרישית בפנים אבל לשיטת הרמב"ם דפוסק דלענין פירות שנגמרו ביד העכו"ם יש לו קנין ופטורין הן ממעשרות וזהו כמסקנת הסוגיא דלקמן בפ"ה וזכרתי לעיל א"כ אין נ"מ כלל בזה דמה שהוא נלקח מן הגוי פטורין הן לגמרי כ"א מה שנלקח מן התגר גוי אחר שהוחזק לתגר יש חשש דמאי לפי שהוא לוקח גם מישראל וברוב ישראל כמבואר והלכך לא זכר מזה כלום:

**הפירות לא הילכו בהן לא אחר הריח וכו'**. והרמב"ם שם בהלכה י"ב לא פסק כהאי דר' יוחנן דביין חדש וישן הילכו בו אחר הטעם אלא כתב שם כסתמא דהתוספתא שלא חילקו כלום ואפשר דהך דר' יוחנן ביינות שלהם שהיה חזק ביותר בדוקא הוא והיה ניכר הטעם ממה שהובא מא"י ולפיכך השמיטו:

**רבי התיר בית שאן מפי יהושע בן זירוז וכו'**. הכא משמע דלענין שביעית התיר ובפ"ק דחולין (דף ה) נמי קאמר העיד ר' יהושע בן זירוז על ר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן והתיר רבי את בית שאן כולה על ידו ופירש"י ז"ל אכל עלה של ירק ולא עישר. ולכאורה יש חילוק באלו המקומות בין שביעית למעשרות בשאר שני שבוע דהא אמרינן הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל והניחום כדי שיסמכו עניי ישראל עליהם בשביעית וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"א דתרומות בהלכה ה' שלא פטרום מתרומה ומעשרות כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית. וא"כ היו נוהגין בתרומות ומעשרות ולא היתה שביעית נוהגת באלו המקומות אלא שהוא ז"ל סיים שם בהך דרבי ורבינו הקדוש התיר בית שאן מאותן המקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל. וא"כ מן הכל התיר ואף מתרומה ומעשרות דכך מוכחא הסוגיא דהתם. והתוס' מפלפלין שם בענין מעשר בח"ל והביאו מן הסוגיא דהכא לקמן ובסוף סיימו ועוד יש מפרשים שנמצא בירושלמי דהא דקאמר מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי לאו דוקא דמאי אלא אף מן הודאי ואהא סמכינן. וזהו מה דקאמר הכא לעיל ברישׁ פ"ק שנייא היא מגזיב ולהלן בין דמאי בין ודאי וכו' ומיהו דעת הרמב"ם מבואר שם ובפרק י"ג ממעשר והבאתי לעיל ברישׁ הפרק דב' מיני א"י וב' מיני חו"ל הן ומכזיב ולהלן שהן מקומות שלא החזיקו בו עולי בבל כ"א עולי מצרים נוהג שם תרומה ומעשר מדבריהם כ"א בית שאן ואשקלון שכתב שם דאותן התיר רבי לגמרי ובדמאי הוא דלא גזרו במקומות אלו והך דכפר צמח דקאמר הכא ותוספתא דשביעית היא כמו שציינתי בפנים ולא הזכיר הרמב"ם מזה ולא מאינך שמא דהואיל ואלו עיירו' של תחום הן ועוד דהיותר נראה דהוא ז"ל סמך אהא דמשמע מהתוספתא שמשביעית הוא דהתיר ולא זכר כ"א בית שאן דמשמע מהסוגיא דחולין דאף ממעשרות פטרה וכן אשקלון קאמר הכא בהדיא לקמן בפ"ו דשביעית שנמנו עליה לפוטרה ממעשרות:

**ולענין ספיחים מר"ה ועד חנוכה אסור ספיחין וכו'**. לפי הגי' שלפנינו על שנת שביעית עצמה מתפרשא ועל בית שאן דלעיל קאי והיינו דקאמר מן החנוכה ועד העצרת היתר ספיחין מפני שעד החנוכה מצוין הן שם הספיחין שמביאין ממקום האיסור אבל מחנוכה ועד עצרת כבר אינם מצוין כ"כ ומעצרת ועד ר"ה מספקא לן מפני שיש לחוש

שחזרו ונתגדלו ספיחי אותה השנה וממקום איסור באו ויש לתלות ג"כ דבסוף השנה רבו ספיחין ממקום ההיתר כדפרישית בפנים. והתוס' בפ' מקום שנהגו (דף נא ע"ב) ד"ה כל הספיחין וכו' הביאו בשם רבינו נסים לפרש על ספיחין של שביעית שיצאו למוצ"ש ובמקום האיסור מיירי לפירושו וגריס להא דהכא מר"ה ועד חנוכה איסור ספיחין מחנוכה ועד ר"ה היתר ספיחין. והרמב"ם ז"ל כ"כ בפ"ד מהל' שמטה בהלכה ו' ועד מתי אסורין ספיחי שביעית במוצאי שביעית מר"ה ועד חנוכה ומחנוכה ואילך הן מותרין והראה הכ"מ מקומו להא דהכא וכגי' התוספות ועיקר הדין הזה יתבאר במקומו לקמן בפ"ט דשביעית בהל' א' בס"ד רבי יוחנן כדעתיה ור' יוחנן אמר קל וכו'. לפי הכתוב לפנינו פירשתי בפנים והיותר נכון לגרוס ורבי אמר קל הקילו בשביעית וכו' וכך הוא בבבלי פ' השולח (ד' ל"ז) בשביעית בזה"ז ורבי היא וכו' ובעיקרא דהאי דינא אם הולכין אחר מקומו או אחר מעמדו לא כתב מזה הרמב"ם כלום ונראה דנלמד מהאי ברייתא שהובאה לעיל בפ"ק בהלכה ג' מחמר יחידי בצור פטור וכן פסק הרמב"ם בפרק י"ג ממעשר בהלכה ו' וכן חמר יחידי שנכנם לצור והוא טעון פירות פטור מן הדמאי שחזקתן משדה העיר ובחמרים מרובים שהכניסו לצור חייבין בדמאי וכיון דלקולא מחלקינן בין דבר מרובה לדבר מועט ותולין בדבר מועט שהוא מאותה העיר שעומד שם ה"ה לחומרא אם אותה העיר ממקום החיוב וכן לענין שביעית וכגוונא דהאי עובדא דאייתי חדא משפלה והולכין אחר מעמדו ומהאי טעמא קאמר נמי דנצטרפה דעתו של ר' יוחנן עם ראב"ש ורבו על רבי דדמאי הוא ג"כ מדבריהם ואפ"ה הולכין אחר מעמדו ואף לחומרא כדנלמד מהאי ברייתא וכן נמי בשביעית בזמן הזה:

## הלכה ב

**במתניתא פליגא על ר' יוסי וכו'**. הר"ש ז"ל פי' בזה דר' יונה בא לפרש דמתארח אצל ע"ה לא נחשד לאכול בביתו דבר שאינו מתוקן ולא להאכיל לאחרים ור' יוסי סבר דכל זמן שהוא בבית החשוד נחשד לאכול אבל לא להאכיל מפירות ביתו וקאמר דמתני' פליגא דמשמע דבשאין נאמן על עצמו אין נאמן על אחרים ולא משמע דלפלוג רבי יהודה בהך סברא אלא דקסבר דאף על עצמו לא נחשד והדר קאמר דמליהון דרבנן מסייעי לר' יוסי דאמרי דלא א"ר יהודה שלא נחשד אלא בסוף כלומר כשחוזר לביתו דלא נחשד על פירות ביתו אבל בתחלה כשהלך ונתארח נחשד כל זמן שהוא שם עכ"ל וקשיא לפירושו דאי מפרשינן דרבי יונה ורבי יוסי אליבא דר' יהודה פליגי דר' יונה סבר דהיינו טעמיה דר' יהודה דאף מתארח אצל ע"ה נאמן משום דלא נחשד לאכול שם ור' יוסי סבר דנחשד הוא לאכול שם ומ"מ אינו חשוד להאכיל מפירות ביתו דכך

הן הצעת דבריו ז"ל ולהכי מפרש דהא דקאמר דמתני' פליגא על ר' יוסי משום דמשמע דלא פליג ר' יהודה אהך סברא דכשאינו נאמן ע"ע אינו נאמן על אחרים אלא דר' יהודה קסבר דאף על עצמו לא נחשד אף כשהולך להתארח אצל ע"ה אינו אוכל שם וכסברת ר' יונה לפירושו והאי פירושא א"א לכוין בהסוגיא ולומר דאיכא סברא דאף כשמתארח אצל ע"ה לא נחש' לאכול שם דבר שאינו מתוקן שהרי כל מה שאוכל בביתו של ע"ה דבר שאינו מתוקן הוא וזהו טענת חכמים על ר' יהודה על עצמו אינו נאמן כיצד יהא נאמן על של אחרים ועוד דבתוספתא קתני בהדיא בתשובת ר' יהודה לחכמים מימיהן של בעלי הבתים לא נמנעו מלהיות אוכלין זה אצל זה ואעפ"כ פירותיהן שבתוך בתיהן מתוקנין והשתא מאי האי דקאמר דלא משמע דלפלוג ר' יהודה בהך סברא אלא דקסבר דאף על עצמו לא נחשד הא ע"כ כ"ע סברי דנחשד לאכול שם אלא דפליגי אם בשביל כך נחשד גם על פירות ביתו של עצמו או לא. ועוד דפירושו בהאי תחילה וסוף דחוק הוא מאוד. ועוד האי דתני המקבל וכו' דאבתרה לא שייך כלל להא דלעיל לפי פירושו והוא ז"ל לא העתיק אלא עד האי דתני לכך נראה דאם נפרש דר' יונה ור' יוסי אליבא דר' יהודה פליגי וכן משמע בהלכה דלקמן צריך לומר דהכין היא מתפרשא פלוגתייהו דר' יונה כבר הא דקאמר רבי יהודה אף המתארח אצל ע"ה נאמן טעמיה משום דאף שהוא אוכל בבית ע"ה לא אמרינן דאוכל דבר שאינו מתוקן אלא דתלינן שמא על תנאי שבלבו הוא אוכל שיפריש ויתקן אח"כ על מה שאוכל כדאמרינן לקמן גבי חבר שראו אותו מיסב בסעודת ע"ה אינה חזקה למעשרות שאני אומר על תנאין שבלבו הוא מיסב וא"כ אינו אוכל דבר שאינו מתוקן והיינו דקאמר ר' יונה חברים אינן חשודין לא לאכול ולא להאכיל כלומר דודאי אם אוכל הוא דבר שאינו מתוקן חשוד הוא ג"כ להאכיל לאחרים אף לר' יהודה אלא דטעמא דר' יהודה משום דאינו חשוד הוא לאכול וכדאמרן ור' יוסי סבר דטעמיה דר' יודה דאף דחשוד הוא לאכול בביתו של ע"ה מ"מ אינו חשוד הוא להאכיל וכדקאמר חברים חשודים וכו' וכפשטה דהתוספתא בתשובת ר' יהודה ולר' יונה מפרשינן דברי ר"י דהתוספתא ג"כ בכעין דאמרן לא נמנעו מלהיות אוכלין זה אצל זה וכו' ומשום דתלינן דמה שהוא אוכל על תנאי שבלבו הוא אוכל וקאמר בש"ס מתני' פליגא על ר' יוסי אמרו לו וכו' כלומר דאי ס"ד דסבריה דר' יהודה דאף שהוא חשוד לאכול אינו חשוד להאכיל א"כ מאי האי שהשיבו לר' יהודה על עצמו אינו נאמן וכו' לימא להו ר' יהודה בהא פליגנא דאף דאינו נאמן על עצמו כשהוא אוכל בבית ע"ה מ"מ נאמן הוא על אחרים דבשביל כך אינו חשוד להאכיל בביתו דבר שאינו מתוקן דאף דהשיב להם ר' יהודה כך בתוספתא מ"מ מאי קשיא להו לחכמים מעיקרא עליה

הא איהו ס"ל דאעפ"כ לא הפסיד נאמנות שלו לאחרים והניחא לר' יונה דמעיקרא הוי סלקא אדעתייהו דר' יהודה קאמר דאף שאוכל שם דבר שאינו מתוקן אפ"ה נאמן וע"ז אמרו לו על עצמו וכו' והשיב להם ר' יהודה דאף שלא נמנעו מלאכול שם מ"מ מתקנין מה שבבתיהן והיינו דאף מה שאוכלין שם תלינן דעל תנאי אכלו וכדלעיל אלא לר' יוסי קשיא והדר קאמר מליהון דרבנן מסייעין לר' יוסי דר' יהודה ס"ל דהעיקר שיקבל עליו בתחלה שלא יתארח אצל ע"ה ואף שלבסוף נתארח אצלו מ"מ לא הפסיד נאמנות שלו בכך וזהו כסברי' דר' יוסי אליבא דר' יהודה דאי ס"ד שצריך שלעולם לא יהיה חשוד לאכול ואז אינו חשוד להאכיל א"כ מה בין בתחלה בין בסוף הא לעולם צריך שלא יהא חשוד לאכול ואף לבסוף ועלה קאמר דתני וכו' וכלומר דמצינו דפליגי בכה"ג אם הפסיד נאמנות שלו לכל דבר בשביל דבר א' או לא וה"ה בפלוגתא דמתני' וכר' יוסי וכעין מה דפרישית בפנים בענין זה ובהכי מתפרשת הסוגיא על נכון והכל ניחא בס"ד:

**החשוד על דבר אחד וכו'**. האי פלוגתא נשנית בתוספתא פ"ב בדברי רבי מאיר וחכמים ע"ה שקבל עליו כל דברי חבירות ונחשד לדבר אחד נחשד על כולן דברי ר"מ וחכ"א אינו חשוד אלא על אותו דבר בלבד ופסק הרמב"ם ז"ל בפ' עשירי מהל' משכב ומושב בהלכה ט' כחכמים וטעמיה משום דכך הובאה הברייתא בש"ס דילן בסוף פ"ד דבכורות (דף ל' ע"ב) ופלוגתא דמתני' נשנית ג"כ בתוספתא שם בדברי ר"מ וחכמים ור' יהודה דמתני' הם החכמים דהתוספתא ואפ"ה לא סמיך עליה משום דמתני' היא עקרית ופסק כחכמים בפ' עשירי מהל' מעשר בהל' א':

**הנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות**. פשוט הוא וכך נלמד מהמתני' דסוף פ"ד דבכורות החשוד על השביעית וכו' ויש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה. ומשום דטהרות מדרבנן בעלמא הן וא"כ הנאמן על הטהרות מכ"ש שהוא נאמן על המעשרות:

**עד שיקבל עליו ברבים**. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהלכות מעשר שם. והכ"מ ציין בסוף פרק עד כמה וכו' וזה לדברי חבירות כמו שנשנה בתוספתא ולמעשרות מכאן הוא דלמד:

**דכל מה דהוא אכל מן שוקא הוא אכל**. והמוכר לשוק צריך שיעשר קודם כדתנן בפ"א דמעשרות בד"א במוליך לשוק וכו' ורב שמואל לא יקח ממי שאינו נאמן על המעשרות ואם היה אוכל ממה שבבית בהא הוי חששא שמא שולח לו קודם שעישר וכהאי עובדא שציינתי בפנים:

**הוא נאמן וכו'**. ככל זה פסק הרמב"ם בפרק עשירי מהלכות מעשר:

## הלכה ג

**לית הדא פליגא על דר' יונה**. עיין מזה לעיל בד"ה מתניתא פליגא על ר' יוסי:

**תני כל הבא צריך לקבל עליו אפי' חבר אפי' ת"ח**. ובתוספתא ל"ג אפי' חבר ולפי גי' הספר יש לפרש דאפי' חבר שנוהג כבר בדברי חבירות צריך לקבל עליו בפני שלשה חבירים דמה שנהג בצנעא בתוך ביתו לא מהני אלא לענין שבזה מקבלין בתחלה ואח"כ מלמדין אותו שאר דיני טומאה וטהרה ואם לא נהג בצנעא מלמדין אותו ואח"כ מקבלין אותו כדמחלק התם בברייתא דלעיל והובאה בפ"ד דבכורות (דף ל) ומ"מ בין כך ובין כך צריך לקבל עליו בפני ג' ובת"ח פליג שם אבא שאול דת"ח א"צ לקבל עליו ולא עוד אלא אחרים מקבלין בפניו וכך הובא בפ"ד שם ומסיק דבימי בנו של ר"ח בן אנטיגנוס נשנית משנה זו שאף ת"ח צריך לקבל עליו וכו' שמיום שחרב ביהמ"ק נהגו כהנים סלסול בעצמן שאין מוסרין את הטהרות לכל אדם וכ"פ הרמב"ם בעשירי מהל' משכב ומושב בהלכה ג' ומיהו מהכא משמע דאם לא קיבל משעה הראשונה בצנעא לא מהני כדמוכח מהאי עובדא דר"ל וי"ל דה"ק ע"ה אני אצל טהרות מפני שלא קבלתי ע"ע משעה ראשונה וצריך אני לקבל עכשיו בפני ג' וכדין מי שלא נהג בתחילה בצנעא כדלעיל וכל זמן שלא קיבל עליו בפני ג' עדיין אינו מוחזק לטהרות כמו המקבל עליו משעה ראשונה:

**הוא נענה לחבורה ובניו ובני ביתו נענין לו וכו'**. ופלוגתא דרשב"ג ורבנן היא בתוספתא וכך הובאה שם ופסק הרמב"ם כת"ק שם בהלכה ה' ולא כדקאמר הכא דלא פליגי וכו' דהתם הובא פלוגתייהו בסתם ולא מחלק בין טפולין לבין אינן טפולין ולעולם אין בניו וב"ב צריכין לקבל בפני חבורה:

**בראשונה היו אומרים חבר שנעשה גבאי וכו'**. משמע דלמשנה אחרונה כיון שפירש הרי הוא כחבר כבתחילה וא"צ לקבל עליו מחדש וכך משמע מל' התוספתא חזרו לומר פירש מגבייתו הרי הוא נאמן אבל בבבלי בכורות פ"ד הגירסא חזרו לומר פירש הרי הוא ככל אדם וא"כ צריך לקבל עליו כבתחילה וכ"פ הרמב"ם שם בהלכה ח' וכרבה דהלכתא כוותיה לגבי רב יוסף שם בהאי עובדא דרב הונא בר חייא ורבה ס"ל כמשנה אחרונה וצריך לקבל עליו דברי חבירות כבתחלה אלא שמקבלין אותו ולא כרב יוסף שלא רצה לקבלו כלל:

## הלכה ד

**הבא את אומר הלוקח מפריש והכא את אומר הנחתום הוא מפריש**. התוס' בפ"ק דיומא (דף ח' ע"ב) ד"ה תנן התם הביאו מסוגיא זו קצתה ופירשו בתחילה לשינויא דכאן בעושה בטהרה וכו' דתרוייהו הני מתני' בנחתום ע"ה מיתוקמי וכמו שהבאתי

בפנים בענין הך שינויא ועוד פירשו להך דלקמן על דמקשי אדרב יוחנן אם בעושה בטהרה יפריש על הכל ומשני בדין הוא שלא יפריש כלום שאין מוסרין ודאי לע"ה כלומר דאפי' ודאי איכא למימר דע"ה יעשרנו אפ"ה לא סמכינן עליה דחיישינן דלמא לא מתקין ליה והיינו דקאמר אין מוסרין אפי' וודאי לע"ה דוקא אבל לחבר שרי ומתני' בנחתום חבר שמוכר לחבר עסקינן וא"כ בדין הוא דהנחתום לא יפריש לכל הפחות מעשר שני משום דטריחא מילתא טובא לאסקיה לירושלים וכו' ואין לפרש שאין מוסרין ודאי לע"ה אבל דמאי מוסרין דהא ליתא דבכמה מקומות בש"ס מוכח דאין מוסרין דמאי לע"ה וכו' וקודם שאבא להעיר בעיקר פירושם זה שצריך לבאר לפי דבריהם דנראה דהשתא חזרו בהן ממה שכתבו בתחילה להך שינוייא דר' יוחנן לרומיא דהני מתני' כאן בעושה בטהרה דתרתי הני מתני' בנחתום ע"ה מיתוקמי. והמהרש"א ציין בדבריהם שהוא מפי' הר"ש ז"ל זהו ודאי מפי' הר"ש אבל לא מה שכתבו בתחלה דהר"ש מפרש גם בתחילה דבנחתום חבר מיתוקמא ועיי"ש בדבריו ולא נאריך בזה כי עיקר הפירוש שפי' הר"ש והתוס' שם בהאי בדין הוא וכו' נסתר הוא כדלקמן וא"צ לדוחק הגדול הזה ומיהו לדברי התוס' ע"כ לומר דהם מפרשי דהשתא הדר ביה הש"ס ממאי דבעי לאוקי מעיקרא דבנחתום עם הארץ מיירי וכאן בעושה בטהרה וכו' אלא דהכא בנחתום חבר מיירי וכן מתני' דפ"ה וכפי' הר"ש. או דנאמר דהכי מפרשי למאי דהדר ביה הש"ס ולא בעי לאוקמי כדמעיקרא אלא דהכא בנחתום חבר מיירי ומתני' דפ"ה בנחתום ע"ה מיירי והשתא ל"ק כלל רומיא דמתני' אהדדי וכפשטא דהאי דמתני' דבנחתום חבר עסקינן וכפשטא דהסוגיא דהש"ס דהתם ביומא דלא קשיא ליה כלל מהיא מתני' דפ"ה דהתם בנחתום ע"ה מיירי אלא דבעי לשנויי האי קושיא ולמה לא יפריש את הכל וגם למעשר שני וכדמדייק הש"ס התם ועל זה פירשו ומשני בדין הוא שלא יפריש כלום וכו' וזהו כפי' הר"ש בזה בהא דקאמר שאין מוסרין ודאי לע"ה. והנה אנן מה נענה אבתרייהו דרבותינו בעלי התוס' ז"ל כ"א אומר אני לפני המעיין ולבו שלם בש"ס וביחוד בדינים האלו שאינן נוהגין בעונותינו בזה"ז ואם נפשו חשקה בתורה לידע ולחפש בכל מחבואיה ומצפוניה יראה בעין שכלו כמה נפלאו דרכם ממנו ולא נוכל להבין מדוע הלכו בדרך רחוקה ודחוקה לפרש האי בדין היה וכו' ולא צריך להאריך בענין הקושיות על הפי' הזה דאם בנחתום חבר מיירי המתני' לפי פירושם להך שינויא למה לו להש"ס להזכיר כלל הך שאין מוסרין ודאי לע"ה דהא מע"ה לא איירינן הכא ואם הכוונה לדיוקא הא לחבר מוסרין ולמה לא אמר הש"ס בהדיא הכי והאי לאו מתני' ולאו ברייתא היא דנידק מדיוקא אלא דברי הש"ס הן ומי סני ליה למימר בהדיא כן ועוד מאי האי דקאמרי בנחתום

חבר שמוכר לחבר וכי הנחתום אינו מוכר אלא לחבר הרי נחתום עושה לכל הוא ועוד דלפירושם האי ודאי דקאמר הכא ודאי טבל הוא ולפיכך היה קשה להם לפרש כפשטא דא"א למידק הא דמאי מוסרין לע"ה הא קיי"ל דאין מוסרין דמאי לע"ה ולכן הלכו לפרש לדיוקא אבל לחבר שרי וכו' ומי יתן ואוכל להבין זה דמאי שיטתיה דודאי שאינו מתוקן הכא במתני' הרי אמרו דיפריש תרומת מעשר וחלה והקשו ולמה לא יפריש את הכל ויתקננו ותירצו בדין היה וכו' וא"כ ודאי מאי דבר שאינו מתוקן שייך כאן דנלך אחר סיבוב הדברים לע"ה הוא דאין מוסרין אבל לחבר וכו' ועוד דלדינא קיי"ל דאפי' לחבר אין מוסרין לו ודאי טבל כדמוכח מהתוספתא בפ"ג לחכמים דר' יוסי והבאתי לקמן בפ"ג הלכה ג' וע"ש בד"ה שלח ליה רבי יוסי ברבי אתרוג. סוף דבר יותר ממה שנרד לעמוק בענין דבריהם אלו יותר יהא קשה והדוחק מובן מאליו באין צורך להאריך בזה ונעלם ממנו כוונתם ולמה לא נלך בדרך כבושה ופשוטה דלא איירי הכא אלא בודאי מע"ש ובדמאי שלו וכדפרישית בפנים והיא משנה ערוכה בפ"ג דמעשר שני ותלמיד ערוך שם בהדיא כדאמר הכא ואף דכאן לא הפריש מעשר ראשון הא לא איכפת לן דהא קיי"ל אם הקדים מע"ש לראשון מה שעשה עשוי הא לאיי דמעשר שני של ודאי נקרא אם היה מפריש וכן מבואר היא בהדיא לעיל פ"ק סוף הלכה ב' גבי מעשר שני. ור"י ור"א פליגי בשינוייא דרומיא דהני מתני' דלר"י בנחתום ע"ה מיירי הני תרתי מתני' ומשני כאן בעושה בטהרה וכו' וכדפרישית וזה עולה כתחילת דברי התוס' כנזכר. ור"א משני דתרוייהו בנחתום חבר מיירי וכאן במדה דקה וכו' וזה מבואר והדר מקשי לר' יוחנן וא"כ יפריש את הכל וגם למעשר שני ומשני בדין הוא שלא יפריש שאם יפריש יהא מעשר שני של ודאי בידו ואין מוסרין מע"ש של ודאי ביד ע"ה כ"א מעשר שני של דמאי מוסרין וכדתנינא וכדכתיבא הכל בפנים. ולא אייריגן הכא כלל בודאי שאינו מתוקן דפשיטא הוא דאין מוסרין דבר שאינו מתוקן לע"ה ואפי' הוא מדמאי וזה מבואר בהרבה והרבה מקומות בש"ס דהכא ודהתם אלא כדפרישית והא ל"ק דאמאי חוששין למעשר שני בטומאה ואין חוששין להפרשת מע"ש דזה לא יפריש כלל דהא ליתא דמבואר הוא בש"ס דגיטין (דף סא) דמחמיר אביי טפי בטומאה מבמעשר וא"כ האי ש"ס כסבריה דאביי הוא דס"ל ובזה מבוארת הסוגיא על מכונה וכפשטא בלי שום דוחק ולפי הדין ולר' יוחנן הוא דמשני הש"ס אבל לר' אלעזר אסיק בקשיא כמבואר בפנים דלדידיה תרתי מתני' בנחתום חבר מיירי והלכך אסיק אליביה בקשיא ובזה עולה כל מילי דהסוגיא בדיוק יפה:

והנה ראה זה אחד מי שהוא בתורת חכם מופלא ואמר לא הבינותי לזה דהרי מע"ש של דמאי מוסרין אותו לע"ה וכהאי מתני' דמעשר שני שציינתי וא"כ כאן דמיירי בנחתום ע"ה לפי הך שינוייא ולמה לא יפריש מעשר שני הרי זה מע"ש של דמאי הוא עכ"ד. ובשמעי נפלאתי האיך נעלם מעיני אנשים כאלה עיקרי דינים האלו וכיוצא בהן וכי מה שייך כאן חשש מע"ש משום דמאי הלא עיקר קושית הש"ס דלהאי מ"ד דמוקי למתני' דהכא ג"כ בנחתום ע"ה ובעושה בטהרה וא"כ למה לא חייבוהו חכמים להפריש גם מע"ש כשאר כל הנאמנים לעשות בטהרה שהרי האמינוהו על תרומת מעשר וחלה וכמו כן יפריש גם מע"ש דקס"ד דאם נאמן בשמירת טהרה על זה נאמן ג"כ על זה לשמרו בטהרה ומשני דלא דמי שהרי אם אתה אומר שיפריש למעשר שני א"כ מעשר שני ודאי יהיה בידו דמה שייכות דמאי לכאן הרי אנחנו מחזיקין לע"ה הזה שמה שהוא מפריש לתקן בתורת ודאי היא מפריש ומאמינים אותו על הפרשת תרומת מעשר וחלה הואיל דמקפיד על עשייתן בטהרה ומשום דחמירא ליה אבל מעשר שני דלא חמירא ליה וכדפרישית בפנים מוטב שלא יפריש כלל משיפריש ויהיה תורת מעשר שני ודאי בידו ואנן תנינן אין מוסרין מע"ש ודאי לע"ה שעל זה חששו שאינו מקפיד לשמרו בטהרה ואע"פ שמקפיד על טהרת תרומת מעשר וחלה וכדאמרן והרי זה כאילו אתה מוסר מעשר שני ודאי לע"ה ואסור כ"א דוקא בחבר שתיקן מעשר שני בפירות שלקח מע"ה ותקנו בתורת דמאי ומשום ספק זהו שהתירו למסרו לע"ה הואיל ואינו אלא משום ספק וכל זה פשוט הוא ואינו אלא כהוספת דברים להמבואר דכל הפרשה שאמרו כאן להך אוקימתא דהאי מ"ד לא נחתינן לה מתורת ספק אלא מתורת הפרשה לתקנו כודאי הוא. ולא כתבתי זה אלא להראות לפני המעיין כמה יש מן המתרשלים בדבר ואין נפשם חפיצה לידע תוכן הדבר ולירד לעומקו של האמת. ולדינא דמתני' מבואר הוא דאין לנו נ"מ כלל מהאי סוגיא דהכא דהא מבואר דהש"ס דילן ביומא מפרש להמתני' בנחתום חבר וזהו דמקשי התם אלא מע"ש נפרשו כו' והך קושיא לא שייכא כ"א אחבר וא"כ פשוט הוא דל"ק כלל מההיא דפ"ה דהתם בנחתום ע"ה מיירי והלוקח ממנו צריך שיפריש וזהו דרך הרמב"ם דלא למד כלל מהאי סוגיא דהכא כ"א כתב הדין בפשיטות כהמתני' בפ"ט ממעשר הלכה י"ב ובדין הלוקח מנחתום ע"ה דריש פ"ה כתב שם לעיל בהלכה ו' ומ"ש שם בדינא דמתני' כדי שיפרישנה בטהרה עם החלה פשוט הוא דסתם נחתום חבר צריך שיעשה בטהרה וכדתנינן בפ"ד דע"ז וכבר מבואר בחיבורי שם בדין הזה. ומ"ש בד"א וכו' הוא מהתוספתא והובאה לקמן בהסוגיא ועיין בדיבור דלמטה לא

על הדא וכו' מה שנתבאר מזה ומה שמציינין התוס' ביומא שם עוד ומביאין לסוגיא דהכא בריש פ"ה יתבאר מזה במקומו בסייעתא דשמיא:

**חברייא בשם ר' לעזר דר"מ היא**. למאי דפרישית בלשון הא' היה צ"ל דר"מ ורבנן פליגי בעיקרא דדינא אם החנוונים המוכרין במדה דקה צריכין לתקן הכל או לא וקושית רבי יוסי ממתני' דלקמן אלו הן המשפיעין וכו' היה צ"ל הוי אית חורנין דקאמר היינו משום דהך מתני' בסתמא נשנית ומשמע דכ"ע מודים בה לחלק בין סיטונות לחנווני' ותנאים חורנין ג"כ ס"ל הכי אבל כל זה דוחק ולכן היותר נכון כדפרישית בלשון הב' דמילתא באנפי נפשה היא:

**לא על הדא ר' אלעזר אמר הדא מילתא וכו'**. למאי דמוקי הכא להאי בד"א בזמן שהוא מוכר בחנותו וכו' כר"מ דאיהו ס"ל דהכל הולך אחר דרך דבר הנמכר כך ולפיכך אם מוכר לפלטר והפלטר דרכו למכור במדה דקה מעט מעט צריך לתקן הכל וכדמסיים וכן פלטר מדה דקה. וחנות מדה גסה טפילה היא הגסה לדקה וכמבואר בפנים דכלומר אף שהנחתום שהוא מוכר מחנותו לפלטר ודרך הנחתום למכור הרבה ככרות ביחד להפלטר וכדתנן לקמן בפ"ד מ"מ מכיון דהפלטר הוא מוכר מעט צריך הנחתום המוכר לו לתקן הכל מפני שדרך הככרות למכרן מעט מעט מיד הפלטר אמרינן דטפילה מדת גסה של מכירת הנחתום למכירת הפלטר שהוא במדה דקה ולפ"ז לחכמים דפליגי עליה דר"מ בתוספתא דגרסי' התם על דברי ר"מ וחכ"א דברים שדרכן למדוד בדקה ומדדן בגסה משפיעה ומוכרן דמאי אם מדדן בדקה ה"ז חייב ולדידהו דס"ל דהכל הולך אחר המדידה והמכירה עכשיו ולא אחרי דרך שדרכו להמכר פליגי נמי על האי בד"א דהא כיון שהנחתום מוכר להפלטר במדה גסה אין חיוב הדמאי עליו ולעולם אין הנחתום צריך לתקן הכל כ"א מה שחייבוהו חכמים במתני' וה"ט דמוקי לה הכא כר"מ. וכיון שכן הוה קשיא להרמב"ם דפסק בפ"ט ממעשר בהלכה י"ב כהאי בד"א דהתוספתא דאם הנחתום מוכר לפלטר או בחנות הסמוכה לפלטר חייב להפריש אף מעשר שני ובפי"א שם בהלכה ב' פסק כחכמים דהתוספתא וכסתמא דמתני' דהכא כל המשפיעין במדה גסה מותרין למכור את דמאי וכו' וע"כ דר"מ פליג עלה לפי גי' התוספתא בדבריו וכך היא גי' הרמב"ם במשנה דלקמן בדברי ר"מ כדפי' בפי' המשנה שהיא כנוסחא דמביא הש"ס כאן דלר"מ הולכין אחר דרך שדרכו להמכר ולחכמים הולכין אחר המכירה של עכשיו ולכאורה הוי כמזכי שטרא לבי תרי ובהדיא מוקי לה הכא להאי בד"א דהתוספתא כרבי מאיר ולא כחכמים דפליגי עליה. והראב"ד ז"ל שהשיגו בפי"א בהא דלא פסק כר' יוסי דמתני' דלקמן וטפי קשיא בהא דפסק בפ"ט כהאי בד"א דהתוספתא דלא אתיא אלא

כר"מ ולא כתב הראב"ד שם כלום וזה צ"ע אם לא דנדחוק לומר דלא סמיך אההיא דחברייא דהכא דבשם ר"א הוא דאמרי הכי דמוקי להתוספתא כר"מ ומשום דמצינן לאוקמי אף אליבא דחכמים דאע"ג דס"ל דבעלמא הולכין אחר המכירה של עכשיו ואם מוכר במדה גסה פטור המוכר מלתקן דמאי שאני הכא דכיון שהנחתום מוכר להפלטר וזה ודאי אינו מוכר כ"א מעט מעט הוי כמי שהנחתום בעצמו מוכר במדה דקה ועוד דכיון דמתני' דהכא בנחתום חבר מיתוקמא כדמוכח מהש"ס דפ"ק דיומא כמוזכר לעיל בד"ה הכא את אומר וכו' וא"כ כשהוא מוכר להפלטר או לחנותו והפלטר ע"ה הוא אין לו להחבר להוציא מידו דבר שאינו מתוקן וצריך להפריש אף מעשר שני ושאני בנחתום ע"ה דהדין הוא שהלוקח הוא מפריש אף מעשר שני כדתנן בריש פ"ה ומ"ש בצפונו וכו' משום דהנחתום המוכר לו הוא ע"ה ולא תיקן אבל הכא שלוקח מן הפלטר שלקח מן הנחתום חבר יסמוך על החבר שתיקן הכל לפיכך אמרו בתוספתא דבכה"ג צריך הנחתום חבר להפריש אף מע"ש ומיהו אכתי צ"ע דלא פירש כחברייא בשם ר' אלעזר ואין כאן מי שחולק על אוקימתא דר"א להתוספתא:

**מידה דקה הואיל והמוכר משתכר וכו'**. כן כתב הרמב"ם ז"ל בפי"א ממעשר בהלכה ב' והטעם דהכריע כר' לא בשם ר' יוחנן ודלא כחברייא בשם ר' יוחנן והנ"מ מבוארת דלטעמא דחברייא אף אם המוכר בגסה דאינו משתכר כ"כ והיה בדין שהלוקח הוא שיפריש מ"מ כיון דלפעמים גם הוא מוכר לתינוקות והם לא יתקנו צריך שיתקן וכדפרישית בפנים למאי דקאמר דר' נחמיה מסייע לחברייא ואלו לר' לא בשם ר' יוחנן הולכין אחר השכר ונמשך עוד נ"מ לטעמייהו דלפעמים מצינו דאף שהוא מוכר בגסה המוכר הוא משתכר והיינו כר' זירא דלקמן דאמר חשבון שכר ביניהון וכדפרישית דמחשבין עכשיו בין המוכר ובין הלוקח מי הוא המשתכר וכגון שהלוקח עשה עמו מקח על רבעין והוא מודד לו במדה גסה הרבעין ונמצא המוכר שהוא מודד במדה גסה בבת אחת הוא המשתכר במדה וזהו דקאמר דמסייע לר' לא בשם ר' יוחנן דאע"ג דהוא קאמר לעיל במדה גסה הלוקח הוא שמשתכר זהו במקח דכך הוא דרך המוכרין ולוקחין והמוכר מעט מעט המוכר הוא משתכר במקח אבל בכגון זה שאמרנו שהמקח נעשה על הרבעין וזה מודד לו הרבעין במדה גסה ודאי שהמוכר משתכר במדה הוא והיינו דקאמר דכר' לא בשם ר' יוחנן הוא דאתיא דהולכין אחר שכר והלכך בעלמא דהמוכר במדה דקה מסתמא הוא משתכר והוא שיתקן. והשתא מכיון דר' זעירא פירש לדברי ר' לא בשם ר' יוחנן ולתנא דמסייע ליה ומסתמא ס"ל כוותייהו לפיכך פסק הרמב"ם כוותיה דר' לא בשם ר' יוחנן וכר' זעירא:

## הלכה ה

**תניי בית דין הוא שתהא תרומת מעשר של מוכר וכו'**. כן פסק הרמב"ם ז"ל שם בהלכה ה' וכפירושא דהמסקנא דמסיק ר' יוסי באומר לו בדעתו נתקין וכדפרישית בפנים שאומר א' מהן בא ונתקן לפי אומד הדעת בינינו וזהו דקאמר אעפ"כ אומרים לו תניי ב"ד הוא וכו' כלומר דלא תימא כיון שנתרצו בכך א"כ יפרישו לחצאין זה החצי מתרומת מעשר ומעשר שני וזה החצי קמ"ל דאעפ"כ אומרים לו תנאי ב"ד הוא דתרומת מעשר שהיא ניתן לכהן על המוכר לתקן שלא יוציא מידו דבר שאינו מתוקן ומע"ש שצריך להעלותו לירושלים הטילו על הלוקח שהרי הן שלו והוא יטריח עצמו להעלותו והראב"ד ז"ל פירש בדעתו היינו המוכר מדעתו שלא בהכרח ב"ד וזהו דקאמר ואעפ"כ מ"ש על הלוקח ולפיכך השיג עליו שם ואפשר שהיתה הגי' לפניו מדעתו ולפי הגי' אשר לפנינו יותר מרווח פירוש הרמב"ם וכדאמרן:

**תניי ב"ד הוא החלב משל טבח וכו'**. מפני שהטבח נאמן הוא על שניהם כחכמים בר"פ גיד הנשה. ומפשטת הסוגיא נראה דלענין הדמים קאמר הכא ועל מי לקבל חסרון המשקל ודומיא דתנאי ב"ד דלעיל גבי תרומת מעשר ומעשר שני אלא שלא ראיתי דין זה מבואר בשום מקום אחר והרמב"ם לא הביא כלל מזה ולא בהלכות מכירה בפרק י"ז ולא בפ' כ"ב וכ"ג שנמצא שם מדינים כיוצא באלו ולא באיזה מקום בחבורו ונראה שהוא ז"ל לא היה מפרש בענין דמי המקח וחשבון חסרון המשקל אלא לענין נאמנות קאמר וכהאי דגרסי' בפ' גיד הנשה (דף צג ע"ב) על המתני' בענין גיד הנשה ארחב"א א"ר יוחנן חזרו לומר אין נאמנין וכו' והשתא קאמר הכא דבזמן שחזרו לומר אין נאמנין על גיד הנשה דעל חלב הטבח נאמן כחכמים במתני' דהתם ועליו לטרוח ולנקר החלב וג"ה משל לוקח שעליו לטרוח ולחטט אחריו והטבח אינו נאמן עליו הנהיג ר' אבהו בקיסרי שיהו שניהן משל לוקח שאף על החלב לא רצה להאמין להטבח מפני שראה שאין חוששין לנקר בטוב שלא יחסר להן מהמשקל וזהו דקאמר בגין דיהוון מרבין טבאות לפי שהלוקחין שכבר לקחו הבשר הן בודאי יהיו מנקרין כל החלב ומחטטין אחר גיד הנשה והשתא שפיר הוא שלא זכר הרמב"ם מזה כלום דהא מסיק התם דאמר ר"נ בזמן הזה נאמנין כדמפרש טעמא וכן על החלב וכחכמים דמתני' כמו שפסק הוא ז"ל בחלב בסוף פ"ז ממ"א וכן בגיד הנשה בפ"ח שם:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

# פרק ג

## הלכה א

**מאכילין את העניים דמאי**. כתב הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה אולי יקשה עליך ותאמר אחר שהתרנו לעניים אבילת דמאי מפני מה נאמר בלוקחי הצדקה הרוצה לתקן יתקן והוא עני. ותירץ דאכילה אחת היא שהתירו אבל כשיחלקו עליהם ונפל לכל אחר מהם חלק טוב נתחייב להוציא מהן דמאי וזהו דקאמר מאכילין ולא אמר אוכלין עכ"ד והנה בחבורו חזר בו וכתב בדין זה בפרק עשירי מהל' מעשר הלכה י"א מותר להאכיל את העניים ואת האורחים דמאי וצריך להודיע והעני עצמו והאורח אם רצו לתקן מתקן וכן בגבאי צדקה וכו' א"כ לעולם בין ברישא מאכילין וכו' ובין בסיפא גבאי צדקה צריך להודיע והרוצה לתקן יתקן וכבר העיר התי"ט בזה שבחבורו חזר בו. וטעמו דחזר בו נראה שהוא ז"ל הכריע כר' יונה דהכא מפני התוספתא דקתני וצריך להודיע וא"כ מתני' בעניים חברים מיתוקמא דלהו מהני שמודיע להן והרוצה לתקן יתקן כדאמר בגמ' דלר' יונה ניחא האי ברייתא ואע"ג דמשני גם לר' יוסי דס"ל דגם בעניי ע"ה מיירי דמודיע להם כדי שהאחר הרואה ידע שאינו מתוקן הוא. שינוייא דחיקא הוא ולא סמכינן עליה דהרי קתני וצריך להודיע להן והאיך יודע להאחר הרואה שנותנין להם דמאי במה שמודיע להן בפ"ע אלא לא תיקנו שצריך להודיע כ"א מפני טעם שאם ירצו לתקן יתקן וא"כ בעני חברים מיירי וכך הם כוונת דברי הרמב"ם בחיבורו שאם רצה לתקן וכו' ומי הם המתקנים הלא החברים וזהו פשוט וכתבתי זה מפני הנלמד דבר מדבר דאם מפרשינן בעניי חבירים ומטעמא דהך ברייתא תני וצריך להודיע נמשך מזה דאכסניא דקתני היינו באורחים ולא חיל המלך ומטעמא דהוי כפורע חובו בדמאי כדלקמן וכן אין חילוק בין אם לנו בין לא לנו דהא כי דייקינן אשכחן דהך ברייתא דצריך להודיע פליגא אהך ברייתא דר' יהושע לענין שמחלק בין לנו או לא דהא התם יודעין היו שהי' דמאי כדקתני והיו אותן בני העיירות מביאין להן פירות וכו' ולפי הברייתא דצריך להודיע כדי שהרוצה לתקן יתקן דמשמע אפי' מיד מפני מה לא תיקנו מיד אלא ודאי דהך ברייתא דר' יהושע ס"ל דבלנו תליא מילתא ואז הוא צריך לתקן דשוב לא הוי כאורח והך ברייתא דצריך להודיע ס"ל דאין חילוק ולהכי קתני סתמא צריך להודיע שאם ירצה לתקן יתקן מיד והיינו נמי טעמיה דהרמב"ם דפסק בפירוש אכסניא כר' יונה וכברייתא דר' יהושע ולא חילק בין לנו או לא משום דסמיך אהך ברייתא דצריך להודיע דהש"ס דייק מינה והיא עיקרית ועוד דהך ברייתא דתוספתא דשביעית דלקמן מסייע לה דקתני נמי וצריך להודיע (ומה שהקשה הר"ש למ"ר דלנו חייבין לתקן מההיא דעירובין דמשמע משם

דאפי' לנו פטורין מדמאי וגם בזה דחק התי"ט בחנם בספ"ק דעירובין שפי' לצדדין קתני וכו' וע"ש דבלא"ה לא קשה מידי דהכא מדינא קאמר דחייבין והתם הא קתני ד' דברים פטרו במחנה וכו' דאף שהן חייבין מדינא פטרום כדחשיב שם שארי דברים דחייבין מדינא ובמחנה פטרום וזה פשוט) ולמדנו עוד מזה דשביעית ודמאי דיניהם שוה בענין זה דאף דדמאי מדרבנן היא שביעית בזה"ז ג"כ מדרבנן היא וזהו דמדייק ר' מנא הדא אמרה וכו' מדמאי לשביעית כדפרישית בפנים ונמצינו למדין דילפינן נמי דמאי משביעית דכשם ששביעית אין נפרעין מהן וכו' ואין פוסקין צדקה וכו' דכל דבר המוטל בחוב אין נפרעין ממנה וכך הוא בדמאי כ"א דוקא דרך ג"ח מותר והשתא ניחא דקתני מאכילין ולא קתני אוכלין לאשמועינן שמאכילין להן דרך ג"ח אבל לא לעניים המוטלין עליהן לפרנסן דהוי כפריעת חוב וכן לא לאכסניא של מלך המוטלת עליהן אלא לאורחים שהוא ג"כ דרך ג"ח ולא צריכין אנו לדוחק התי"ט שדחק עצמו לפרש מאכילין לפי דברי הרמב"ם בחיבורו דפירושו שנותנין לתוך ידם משא"כ ברופא חבר וכו' והא בלא"ה לאו מילתא היא דהתם מדרך ליתן ליד החולה שאינו נוטל בעצמו וכאן אין דרך ליתן לידים אלא נותנין לפניהן ולישנא דמאכילין דינא קמ"ל כדאמרן ועוד דהא קתני נמי אכסניא והיינו אורחים ולא שייך לישנא דאוכלין גבי אורחים ומיהו האי דינא קושטא היא דאין להאכילן לעניים דמאי אלא בתורת ג"ח ולא כשהן מוטלין עליו לפרנסו והיינו נמי טעמא דקתני במתני' גבי גבאי צדקה גובין סתם ולכאורה גובין מאן דבר שמיה ומשום פלוגתא דב"ש לא הוה צריך למיתני אלא מחלקין סתם אלא הא קמ"ל דגובין סתם שאין להן לשאול אם הוא מתוקן או דמאי דכשהן יודעין שהוא דמאי אין להם ליתן לעניים המוטלין עליהן כדקתני גבי שביעי' אין פוסקין צדקה לעניים והלכך גובין סתם ומחלקין סתם ובזה יהיו מבוארין דברי המשנה והסוגיא ודברי הרמב"ם בענין זה ולא רציתי להאריך יותר כמובן מאליו:

**רופא חבר וכו'**. דין זה הביא הרמב"ם שם בהלכה י"א ודין דבני נח השמיט ואף דלענין דינא קושטא הוא כדפרישית בפנים וכמו שהבאתי ממתניתין דתרומות ולטעם הנלמד מהאי דאמרינן פרק קמא דערכין (דף ו) נכרי שהפריש תרומה מכריו בודקין אותו אם בדעת ישראל הפריש תנתן לכהן ואם לאו טעונה גניזה חיישי' שמא לבו לשמים וכן פסק בפ"ד דתרומות וא"כ בכגון זה גם פירותיו טבל הוא לו כל זמן שאינם מתוקנים וא"א לפרש להא דהכא בענין אחר דהא בהדיא קאמר אפי' בודאי מותר ומאי האי ודאי אם לא טבל ודאי וקאמר משל חולה וכו' אלא דנראה דהוא ז"ל לא דקדק לדין זה גבי בני נח דהא מ"מ גברא לאו בר חיובא הוא ומאי קמ"ל ואפשר דס"ל דאף משל רופא

מותר וכן השמיט הוא ז"ל לדין דאבר מן החי לבן נח שאסור לו ליתן ולא זכר זה בחיבורו ומיהו זה צ"ע דהא תוספתא ערוכה היא והובאה הך ברייתא בפ"ק דע"ז (דף ו) מנין שלא יושיט אדם אבר מן החי לב"נ וכוס יין לנזיר וכו' ומוקי לה התם דקאי בתרי עברי נהרא דאי לא יהיב ליה לא מצי שקיל וכן הביא הסמ"ג בלאוין קס"ח ודמיא הא דהכא ג"כ לזה דאי לא יהיב ליה הרופא החולה לא שקיל וכעת לא מצאתי טעם על. שהשמיט כל זה מחיבורו:

**גבאי צדקה בי"ט וכו'**. דין זה הביא הרמב"ם בסוף פ"ד מהל' יו"ט וכן לדין גבאי קופה בשביעית בסוף פ"ח מהל' שמטה ויובל ומדין כהנים וכו' בחצירות של אוכלי שביעית לא זכר כלום ולא בהלכות בכורים:

## הלכה ב

**שהזוכה זכה בדקה וכו'**. כדפרישת בפנים וכולא הסוגיא מבוארת ועיין בהר"ש שפי' דחוק וגם במאי שפי' דהאי כהדא ר"ש בר כהנא וכו' כתירוץ הוא להקושיא ואינו אסור משום גזל אלא משום דלעלין הוא מפריש ולא חשיבי כולי האי וכהאי עובדא שאין זה דבר להקפיד עליו וזהו דוחק גדול ועוד אי לעלין הוא דמפריש דלא חשיבי וא"כ הוי מן הרע על היפה ואין תורמין מן הרע על היפה לכתחילה וכן אין מעשרין. ולמאי דפרישית בפנים הוא מהקושיא ולא משני אלא לבסוף ר' אבהו וכו' דנותן דמי' וכו' וכן האי ויקבע אותן לתוך פירותיו קושיא אחרת היא ולא שייכא לתירוצא דעוש' אותן ציבור כמו שהועתק בדבריו ז"ל והעתיקו התי"ט ועוד הוסיף ותו בירושלמי ולא כן תני וכו' עיי"ש ומאי עביד ליה בהא דר' חיננא ואין להאריך במבואר ודע דהרמב"ם ז"ל העתיק לדין הלוקח ירק מן השוק ומשך וכו' כסתמא דמתני' בפי"א ממעשר בהלכה ח' ולא כתב כלום שנותן דמי המעשר להמוכר כדכתב בפי' המשנה וצריך טעם לזה דודאי לא דמי להאי ברייתא דנשנית פרק המוכר את הספינה (דף פח ע"א) הלוקח ירק מן השוק ובירר והניח אפי' כל היום כולו אינו חייב לעשר גמר בלבו לקנותו קנה ונתחייב במעשר וכו' הא כיצד מעשרו ונוחן לו דמי מעשר ופריך אטו משום דגמר בלבו לקנות קנה ונתחייב במעשר א"ר הושעיא הכא בירא שמים עסקינן כגון רב ספרא דקיים בנפשיה ודובר אמת בלבבו וכן פסק הוא ז"ל בריש פ"ה מהל' מעשר דאינו מחויב לעשר אלא בירא שמים דשאני הכא דהא קנה ממש במשיכה או בהגבהה דבר שדרכו להגביה כדכתב כאן ומשך ונראה דהוא ז"ל סמיך דמדאמרינן שצריך הוא לעשר ממילא שמעינן דצריך ליתן דמי המעשר להמוכר דאי לאו הכי גזל הוא וראיה לזה שבריש פ"ה בדין הנזכר לא כתב אלא כך ואם היה ירא שמים משגמר בלבו מעשר ואח"כ יחזיר להמוכר אם רצה

להחזיר ולא כתב בפירוש שצריך ליתן לו דמי המעשר כדקאמר התם בירא שמים אלא דמכללא שמעינן שכל מקום שהוא מעשר ונתחייב בו ומחזיר המקח להמוכר צריך ליתן לו דמי המעשר:

## הלכה ג

**בראשונה אבל עכשיו מותר מפני הכשפים**. והכא מסיק נמי בבבלי עירובין (דף סד) ועיין בפ"ק דע"ז בהלכה ט' ד"ה והתני מעשה בר"ג וכו' שתירצתי לקושית התוס' שם והיא קושית הש"ס דהכא דפריך התם והאיך נתן ר"ג למבגאי הכתיב לא תחנם. שלח לי ר' יוסי בריבי אתרוג וכו' התוס' בפ"ד דע"ז (דף נח ע"ב) וכן בפ"ק דחולין (דף ו) הביאו לזה ופירשו כמה שהבאתי בפנים וכן הר"ש ז"ל בפ"ב דמכילתין והקשו בע"ז שם דהתנן בתוספתא דטהרות אתרוגים אין מזלפין עליהן מים ותירצו דהכא בחג איירי ומרביצין משום הדר ומחמת זה הוקשה להם וא"כ מאי קאמר ויעשר ממנו עליו והאיך יוצא י"ח בחסר ותירצו דבחולו של מועד איירי כדאמרינן ר' חנינא מטביל ונפק ביה ויש לומר דמשום האי דתוספתא דטהרות ל"צ לדחוק כ"כ דהתם קאמר אין מזלפין עליהן מים לכתחילה משום דיד הכל ממשמשין בהם וכאן אירע שזילפו עליו מים ולכן שלח לו זה בא בידי לומר שיודע שלא נטמא אף שזילפו עליו מים כמו שבארתי בפנים בתוס' ביאור על דבריהם ולעולם בשאר ימות השנה איירי ודע דבתוספתא דמכילתין קודם המעשה ששלח ר' יוסי בריבי אתרוג לרשב"ג גרסי' המשלח בין לע"ה ובין לחבר צריך לעשר רשב"ג אומר לע"ה צריך לעשר לחבר צריך להודיע וזה בודאי כדאיירי האי ברייתא ואם כן הלכה כת"ק ומשמע הא בדמאי כ"ע ל"פ דמשלח לחבר דהוא מסתמא לא יאכל עד שיתקננו דמאי אלא דבודאי ס"ל לת"ק שאין החבר המשלח יוציא מידו ודאי טבל עד שיעשר ומזה למד הרמב"ם לומר בריש פי"א ממעשר דאסור למכור ולשלוח לע"ה דמאי אבל לת"ח מוכרין ומשלחין אותו שאין ת"ח אוכל עד שיעשר או עד שיודיעו אדם נאמן שזה מעושר ובודאי הוא דאסור אף לת"ח מטעמא דאמרן כדכתב הוא ז"ל בפ"ו ממעשר בהל' ו' ועיין בפ' דלעיל בהלכה ד' ד"ה הכא את אמר מה שקשה מזה על פי' הר"ש שם וכן נלמד מהאי עובדא כדקאמר הש"ס שאילו היה לו אתרוג אחר היה מעשר דלא הוה עבר עובדא דכוותיה וחכמים חולקין עליו. ובענין מה שמפלפלין התוס' שם ממעשרו' בחוץ לארץ עיין לעיל בפרק ב' הלכה א' ד"ה רבי התיר בית שאן מה שנתבאר לדעת הרמב"ם מזה.

## הלכה ד

**אתא מימר אפילו משנחשדו**. ובהש"ס בבלי פ"ק דחולין ובכמה מקומו' מסיק דלאחר שנחשדו עשאום כעכו"ם גמורים לכל דבריהם:

**כאן קופה בקופות וכאן פירות בפירו**'. כדפרישי' בפנים וכל ענין השייך לזה עד א"ר יהושע בן קבסיי מבואר הוא הדק היטב והרי זה עולה לדרך הרמב"ם ז"ל שדעתו בענין פירות הגוי שאם נגמרו מלאכתן בידו פטורין מן המעשרות כמ"ש בפ"א מהל' תרומות בהלכה י"א וזכרתי מזה כמה פעמים דבכה"ג יש קנין לגוי להפקיע ממעשרות וזה נלמד מהש"ס דהכא לקמן בפ"ה בהל' ט ומהש"ס דסתם וכרבה ורב אשי בסוף פרק השולח והשתא הא דקאמר אצל העכו"ם כפירותיו היינו שפטורין הן ממעשרות וזהו בהפקיד אצלו חולין מתוקנין דממ"נ פטורין הן ובריש אצל הטוחן נכרי דמוליכין אצלו קופות ובמידה חיישינן שמא הוחלפה קופתו עם קופת ע"ה ולפיכך הוא דמאי. וה"ז כדברי הרמב"ם בפי"א ממעשר בהלכה י"ג בדין המוליך לטוחן עכו"ם ובהלכה ט"ו בדין המפקיד פירותיו אצל הנכרי ובחולין מתוקנין והראב"ד ז"ל פי' בהשגות שם להא דקאמר כאן קופה בקופות לפי שמתיירא שמא לא יתכוין במילואם ולפיכך הוא דמאי וזה לשיטתו שפיסק דמירוח הגוי חייב במעשר מדרבנן כדכתב שם לעיל והלכך פירש דבסיפא דהחשש שהוחלפו פירות בפירות נכרי הרי הן כפירותיו וחייב ודאי במעשר ומדרבנן ובריש דמוליך לטוחן נכרי בקופה ומתיירא הוא להחליף בשלו שמא לא יתכוין במדה ואין כאן אלא ספק ולפיכך הוא דמאי ולא מחשש שמא הוחלפה עם של ע"ה כדהשיג בזה לעיל דהא לא הוי אלא ספק ספיקא. ולשיטת הרמב"ם כדפרישית דפירות בפירות פטורין בהפקיד חולין מתוקנין דאין החשש אלא שהחליף בשלו דהא הת"ק לא חייש שמא ישראל אח"כ ג"כ הפקיד אצלו ובריש אצל הטוחן דהחשש שנתחלפה קופה בקופה של ע"ה שהביא ג"כ לטחון וכמו שהסברתי בפנים שידוע הוא שמוליכין אצל הטוחן במידה וכמידה של זה כך של זה ול"ק כלל מהך דס"ס תדע דכל מקום דאיכא למיחש לאחלופי בהאי מתני' דלקמן הנותן לפונדקית חיישינן והא עכ"פ כל חששא דחליפין גבי דמאי לא הוי אלא ס"ס אע"כ דחיישינן באיחלופי במקום דאיכא למיחש וכמו בטוחן נכרי דהוחלף זה עם הדמאי ונשאר דין דמאי על זה וזהו הספק שאסרוהו חכמים בלא"ה ואין ס"ס בדבר שעיקר איסורו מדאורייתא אא"כ יש כאן ב' ספיקות מלבד הספק הראשון שאסרו חכמים ועשאוהו כודאי איסור וזהו א' מכללי דיני ס"ס כמ"ש האו"ה בכלל מ"ז והביאו הש"ך ביו"ד סי' ק"י בגבינות של ישראל שהיו בבית עכו"ם וספק אם נחלפו בגבינות העכו"ם דאין שייך להתיר כאן מכח ס"ס

ספק לא הוחלפו ואת"ל הוחלפו שמא לא הועמדו בעור קיבת נבילה דמאחר שאסרו חכמים גבינות העכו"ם מחמת אותו ספק ודאי איסור הוא והרי הוא כאילו ראינו להדיא שהועמדו בעור קיבת נבילה דהא אם נודע לנו שהוחלפו היו אסורים בודאי מחמת גבינות עכו"ם שאסרו חכמים וכשאינו ידוע לא הוי רק ספק אחד ויצא מכלל ס"ס ע"י גזירה דידהו עכ"ל וה"נ ממש דכוותה. וא"כ ברור לנו הדין בהפקיד אצל הנכרי חולין מתוקנין והחילוק בין טוחן לנפקד. ואם הפקיד אצל הנכרי טבל ודאי פסק שם שחייב להפריש שמא לא החליף הנכרי וזהו נלמד מדקאמר הכא בפשיטות ולא על יאית הוה ר' חנינא מתריס וכו' כדפרישית דבחנם הקשה לו קושיא זו דפשיטא הוא שאם הפקיד טבל ברור שהוא במו שהיה דהא איכא למימר שמא לא החליף ואיך אתה יכול לפטרו ממעשר אלא שהוא ז"ל הוסיף שם מסברת עצמו וכתב ולפיכך יראה לי שהמעשרות שיפריש ספק. ומטעמא דהא מיהת איכא נמי למיחש שמא החליף והרי הן פירות הנכרי ופטורין ממעשרות והרי לפניך מבוארין דברי הרמב"ם בדינים הללו. ויש עוד ראיה מיכן להא דפסק דמירוח הנכרי פוטר מדמקשה בפשיטות מה כפירותיו ממש פטור הא טבל ברור וכו' אלמא דפירות נכרי שנגמרו בידו פטורין הן. ודע שיש להר"ש בענין קופה בקופות וכו' פי' אחר ולא רציתי להאריך כי המעיין יראה שהוא פי' דחוק ומעורבב דברי ר"ש עם דברי חכמים וגם מאי שפירש אחת ודאי דלקמן ודאי פטורה וכן הוא בהגה שם מדברי הרא"ש ולא משמע כן בכל הסוגיא דהא קאמר כבר נראו להיות ודאי וא"כ משמע דלחומרא הוא מתפרש וכמבואר הכל בפני':

**אמר ר' יהושע בן קבסיי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה והזה הטהור וכו'**. פירשתיה בפנים למאי דשקיל וטרי בש"ס דילן בריש פ"ט דנזיר אם כל היכא דכתיב בני ישראל למעוטי נכרים הוא וכן להאי דרשא בקרא דוהזה הטהור כדקאמר התם ואע"ג דהתם מסיק דכל היכא דכתיב איש לרבות נכרי הוא דאתא ולהוציא ממשמעות המיעוט דמבני ישראל ומשמע דבמקום דלא כתיב איש ממעטינן נכרים מדכתיב בני ישראל וגבי מעשר דכתיב גביה בני ישראל לא כתיב שם איש האי קושיא בלא"ה איכא למיקשי למ"ד פירות הנכרים חייבין במעשר ואמאי והא בני ישראל כתיב ולא שייכא דוקא אליבא דר' יהושע בן קבסיי בהא דאמר שלמד מאוצרה של יבנה למידרש דבני ישראל לאו למעוטי נכרים ואמאי מדמי להאי דבני ישראל גבי פרת חטאת והתם כתיב ואיש אשר יטמא וגו' ובאמת דהאי קושיא נוכל לתרץ אליביה דר' יהושע דאיהו ס"ל דהאי קרא גבי כרת כתיב ואיצטריך ללמד לחיוב כרת לאיש אשר לא יתחטא ולא שמעינן מכאן רבוי לנכרי דנימא דמשו"ה אצטריך והזה הטהור וגו' למעט נכרים והשתא הכל ניחא דמעיקרא ס"ד דמבני

ישראל לחוד ממעטינן לנכרים והלכך לא איצטריך והזה הטהור וגו' למעט נכרים אלא לדרשא דידיה הוא דאתא טהור אחד וכו' עד שלמד מאוצרה של יבנה דמבני ישראל לחוד לא הוה אמעוט נכרים ואצטריך והזה הטהור וגו' למעוטי נכרים וממילא נשמע דטהור א' מזה על כמה טמאין ובענין האי קושיא דבני ישראל דגבי מעשר להאי מ"ד דפירות נכרים חייבין כבר מיפרקא הקושיא מדרשת אמוראי מקראי כדגרסי' בסוף פרק השולח כי לי הארץ קדושת הארץ וכו' וזה מבואר במקומ' ודע דבהאי דינא דאוצרה של יבנה ומשנה היא בפ"ב דמכשירין כתב התי"ט שם בדברי חכמים אפי' כולו נכרי וישראל א' וכו' וז"ל ומ"מ לא ידענא טעמא מאי דאפי' ודאי תרומה עולה במאה וא' ותרומת מעשר אינה אלא א' ממאה נמצא כשיש עוד מנכרי א' בלבד שנתבטלה וכו' והרמב"ם בחיבורו לא העתיק לבבא זו כלל עכ"ל. ואין הנידון דומה לראיה דהכא לא שייך ביטול כלל דהרי דבר שיש לו מתירין הוא וצריך לתקן הכל דמאי. ושאני תרומה שכבר הופרשה ומדאורייתא חד בתרי בטל ורבנן הוא דתיקנו שתעלה בא' ומאה דתרומה לא מיקרי דשיל"מ כדאמרינן בנדרים (דף נט) עיי"ש והרמב"ם שלא הביא לבבא זו בחיבורו בפי"א ממעשר שלא כתב שם בהלכה ט' אלא רישא דהאי מתני' דמכשירין המוציא פירות בדרך וכו' לאו מטעמיה הוא אלא דמהאי טעמא גופיה לא הוצרך להביאו להאי דינא כאן שהרי דין זה טבל של דמאי שנתערב בדבר הפטור הוא דפירות של גוי הממורחין בידו פטורין הן כדפסק בפ"א מתרומות והבאתי לעיל וכדמיירי האי מתני' דאוצר דמסתמא מטילין לתוך האוצר את שכבר ממורח ושל ישראל הוא טבל לדמאי וכבר ביאר זה לעיל בכמה מקומות בפ"א מהלכה י"ט ובפט"ו ממ"א דפסק כרב אשי דריש מסכת י"ט דכל דבר שיש לו מתירין אפי' בדרבנן לא בטיל. כמאן דאמר מאליהן קיבלי עליהן את המעשרות. כבר כתבתי בחבורי על סדר נשים בפ"ז דיבמות בהלכה ג' ובכמה מקומות דסייעתא מהאי ש"ס לדעת הרמב"ם בסוף פ"א מהל' תרומות דאף בימי עזרא אין תרומה מן התורה אלא מדבריהם וכן במעשרות ויש דעות חולקות בזה כמה שהביאו התוס' בפ' הערל (דף פב) ודעת הראב"ד בהשגות שם כדעת הר"ש דכיון שנתחייבו נתחייבו מן התורה וכתבתי שם שזה היא פלוגתא דאמוראי בהאי ש"ס לקמן בפ"ו דשביעית דר' יוסי בן חנינא קסבר כן אבל לר' אלעזר דהתם לא נתחייבו אלא מדבריהם וסוגיא דהאי ש"ס בכמה דוכתי כר"א הוא דקאמר בפשיטות כמ"ד מאליהן קיבלו עליהן את המעשרות ועיין במה שבארתי בגיטין פ' השולח (דף יב) ועיין עוד לקמן בפ"ו דשביעית בהלכה א ד"ה במה נתחייבו וכו' ובפ"י בהלכה ב' ד"ה אימתי פסקו היובלות ומשם יתבארו לך עיקרי הדברים בענין זה ובהיוצא ממנו:

**הא ר"ש אומר מפריש וכו'**. כדפרישית דלמאי דס"ד דאף חכמים דמתני' קסברי דפירות הנכרי חייבין הן במעשרו' וא"כ במאי פליגי הא מיהת ספק הוא כאן שמא החליף ושמא לא החליף והיינו ר"ש דאמר דמאי דפשיטא הוא דאף לרבנן אינו מפריש אלא מספק והלכך קאמר דניטל דמים הוא דאיכא ביניהן וה"ז כאוקימתא דר' אלעזר בבכורות (דף י"א ע"ב) להפריש כ"ע ל"פ כי פליגי ליתנן לכהן דת"ק סבר ודאי חלפינהו ובעי מיתנינהו לכהן ור"ש סבר דמאי וזהו כמ"ד במנחות (דף סו) דמירוח הנכרי אינו פוטר וכבר נתבאר לעיל לשיטת הרמב"ם דפוסק דמירוח הנכרי פוטר וכמשמעות הסוגיא בהא דלעיל בפירושא דמתני' ולמאי דמסיק דעל עיקר טפלו של נכרי אתמר ולר"ש בלוקח טבל ממורחין מן הנכרי צריך להפריש מדבריהם דלדידיה מירוח הנכרי אינו פוטר אלא מן התורה וכדאמרי במנחות שם אליבא דר"ש ולתנא קמא דהכא פוטר הוא לגמרי כמו שנתבאר הכל לעיל ד"ה כאן קופה בקופות:

## הלכה ה

**מסתברא ר' יוסי יודי לרשב"ג ורשב"ג לא יודי לר' יוסי וכו'**. ולפ"ז ת"ק ור' יוסי בהא הוא דפליגי דת"ק סבר דאף שאין אנו אחראין לרמאין מ"מ הכא כיון שפונדקית היא ואחרים אוכלין אצלה צריך לעשר אף מה שהוא נותן לה ולא יוציא מידו דבר שאינו מתוקן להכשיל לאחרים ורשב"ג מודה לת"ק הכא וכן הת"ק מודה לרשב"ג דבעלמא אין אנו אחראין לרמאין וזה לא כדפרישי' במתני' שהוא עולה כפי' הר"ש והר"ב והתי"ט החזיק לפירושם דבהכי ניחא קושית התוס' דפ"ק דחולין (דף ו) דבאמת בהא פליגי לת"ק אין כאן רמאות דלטובה היא מתכוונת ולר' יוסי לגזול היא מכוונת דלא היא דאפי' אם אמרינן דלגזול היא מכוונת ס"ל לת"ק דצריך לעשר מה שנותן לפונדקית דחיישינן לאחרים ורבי יוסי לא חייש להא דס"ל מה שהיא מחלפת היא אוכלת ובהא הוא דפליגי והתם דקאמר דמוריא ואמרה בר בי רב ליכול חמימא ואנא קרירא כפי' הר' מנחם בתוס' היא דבתמיה היא בר בי רב וכו' ואני טרחתי בשבילו אבל גבי שכנתו אין לחוש לחילוף בשביל כך דדרך שכנים שטורחים זה בשביל זה וסוגיא דהכא מסתייעא להאי פירושא והשתא שתי הסוגיות דהכא ודהתם עולין בקנה אחד והני תרתי פיסקי דהרמב"ם ג"כ עולין יפה דבפ"ט מהל' מעשר שני ונטע רבעי פסק כרשב"ג בהלכה ז' דדוקא בשנת השמטה מציינין ובדינא דפונדקית כת"ק בפי"א בהל' י"ב וזהו דכתב שם מעשר את שהוא נותן לה כדי שלא יהיה תקלה לאחרים. כלומר דאי משום דידה ודאי אין אנו אחראין לרמאין אלא משום דפונדקית היא צריך שלא יוציא מידו דבר שאינו מתוקן שלא יביא מכשול לאחרים וזה נלמד מהכא ומסוגיא דהתם וכדאמרן:

### הלכה ו

**ורבנן אמרין הנותן לחמותו כנותן לשכנתו**. כן פסק הרמב"ם בהל' מעשר שם כרבנן ולא כמ"ש בפירוש המשנה וצריך דוקא שיתן לה שאור ותבלין אבל אם נתן לה חושש משום השאור והתבלין משום דלטעמא עבידי ולא בטלי וזהו כהתוספתא דמייתי הכא ולא כדגריס התם בחולין ואם אמר לה עשה לי משליכי וכו' אלא כרפרם דהתם וגי' התוספתא ושיטתא דהכא מסייעא ליה לרפרם דאפי' לא אמר לה בהדיא עשה לי משליכי ומשום דלטעמא הן עבידי וכן בחמותו כדמסיק הכא בין מן הארוסין בין מן הנשואין ולרבנן לא חיישינן אם נותן לה. שאור ותבלין:
סליק פירקא בסייעתא דשמיא

## פרק ד

### הלכה א

**הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות אימת שבת עליו וכו'**. כדמפרש הש"ס דנ"מ בינייהו אם שאלו בחול ועוד נ"מ איכא אם יש לו מאותו המין דלמ"ד מפני כבוד שבת ליכא דהרי יש לו מאותו המין ולמ"ד מפני אימת שבת עליו אפי' יש לו מאותו המין מותר הוא בשבת לאכול על פיו והאי מ"ד מפני כבוד שבת מופרך הוא מהתוספתא כדפרישית והלכך פסק הרמב"ם ז"ל בריש פי"ב מהל' מעשר כמ"ד מפני אימת שבת עליו ואפי' יש לו פירות מתוקנין מאותו המין ומ"מ בחשיכה מוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר כדמסיק הכא לטעמא מפני שגזרו משום אחד שאין אימת שבת עליו ובמ"ש שם שלא הקלו והאמינוהו אלא לצורך אותה שבת ולפיכך צריך במוצ"ש לעשר גם על מה שאכל בשבת כדכתב שם דזהו ג"כ איכא בינייהו בין הני טעמי דאלו למ"ד שמפני כבוד שבת התירו לא היה צריך לעשר על מה שאכל בשבת ועי' לקמן ד"ה חשיכה מוצאי שבת ועי' בפי' הרא"ש והוא בהגה בפי' הר"ש שפי' שעשו טעם אימת שבת סעד עם כבוד שבת ואין דרך הרמב"ם ז"ל כן כדמוכרח מדבריו אלא כדפרישית ובהא דגריס על ידי עולי עולה פירשתי בפנים לפי' הגי' ובתוס' במנחות (ד' ל' ע"ב) וכן בחולין (ד' עה ע"ב) גרסי' ע"י עילה כלומר עילה בעלמא מצאו חכמים שלא יאכל עד שישאל ואע"פ שלטעם הזה לא היה צריך שאלה ובהא דקאמר לקמן לא אמר אלא שוגג וכו' פירשו דשינוייא הוא להא דפריך למ"ד מפני כבוד שבת א"כ אפי' שואלו בחול יאכל בשבת ומשני לא אמרו וכו' וצ"ל לפי פירושם דה"ק דהרי לא התירו אלא בשוגג דוקא דהא ושכח לעשרן תנינן ואם בחול שאלו וא"כ השים אל לבו בחול והוי כמזיד דמפני מה

לא תיקן הוא בעצמו. ולמאי דפרישית דהרמב"ם הכריע כהאי מ"ד מפני אימת שבת משום דאידך מופרך הוא צ"ל דהוא ז"ל לא פירש האי דלא אמרו וכו' דלשינוייא איתמר וטעמיה דמה בכך ששאלו בשעה שלקח ממנו ואם אח"כ שכח מלעשרן שוגג הוא ולא מזיד אלא האי לא אמרו ענין בפני עצמו הוא דמפרש הש"ס דלא אמרו שיסמוך על פיו בשבת אא"כ היה שוגג אחר שבא לידו ולא נזכר לעשרן כדתנינן ושכח אבל לא אם נזכר אחר שבא לידו ושוב שכח מזיד הוא דאמאי לא עישרן מיד שנזכר:

**בשאין עמו תנאי וכו'**. וצ"ל דשכח גם להתנות מע"ש דאל"כ אלא דסמיך על השאלה שישאלנו למחר א"כ מזיד הוא אלא ודאי דגם מהתנאי שכח וה"ז בכלל דקתני ושכח לעשרן והיינו נמי דקאמר בשאין עמו תנאי:

**חשיכה מוצאי שבת מעשר מזה על זה וכו'**. לפי הגי' אשר לפנינו א"כ להאי מ"ד משום אימת שבת א"צ לעשר על מה שאכל בשבת דלא משני מידי אליביה דהאי מ"ד. והרמב"ם שכתב הטעם מפני אימת שבת עליו ופסק שצריך לעשר גם על מה שאכל בשבת כמה שציינתי בריש פרקין צ"ל דגי' אחרת היה לו ואיפכא מ"ד מפני שאימת שבת עליו ניחא ומ"ד מפני כבוד שבת למה לי מעשר מזה על זה ויש פנים לכאן ולכאן דלפי גי' הספר יותר מסתברא הוא דלמ"ד מפני שאימת שבת עליו שא"צ לעשר על מה שאכל בשבת דהא אינו משקר וא"כ דבר מתוקן הוא שאכל אלא דלא רצו חכמים להקל ולסמוך עליו גם מה שיאכל אחר שבת כדקאמר לעיל ויש לומר נמי איפכא דלמ"ד משום כבוד שבת א"כ כשהתירו לגמרי התירו דלא חששו על הספק אצל כבוד שבת וא"צ לעשר אח"כ על מה שאכל בשבת ולמ"ד מפני שאימת שבת עליו ולא הקילו אלא לצורך השבת אבל אח"כ לא סמכו על כך מפני שיש שאין אימת שבת עליו כדלעיל וא"כ גם על מה שאכל בשבת צריך לעשר מפני חשש זה דשמא לזה המוכר אין אימת שבת עליו ויש ראיה לסברא זו מהאי דתנינן פ"ג דגיטין המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומות ומעשרות וכו' ואם אבדו חושש הוא לכל מה שתיקן והפריש וכחכמים לפי מסקנת הש"ס דהכא ודהתם. וכמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' תרומות ובפ"ז מהל' מעשר ובדין הזה לא הצריך לתקן על מה שאכל כדכתב כאן והטעם לזה כבר בארתי בחבורי על סדר נשים וכתבתי שם שהוא נלמד מהש"ס הזה דמחלק שם בין דבר שלא הוברר מעולם התרומה והמעשר כמו הלוקח יין מן הכותים וכו' למאן דחייש שמא תבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע ובין דבר דהחשש הוא שמא אח"כ נתקלקלו וכדינא דהתם שאבדו אח"כ הפירות שהניח להפריש מהן ולפ"ז דינא דהכא ג"כ לא הוברר מעולם שהרי בתחילה בחזקת דמאי הוא ובספק שלא הופרש עליו מעולם והלכך לא התירו אלא לאכול בשבת

ואח"כ צריך לעשר גם על מה שאכל כשבת משא"כ בהמניח פירות וכו' דא"צ לתקן מה שאכל כ"א למה שהפריש עליהן ועודן בעין וזהו שלא כדקדוק התי"ט שרצה שם להשוות דעת הרמב"ם עם דעת רש"י לפי דקדוקו בדברי רש"י ואם לא אכלן וכו' ורצה שם לומר דלהרמב"ם למאי דפסק כחכמים חששא מעלייתא היא ואף אם אכלן צריך להפריש עליהן ע"ש ואין כן דעת הרמב"ם אלא דסתימת דבריו איפכא הן נראין דבדין המניח פירות לא כתב אלא לכל מה שתיקן לכל מה שהפריש ולא על מה שאכל כדכתב כאן וסברא זו נלמדת מהש"ס דהכא בגיטין שם וכדאמרן:

**יום טוב הסמוך לשבת כו'**. כן פסק הרמב"ם בפי"ב ממעשר כדמסיק הכא דלכ"ע לא נראה לעשר בינתים וכפשטא דהתוספתא דהאי פתרא דר' יונה דחייה בעלמא היא וכן ר' יוסה דחי להאי סייעתא דר' מנא לדר' יונה כדפרישית בל' הב' בפנים. וכן נראה דהגי' היא לקמן א"ר יוסה תמן בההוא דשאל על נפשיה וכו' דאילו לגי' הספר אמר רבי יונה אם כן הוא בעצמו דחה לסייעתיה והיה צ"ל דהכי קאמר אי מהכא לא תסייע לי. תני תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה מדמעת וכו'. כדברי התוספתא שהבאתי בפנים כך העתיק הרא"ש בשם האי תלמודא לדברי חכמים דס"ל דבכל מקום מדמעת וכך הובא בדפוסים חדשים בהגה בפי' הר"ש ולפ"ז ניחא מ"ש הרמב"ם בדין זה שם בהלכה ד' בין למקומה בין למקום אחר וכו' דפסק כחכמים דהתוספתא ולא כמה שציין הכ"מ שם בזה כר"ש והתי"ט הניח בצ"ע למה פסק כר"ש ועוד דדברי ר"ש בכל מקום אינה מדמעת הוא דס"ל וכך הוא בתוספתא ומזה נתברר לנו דתרומת מעשר של דמאי דין דימוע יש לה כמו בשל ודאי וכסתמא דמתני' דריש פ"ב דערלה וכגי' האי ש"ס התרומה ותרומת מעשר של דמאי והחלה וכו' ואע"ג דמוקי הש"ס התם להמתני' כר"מ דמחמיר בדבריהם וכעין אוקימתא דשמואל בש"ס דילן בפ' הזהב לענין חומש מ"מ הכריע הרמב"ם להלכה דשל דמאי נוהג בה חומש וכן דין דמוע. וטעמיה בחומש שלא יזלזלו בה כמ"ש בפ"י מהל' תרומות בהלכה ד' וזה נלמד ממסקנא דהאי ש"ס לעיל בפ"ק בהלכה א' ר' זעירא בשם רבנן בדין היה תרומת מעשר של דמאי שלא יפריש עליה חומש ולמה אמרו שיפריש מפני גדירה וכו' ואף דמשמע מסוגיא דהש"ס דילן הנזכר דמוקי לה כר"מ וכחד מ"ד הכא לעיל שם תפס לעיקר אוקימתא דר' זעירא דלעיל משום דלדידיה מתני' דפ"ק ככ"ע אתיא ועוד דבענין אוקימתא דשמואל הקשו עליה שם דלאו שפיר הוא דמשני להמתני' ורבא דקאמר התם שפיר משני לה לתרץ אליבא דשמואל קאמר ועוד דלקושטא דמילתא לא איפסקא הלכתא כר"מ דמחייב חומש מדינא אלא מפני תקנת גדר הוא שינהגו בה קדושה וא"כ אוקימתא דהש"ס דילן דאוקי להיא מתני' כר"מ ולאו דהלכתא היא היינו

מדינא ומסקנת הש"ס דלעיל דהכא היינו מפני התקנה כדקאמר בדין היה שלא יפריש חומש וכו' והשתא לא פליגי כלל לדינא וכך הם דברי הרמב"ם בענין החומש דתרומת מעשר של דמאי בפ' הנזכר וכבר בארתי זה לעיל שם ד"ה תמן ר"מ עיי"ש. ובדין דימוע דתרומת מעשר של דמאי פשוט הוא דתפס להלכה דיש לו דימוע כהחכמים דהתוספתא שהבאתי וסוגית הש"ס דריש פ"ב דערלה דמוקי להמתני' כר"מ אזלא כר"ש דהתוספתא דס"ל אינה מדמעת לעולם ולפיכך הוכרחו התם לאוקמי להמתני' דערלה כר"מ דמחמיר בדבריהם אבל באמת האי מתני' כהלכתא היא וכחכמים כנזכר ועיין עוד לקמן ריש פ"ב דערלה שם תמצא טעם כעיקר בדין הזה וכ"כ עוד הרמב"ם בהדיא דתרומת מעשר של דמאי יש לה דימוע בסוף הל' תרומות שכתב שם דין תרומה וחלה ותרומת מעשר והבכורים לענין אכילה ודמוע אחד הוא וכו' ודין תרומת מעשר של דמאי בכל אלו הדרכים כתרומת מעשר של ודאי אלא שאין לוקין על אכילתה וכבר זכרתי מזה לעיל בפ"ק שם דמבואר הוא דלא כהתי"ט בפ' הזהב שרצה לומר דהרמב"ם השמיט לתרומת מעשר של דמאי בט"ו ממ"א בהל' י"ג וכ"כ ברפ"ב דערלה דלאו מילתא היא שהרי בפירוש כתב בסוף הל' תרומות דיש לו דין דימוע אלא דבהלכות מ"א לא כתב אלא דרך כלל ואלו הן השעורין שנתנו חכמים וכו' וכהאי ברייתא השנויה בנדרים (דף נח) כמו שביאר שם לעיל ולקמן ובמקומו ביאר דרך פרט ודין של דמאי והרי לפניך ביאורי הדברים וטעמם בדין תרומת מעשר של דמאי ועוד יתבאר לקמן במה שיש חילוק בין תרומת מעשר של דמאי ושל ודאי בענין ביטול לדעת הרמב"ם. ונבא אל הביאור בעיקרא דדינא דאיירי הכא במתני' בתרומת מעשר של דמאי ובביאור דברי הרמב"ם בדין זה ובפי' השגת הראב"ד ובמאי דפליגי. ואומר אני דאחר שנתבאר לפניך הסוגיא דהכא עד סוף הלכה כמפורש בפנים תראה דמילתיה דר' אבין דקאמר לא דמיא ההיא שאילתא וכו' קאי לתרץ הא דפריך על ר' אחא דקאמר אין הלכה כר"ש שזורי וזה א"צ לפנים וממילא אזדי להו כל הדוחקים שרצה הכ"מ שם לפרש לפי דעת הרמב"ם שמעולם לא עלתה על דעתו לפרש כן ומבלתי צורך להאריך בזה אלא דפשוט הוא דכל זה הוא אליבא דמ"ד דלאו הילכתא כר"ש שזורי ומפרש הטעם דמ"ש ברישא שהאמינוהו וכו' וכמבואר. והרמב"ם פסק כתני בר קפרא וכר' חנינא דהכא וכסוגית הש"ס דילן במנחות ובכמה מקומות שציינתי בריש פרקין דפסקו הלכה כר"ש שזורי דאימת דימוע עליו ואומר האמת וביאור דברי הרמב"ם בזה כך הם. מי שאינו נאמן שראינוהו שהפריש וכו' שזה צריך שנדע שהפריש תרומת מעשר דאל"ה אינו נאמן לומר שהפריש דאין אימת טבל של תרומת מעשר על ע"ה. וזה ידוע הוא ורש"י ז"ל ביאר זה בנדרים (דף

פד ע"א) דאע"ג דתרומת מעשר במיתה כמו תרומה גדולה מ"מ נחשדו ע"ה עליה דלא למדנו בה עון מיתה אלא מהקישא דתרומה גדולה והואיל ולא כתיב בה בפירוש מיתה משו"ה לא ציית ע"ה להקישא ולא מפריש תרומת מעשר. וראינוהו שחזרה ונפלה וכו' והיינו לפחות ממאה שמדמעת בין למקומה בין שלא למקומה וכחכמים דלעיל וחזר ואמר הפרשתיה היינו שעירב והוסיף בידים עד שיהיה שם כדי להעלותה בא' ומאה וזה מבואר הוא לשיטתו ז"ל דפסק בפט"ו מה' מ"א בהלכה כ"ו דבאיסור של דבריהם מבטלין האיסור לכתחילה ואפי' בדבר שיש לו עיקר מן התורה ודלא כדעת התוס' ברפ"ק דביצה (דף ד) שרוצים לחלק כן וזה מבואר מדבריו שאחר זה עיי"ש ובהדיא כתב בפ"ב מהלכות כלאים גבי סאה שיש בה רובע ממין אחר דימעט מהרובע או מוסיף על הסאה שאין האיסור אלא מדבריהם מפני מראית עין כמה דאמרינן הכא לקמן בפ"ב דכלאים בהלכה א' ומשם הוא דלמד דאפי' בדבר שיש לו עיקר מן התורה כמו כלאים ואיתיה לאיסורא בעיניה אפ"ה מבטלין לכתחילה בדרבנן ועיין לקמן שם ד"ה כל האסורין והשתא לא צריכין לדוחק הכ"מ גם בזה שכתב שנתערב עם פירות חולין שלא במתכוין עד שעלתה בק"א אלא במתכוין מותר לעשות כן בדמאי לדעת הרמב"ם וזהו החילוק שרמזתי לעיל בין דמאי לודאי דאף שיש לדמאי דין דימוע כמו בשל ודאי היינו כל זמן שלא הוסיף על הדמוע או שאין לו להוסיף דין דמוע יש לו בכל אבל בשיש לו להוסיף פשוט הוא לדעתו דאחר שהופרשה התרומה של דמאי ונפלה למקום שמדמעת דיש לה תיקון להוסיף עד שתוכל לעלות בק"א ולישני' דייק הכי וחזר ואמר הפרשתיה וכלו' שאמרו לי להוסיף במתכוין והוספתי והפרשתיה נאמן לפי שאימת דימוע עליו דכל זמן שלא תיקנה דמוע ממש הוא ובזה מסולקת תלונת הראב"ד עליו אלא לפי שדעת הראב"ד אינו כן בעיקר הדין דביטול לכתחילה ודעתו כדעת הרשב"א שהביא הטור י"ד סי' צט שאפי' באיסור דרבנן אין מבטלין איסור לכתחילה או כדעת התוס' הנזכר דבדבר שיש לו עיקר מדאורייתא וכמו דמאי וכיוצא בו אין מבטלין לכתחילה לפיכך עלתה על דעתו שדברי הרמב"ם הן בשנפלה למאה ולפיכך השיג וכתב מה שכתב אבל באמת כוונת דברי הרמב"ם הוא כמו שנתבאר ודי בזה לענין ביאור הדין כאן במקומו:

## הלכה ב

**בשבת של פרוטגמייא.** הר"ש ז"ל פי' לסעודת בחור שנשא בתולה קורין בל' יון פרוטגמא בויקרא רבה פרוטגמא של צדיקים לע"ל וראיתי ברבה ריש פ' שמיני גבי שבע שנים של גוג ואותן שבע שנים הן הן פרטגמיא של צדיקים לע"ל וסימנא דעביד פרטגמיא אכיל משתותא וגריס להא בהאי תלמודא לקמן פ"ד דשביעית ונשתנית הנוסחא במקצת

דהתם קאמר ר' יונה בשם ר' חנינא המת בשבע שני גוג אין לו חלק לע"ל סימנא דאכיל פרטגמייא אכיל משתותא ומביאו הערוך בערך משתיתא ופי' דאכיל סחורות בעוה"ז כגון פרטקמיא אכל משתה שלו שהיה מזומן לו לע"ל כלומר לא נשתייר לו מה לאכול לע"ל ופי' זה קצת דחוק הוא לפי הענין המוזכר שם וכן להמוזכר בב"ר. ולפי הנראה דאביל פרטגמייא גרסי' בבי"ת וזה דומה ממש לגי' דהמ"ר דעביד פרטגמייא. ופירושו מי שמוליך ומביא לבית המשתה מיני מגדים ופירות הוא הסימן שיאכל שם בסעודת המשתה. פרוטגמייא מלה לעז היא כנזכר וזהו מעין שושבינות הנשנה בפ"ט דב"ב והכוונה המטריח עצמו יאכל מהסעודה לפי טרחתו. וזהו דאמרו במ"ר אותן ז' שנים הן הן וכו' שהן הן הכנה לשכרן של צדיקים לע"ל כפי הטרחא שיהיה להם באותן ז' שנים והיינו נמי דקאמר בשביעי' וסימנא דאביל הפרטגמייא וכו' ולפיכך המת באותן ז' שנים אין לו חלק לע"ל וזה מוסכם לפי הענין והכי משמע נמי לקמן שם וה"ז נוטה במקצת לפי' הר"ש בהא דהכא ודעת הרמב"ם ז"ל בפי' פרוטגמייא מלשון הזמנה והכנסה לסעודה הוא שכך כתב סתם בפי"ב ממעשר בהלכה ג' הנשבע על חבירו שיאכל עמו בשבת והוא אינו מאמינו על המעשרות שואלו ואוכל על פיו בשבת הראשונה בלבד ולא הזכיר שבת של נשואין ומפני איבה היינו לפי שזה מפצירו ומדירו לפיכך התירו שיאכל עמו בשבת ראשונה של הזמנה שמזמין אותו ולא יותר:

**שאלו בשבת הראשונה וכו'**. הכא לא פשיט לה דסמיך על הא דלעיל בהלכה א' דקאמר בהדיא השנייה לא יאכל עד שיעשר וכו' עיי"ש:

## הלכה ג

**מכיון שהוא יודע שהוא בעון מיתה מפריש**. זהו כדקאמר רב הכא אבל בבבלי פ' אלו הן הלוקין (דף טז ע"ב) אמר רב אכל טבל של מעשר עני לוקה והלאו הוא לא תוכל לאכול בשעריך וכו' כדדריש התם ר' יוסי וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"י מהל' מ"א בהלכה כ' דאין מיתה אלא בתרומה גדולה ובתרומת מעשר ופירשתי בפנים דר"א ורבנן פליגי בהא דלר"א סבר כהאי דרב דהכא והלכך לא נחשדו ורבנן סברי כרב דהתם דבלאו והלכך נחשדו והיינו בלא כך דאמרי והר"ש ז"ל פי' בלא כך דיהא פשיטא לך שהוא מפריש הא סגי בקריאת שם וכו' ויש לפרש בלשון מה בכך הא א"צ אלא קריאת שם בלבד ואיך שיהיה מיהת שמעינן דלרבנן סבירא להו דנחשדו ע"ה על מעשר עני ולא פליגי סוגיא דהכא עם סוגיא דהתם דמכות וכן בנדרים (דף פד ע"ב) אלא בטעם פלוגתייהו דהתם קאמר נמי דר"א סבר לא נחשדו ורבנן סברי דנחשדו ומפרש טעמא בנדרים דר"א סבר כיון דאילו מפקיר נכסיה והוה עני ושקיל ליה הוא לית ליה פסידא ורבנן סברי נכסי

לא מפקר אינש דמירתת דילמא זכי בהו אינש אחרינא הלכך נחשדו והכי מפרש טעמא לר"א דלא נחשדו משום דבעון מיתה הוא ולרבנן בלאו בעלמא ונחשדו. ומשו"ה בחנם הוא מה שהרעיש בכאן התי"ט וכתב דהרמב"ם פסק כסוגיא דהכא דלרבנן לא נחשדו והראב"ד לא השיגו בזה והכ"מ לא העיר בזה כלום עכ"ד ומאין לנו לומר דדעת הרמב"ם הוא דלא נחשדו אם מפני שהוסיף עוד בטעם בפ"ט מהל' מעשר בהל"ג שקורא שם למעשר עני כדי שיקבע מעשר שני בזמן שהוא נוהג שמעשר עני הוא במקום מעשר שני בשלישית ובששית וע"כ הטעם הזה אינו עוקר להטעם שנחשדו שהרי בפי' כתב בריש הפרק בימי יוחנן כ"ג וכו' ומצאו שהכל זהירים בתרומה גדולה ומפרישין אותה אבל מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני היו ע"ה מישראל מקילין ע"ע ולא היו מפרישין אותן לפיכך גזרו וכו' הרי שדעתו שנחשדו גם על מעשר עני וכרבנן דפליגי אדר"א וא"כ הגע עצמך שאין זה אלא להסביר הטעם דהואיל וספק הוא ואין העני יכול להוציא מידו מפני מה הצריכו לקריאת שם דבשלמא קריאת שם של מעשר ראשון הוא מפני הפרשת תרומת מעשר שצריך ליתנו לכהן וא"א להפרישה קודם המעשר לכתחילה כדכתב שם אלא במעשר עני קריאת שם למה ומאי מהני הלכך כתב דמהני מפני מעשר שני בזמן שהוא נוהג שלא ישכח מלקבוע אותו וזה מוכרח הוא לפרש לדעתו ז"ל שהרי בפירוש כתב שנחשדו כדלעיל:

**הנאמן לראשון נאמן לשני הנאמן לשני אינו נאמן לראשון.** כן פסק הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהלכות מעשר בהלכה ה' וסיים שם לפיכך מי שאינו נאמן שהוציא פירות מביתו ואמר אלו מעשר ראשון נאמן ואין מפרישין מהן תרומות ומעשרות וכו' והשיג הראב"ד ז"ל ואמר שאין זה לא בתוספתא ולא בירושלמי שלא אמרו אלא הנאמן לראשון וכו' כלומר שראינו שהפריש אותו אבל לא אמרו שיהא מסתמא נאמן לומר מעשר ראשון הוא זה ויהיו פירותיו מעושרין מן הראשון. ומ"ש שם הכ"מ בפירוש לפיכך הזה בלתי מובן הוא ומאי א"צ להפריש מהן תרומה גדולה דקאמר וכי האינו נאמן על המעשר חשוד הוא לתרומה גדולה. ומאי שייכא תרומ' גדולה בכאן וא"צ לאריכות דברים בזה. ולענ"ד פירוש דברי הרמב"ם יתבארו אחרי שנבין מי הוא המוציא פירות דקאמר אם הבעה"ב מוציא אותן ואומר של מעשר ראשון הן א"כ ללוי הוא צריך ליתנו והלוי הוא המפריש תרומת מעשר ומאי האי דקאמר ואין מפרישין מהן וכו' אלא דנראה דאין כוונת דבריו על הבעל הבית אלא על הלוי שהוא הבעה"ב של מעשר ראשון ואם הוא אינו נאמן על המעשרות ובו הוא דאיירי ואף שכ' דין בן לוי שאינו נאמן לקמן שם בהל' ט"ו וכן בן לוי שאמר פירות אלו ממעשר ראשון שנטלה תרומתו ה"ז נאמן לעולם על תרומת מעשר

כשם שנאמן הישראל על תרומה גדולה אבל אינו נאמן עליו לפוטרו ממעשר שני ודין זה הוא ממתני' דפ"ח דפאה ומה דתני עלה בהאי ש"ס כמבואר שם בהלכה ב' ושם דקדקתי מפני מה לא הזכיר מה שחילקו בהאו ש"ס לעיל דאם אומר מעשר ברור הוא נאמן אף לפוטרו מן השני אבל באומר ניתן לי או באומר משלו הן אין נאמן על מעשר שני. וכתבתי שסמך הוא ז"ל על מה שכתב למעלה הנאמן על הראשון נאמן על השני ובן לוי ג"כ בכלל אם אומר מעשר ברור הוא והרי הוא ז"ל קיצר במקום א' וסמך על מה שביאר במקומו בדין הזה. וזהו שכתב כאן לפיכך מי שאינו נאמן וכו' והוא בן לוי שאומר אלו מעשר ראשון וברור הוא אין מפרישין מהן לא תרומת מעשר ולא מעשר שני לפי שבזה הוא בכלל הנאמן על הראשון נאמן על השני ועל תרומת מעשר נאמן הוא לעולם ואם אמר אלו מע"ש אינו נאמן וכו' דנאמן על השני אינו נאמן על הראשון ובן לוי ג"כ בכלל וסיים ויראה לי שהוא פודה את כולם לפי שהוא ספק ושמא באמת מעשר שני הן ומספק גם התרומת מעשר שמפריש פודה אותו ומה שכתב עוד הראב"ד שם עוד אמרו הוציא להם מעשר שני וכו' משיג הוא מפני מה לא הזכיר חילוק דין הזה כמו שאמרו בירושלמי ולדעת הרמב"ם פשוט הוא דסמיך אמסקנא דמסיק ר' חנניא בשם ר' איסי דכר"א הוא דאתיא ולא כחכמים דהא מ"מ יש כאן חשש על הראשון דנאמן על השני אינו נאמן על הראשון ועיין במס' פאה שם יתבאר לך להא דלעיל ולקמן ד"ה אתא ר' חנניא ויתבאר עוד מענין ישוב השגה השניה:

**והתנינן ר"א אומר אין אדם צריך לקרות שם וכו'**. בלא האי דיוקא הוה מצי למיפרך בפשיטות דאם נחשדו על מע"ש מכ"ש שנחשדו על מע"ר אנא משום דלא שמעינן ליה לר"א בהדיא דס"ל דנחשדו על השני דשמא ס"ל דגם טבל של מעשר שני במיתה כמו של מעשר עני לשיטתו ולא נחשדו והלכך דייק מדקאמר ר"א א"צ לקרות שם למעשר עני משמע הא לשני צריך משום שאינו במיתה ונחשדו דאל"כ לישמועינן רבותא טפי דאפי' על מעשר שני הוא בעון מיתה ומכ"ש על מעשר עני אלא ודאי דמודה ר"א דאין טבל מעשר שני במיתה ונחשדו והשתא ק"ו דנחשדו על הראשון דצריך הוא להוציא מידו:

**אתא רבי חנניא בשם ר' איסי דר' אליעזר היא**. דברי ר' חנניא קאי למסקנא משום דקשיא על אוקימתא דר' יוסי דמוקי לה כד"ה דנהי דהמעשר שני עצמו פטור מן הראשון דמדמית ליה כתוספת בכורים בדמאי מ"מ מדקתני סתמא נאמן משמע דנאמן הוא גם על כל פירותיו שהן מתוקנין מן הכל והא לא אתיא אלא כר"א דס"ל נאמן על שני נאמן על הראשון והיינו טעמיה דהרמב"ם לא הביא החילוק בהוציא פירות מע"ש אם אמר פדוי הוא דנאמן משום דלאו כהילכתא היא והלכך כתב דלעולם אם אמר על הפירות אלו

מע"ש אינו נאמן וצריך להפריש מהן תרומת מעשר ולא כר' יוסי דמדמי ליה לתוספת בכורים ועוד דבתוספתא ספ"ק דמכילתין דקחשיב התם הפטורין מדמאי ומנה לתוספת בכורים כדתנן בסוף מס' בכורים ופסק כן הרמב"ם לקמן בפי"ג ממעשר בהלכה י"ד עם השנויים במתני' דפ"ק ולא קתני התם אלא הלקוח בכסף מעשר שני ולא קחשיב להאי דהכא ובזה מסולקת תלונת הראב"ד גם בזה במ"ש בהשגות פ' י"ב והבאתי לעיל ד"ה הנאמן לראשון וכו' וע"ש. שוב מצאתי לברייתא זו בתוספתא דתרומות פ"ד וכך היא שנויה שם הוציא מע"ש מביתו אמר פדוי הוא לא אמר כלום פדאוהו לכם נוהג בו טבל ומע"ש דברי ר' רשב"ג אומר אינו נוהג בו אלא מע"ש בלבד ואנכרי דמיירי התם לעיל קאי והכי מייתי לה הש"ס לקמן סוף פ"ג דתרומות ובתר הכי גריס ישראל החשוד והוציא מע"ש מתוך ביתו ואמר פדוי הוא לא אמר כלום פדאוהו לו פדאוהו לכם דבריו קיימין וזה דלא כדגריס הכא והביאו הראב"ד ואין ספק דהרמב"ם סמיך אהא דתוספתא ולא כמו ששנויה כאן וגם למאי דגרים הכא מסיק לה כר"א וכדאמרן. כיני מתניתא לא ניתנום בשבת וכו'. למאי דתנינן התם במתני' מוקי לה הש"ס למתני' דהכא ככ"ע דלתרומה אף לב"ה אין מוליכין אבל המסקנא בבבלי פ"ק שם אמר שמואל הלכה כר' יוסי. דקאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המתנות שמוליכין ולא נחלקו אלא על התרומה שבש"א אין מוליכין וב"ה אמרי מוליכין וכ"פ הרמב"ם בסוף פ"ד מהלכות י"ט כר' יוסי אליבא דב"ה וא"כ מתני' דהכא לא מיתוקמא אלא כב"ש ולפיכך לא זכר הרמב"ם בחבורו מן חלוקי הדינים שיש בה דעיקרא לאו דהילכתא היא:

הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא וכו' והתוס' בפ"ק דביצה (דף יב) שכתבו שם בשם האי תלמודא דלאו דוקא אין מוליכין דה"ה אם יבא הכהן לביתו לא יתנם לו והעתיקו להא דהכא וגרסי היא ילפינן מההיא וההיא ילפינן מהיא ופירשו דאותה של ירושלמי קרי היא ולפי' הגי' אשר לפנינו הדא וכו' פשוט הוא ואין שום נפקותא בזה וכבר נתבאר לעיל דלפי המסקנא דהתם האי מתני' דהכא לאו כהילכתא היא:

**תני לא יסרב אדם בחבירו וכו'**. מקצת מהאי ברייתא מייתי לה בבבלי פג"ה (דף צד) וקאמר התם אם בשביל כבודו מותר וכבר ביארתי מזה בחבורי על סדר נזיקין בפ"ק דע"ז וכן בהא דלקמן:

## הלכה ה

**ועד א' נאמן**. כדפרישית דפריך וכי האיך נאמן על מה שאין בידו לתקנו במקום דאיתחזק איסורא והכי משמע בבבלי פ' האשה רבה (דף פח) דקאמר גבי טבל והקדש וקונמות האי טבל ה"ד אי דידיה משום דבידו לתקנו וכו' א"כ דאחר לא מהימן בכה"ג והלכך

איצטריך לשנויי קל הקילו באכסניא וכן דעת התוס' בריש גיטין ודעת הרא"ש ז"ל בפ' הנזקין גבי כללי דעד אחד נאמן באיסורין דבמקום דאיתחזק אסורא בעינן דבידו לתקנו הוא אבל דעת הרמב"ם ז"ל אינו כן אלא סתם וכתב בפי"א מהל' עדות בהלכה ז' עד אחד נאמן באיסורין וזהו לשיטתו שאף בחשוד כתב שם דעל שלו אינו נאמן אבל על של אחרים נאמן הוא דפסק כרשב"ג דלקמן כמ"ש ג"כ בסוף פי"ב ממעשר ובכמה מקומות. והראב"ד השיג עליו והקשה מהאי דריש פרקין לא מצאו א"ל אחד שאינו נאמן על המעשרות מעושרין הן ובמוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר הרי שאינו נאמן גם על של חבירו וכר"מ דלקמן ולדעת הרמב"ם יש לומר דשאני בריש פרקין שהרי במוצ"ש יכול לתקנן ולא הקילו אלא לצורך שבת אבל היכא שיכול לתקן לא הקילו כדלעיל שם. ומה שהקשה עוד מהא דהוכרח לשנויי הכא אכסנאי הקילו יש לומר נמי דההיא אליבא דר"מ אזלא והיינו דמייתי הש"ס עלה להך ברייתא דפלוגתא דרבי ורשב"ג דפליגי בפלוגתייהו דר"מ ורשב"ג דבכורות וכיון דהרמב"ם פוסק בזה כרשב"ג דסמך על מה שאמרו חזקה אין אדם חוטא ולא לו א"כ לא קשיא ליה מההיא דהכא לקושיא בפ"ע אלא בכלל הקושיא היא שהשיג שם דסבירא ליה להראב"ד דהילכתא כר"מ היא. ומה שהרמב"ם הכריע כרשב"ג י"ל בזה דמלבד הא דאמרו חזקה אין אדם חוטא בשביל אחרים יש עוד ראיה וסיוע מההיא דמתני' דלקמן החמרים שנכנסו לעיר דטעמא דרבנן דאינן נאמנין מפני שהן גומלין זה את זה כדאמרי' בפ"ב דכתובות. ובמתני' דהכא דהתירו בגומלין היינו משום אכסנאי והשתא אי כר"מ דהחשוד על הדבר אינו נאמן אף על של אחרים למה לי טעמא דגומלין תיפוק ליה משום דהן חשודין על המעשרות ואין נאמנין אף על של אחרים אלא דמשמע דכרשב"ג אזלו הני מתני' ובמקום דאיכא למיחש לגומלין היא דחיישינן ולא התירו אלא באכסנאי:

**תני הנכנס לעיר וכן**'. ומסיים בתוספתא בד"א בזמן שאין מכיר אדם שם אבל אם היה מכיר שם אדם לא יטול אלא מן המומחה ופסק הרמב"ם כן שם בהלכות מעשר והראב"ד בהשגה פי' להתוספת' דבזמן שהוא מכיר באחד שהוא מומחה קאמר והלכך לא יסמוך עוד על א' מן העיר שיאמר לו פלוני נאמן ולא יקח אלא מן הידוע לו והרמב"ם שהעתיקה כפשטה נראה דכך היה דעתו בפירושה דאהיכא דאיכא חששא דגומלין קאי וכמ"ש שם לפני זה הלך ליקח ממנו וא"ל מי כאן מוכר יין ישן וכו' אע"פ שהן כגומלין זא"ז הרי אלו נאמנין וטעמא דבאכסנאי התירו אפי' בחששא דגומלין ועלה קאמר בד"א דדין אכסנאי יש לו בזמן שאין מכיר אדם שם אבל אם מכיר אדם שם אין לו דין אכסנאי שיתירו לו מפני חיי נפש כדקאמר הכא משום דיכול הוא לילך לזה מכירו והוא ימציא

לו מן המתוקן והלכך לא יקח אלא מן המומחה והיינו נמי דמסיים ואם שהה שם ל' יום וכו' וכך הוא בתוספתא ומהאי טעמא גופא דשוב אין לו דין אכסנאי. ומה שהביא הראב"ד שם בירושלמי שלא בפניו נאמן וכו' גירסת התוספתא כך היא ולפי גי' דהכא אינה מתפרשת אלא כמבואר בפנים וענין אחר הוא ולא על האומר איש פלוני נאמן מיתפרשא:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

## פרק ה

### הלכה א

**הלוקח מן הנחתום**. הר"ב פי' כאן דהא דתנן לעיל בפ"ב שהנחתום חייב להפריש במוכר במדה דקה והכא מיירי במוכר במדה גסה ונמשך בזה אחר פי' הר"ש שפי' בפ"ב להא דר' יוחנן ודר"א דהתם ומייתי להו הכא בגמ' דתרוייהו ס"ל לאוקמי הני תרתי מתני' אידי ואידי בנחתום חבר מיירי אבל האמת יורה דרכו כמו שכבר בארתי שם בפי' הסוגיא דלר' יוחנן אידי ואידי בנחתום ע"ה מיירי ולר"א אידי ואידי בנחתום חבר מיירי כמו שמוכח מהסוגיא דהתם בפ"ב ולענין דינא ופירושא דמתני' אזלינן בתר סוגיא דהש"ס דילן ביומא (דף ט) דמוכרח הוא דהש"ס דילן מפרש למתני' דפ"ב בנחתום חבר שלוקח פירות מע"ה כמו שזכרתי שמה וכן מבואר הוא דעת הרמב"ם בחיבורו שכתב למתני' דפ"ב בפ"ט מהל' מעשר בהלכה י"ב הנחתומים לא חייבום חכמים להפריש מעשר שני מן הדמאי וכו' וזהו בנחתומים חברים ומתני' דהכא בלוקח מהנחתום ע"ה מיירי כמ"ש דין משנתינו שם לעיל בהל' ו' בדיני דמאי שמפרישין בלוקח מע"ה וכן הלוקח מנחתום וכו' וגם מה שפי' הר"ב א' ממאה שיש כאן מכל מה שיש כאן משמע אף עם כדי שיעור חלה וכו' וזהו לפי הס"ד דסוגיא דהש"ס דהכא ושקיל וטרי בה אבל לפי המסקנא ולשינוייא דר' אבין בשם ר' אחא דה"ק חוץ מן הראוי ליקדש לשם חלה א"צ להפריש דמאי על השיעור חלה וכך תפס הרמב"ם הך שינוייא למסקנא וכתב שם וכן הלוקח מן הנחתום וכו' והיתר על א' ממאה שיש בזה שהפרשתי הרי הוא חלה וכו' הרי שא"צ להפריש דמאי על שיעור החלה וכמ"ש הוא ז"ל שם בפי"ג בהלכה י"ד כסתמא דמתני' דפ"ק דחלת ע"ה פטורה מדמאי וכדר"י דהתם דלא חילקו בין חלה שהפריש ע"ה ובין חבר שלקח עיסה מע"ה והפריש חלה דלעולם פטורה מדמאי דלא גזרו כלל דמאי בדברים הנשנו שם בפ"ק דחשיב להו התם כ"א חלה בעצמה צריך הוא שיפריש כדין הלוקח מנחתום ע"ה כדקתני במתני' וזכרה עוד הפעם הרמב"ם בדיני חלה ברפ"ו מהל'

בכורים ומזה תבין דמ"ש הכ"מ שם ויש לתמוה על רבינו שכתב שתי המשניות ולא פירש דלמאי שנתבאר בדברינו אין כאן מקום תמיה כלל וכלל דהרמב"ם לא סמך כלל אסוגיא דהכא דפ"ב דרמי להני מתני' אהדדי דלדידי' דתופס סוגית הש"ס דיומא לק"מ דבפ"ב בנחתום חבר מיירי והכא בנחתום ע"ה מיירי כמו שמבואר מדבריו שזכרנו בפ"ט דמעשר ומסוגיא דהכא למד כשינויא דר' אבין כמה שנזכר וכן למד דהעיקר כר' יוחנן דפ"ק דבכל מקום לא גזרו כלל בדמאי בחלה ובדברים שנשנו שם וכולא סוגיא דהכא אזלא כר' יוחנן דפ"ק וכ"כ הר"ש ותוס' דיומא שהן הן דבריו בעצמו בענין זה וזה פשוט ומוכרח דאי כר' הושעיא דפ"ק דס"ל טעמא מפני שאימת קדשים עליו א"כ דוקא בחלה שהפרישה ע"ה דוקא אבל לא בחבר שלקח עיסה מע"ה והפריש הוא החלה כדאמר שם ולפ"ז מאי פריך הכא ממתני' דפ"ק עלה דהכא דמיירי בחבר הלוקח מנחתום ע"ה דאותה חלה לא פטרו מדמאי אלא ע"כ דאליבא דר' יוחנן דפ"ק אזלא הסוגיא דהכא אלא במה שפי' שם להסוגיא דפ"ב כבר הראתי באצבע לעיל בפ"ב שם ד"ה הכא את אמר הלוקח מפריש וכו' פי' האמיתי באותה סוגיא ובהא דנאמר שם שאין מוסרין ודאי לע"ה ודלא כפירושם בזה ומתבארת הסוגיא שם על מכונה וע"ש ומ"ש התוס' עוד שם בענין פירוש הסוגיא דהכא והן הן ג"כ דברי הר"ש בעצמו כאן עיין בדיבור דלקמן ויתבארו לך אמיתת הדברים כפי שהראיתי לעין כל המעיין ויתבארו ג"כ עוד מקצוות וממקור הדינין בס"ד:

**אלא במגבל עיסתו במי פירות**. התוס' בפ"ק דיומא (דף י') הביאו לזה וכבר בארתי לעיל בפ"ב בהא שהביאו בריש הדיבור שם להסוגיא דפ"ב וכמו שציינתי בדיבור דלעיל. ובהא דהכא כתבו שם וז"ל ומשני אלא במגבל עיסתו במי פירות פי' הא דפטרה מתני' בפ"ק בטורח לגבל במי פירות דלא הוכשרה כדי שלא תקבל טומאה וכיון דטרח כולי האי מסתמא תקוני נמי תקניה ופריך ולא כן א"ר יוסי בן חנינא דר"א איש ברתותא היא הא כרבנן לא פי' ר"א איש ברתותא הוא דפטר מדמאי היכא דגבלה במי פירות אבל רבנן פליגי עליה וא"כ לית לן לאוקמי מתני' כיחידאה ומשני אלא כר' יוחנן וכו' והן הן דברי הר"ש בעצמו כאן והנה כבר תמהתי לעיל בפ"ב בהא שפירשו לעיל במאי דקאמר שם שאין מוסרין ודאי לעם הארץ וביארתי שם בפירוש האמיתי והנכון אמנם ע"ז שפירשו בהא דהכא יש יותר להפליא פלאי פלאות וכי היכן מצינו זה דקאמר ר' יוסי בן חנינא הכי אליבא דר"א איש ברתותא ומאי שייכא להא דר"א איש ברתותא לענין פיטור מדמאי בעיסה שגבלה במי פירות ומעולם לא אמר זה לענין דמאי ולא נמצא זה לא בכל התוספתא ולא בכל הש"ס דהכא ולא בכל הש"ס דהתם כ"א לענין דין חיוב חלה

בעצמה קאמר ר' יוסי בן חנינא לקמן בפ"ב דחלה גבי עיסה שנילושה במי פירות דקתני חייבת בחלה ומוקי לה ר' יוסי בן חנינא כר"א איש ברתותא דמתני' בפ"ג דטבול יום כמו שבארתי בפנים וא"כ לאו אמתני' דפ"ק קאי הך שינוייא דלא הוזכר בדברי ר' יוסי בן חנינא מענין פיטור דמאי אלא איפכא הוא דדבריו לענין חיובא הן ובחיוב חלה עצמה ואמתני' דהכא קאי הך שינויא אלא במגבל וכו' ועלה פריך לא א"ר יוסי בן חנינא בפ"ב דחלה דר"א בן יהודה היא וכו' כמו שמבואר הכל בפנים ואין ספק אצלי דהר"ש שכתב כאן פי' הנזכר זה היה אגב שיטפיה ועד שלא הגיע למס' חלה מפני ששם הביא להא דר' יוסי בן חנינא דהתם כלישני' וכמשמעותיה ובודאי חזר בו ממה שפי' כאן ובתוספת דיומא הוקבעו דבריו הראשונים ועד שלא חזר בו אבל פי' זה נדחה וכמבואר ואין מן הצורך להאריך במה שנראה לעינינו להדיא. ולכן זה דרכי בחבורי ת"ל על כל הש"ס הזה שבכל מקום שנמצא לא כן תני או ותני כן או תני. לחפש אחר כל התוספתא אם אמצא דין זה כמו שתמצא מצויין בכל המקומות ממש בהתוספתא ואם שלא במקומה היא או במס' אחרת או בסדר אחר וכן בכל מקום שנמצא בש"ס הזה לא כן א"ר פלוני טרחתי לחפש בכל התלמוד היכן היא וכל זה כדי להנצל משגיאה וטעות ואם לא מצאתי מהברייתא בהתוספתא כתבתי שהיא ברייתא או אם נמצאת בש"ס דילן בארתי או באיזה ברייתא אשר היתה לפני חכמי הש"ס ושגורה בפיהם ולא נמצאת לפנינו או באיזה מימרא דאמורא שלא מצאתי בכל הש"ס הזה ואינו מבואר בש"ס דילן א"כ לא אמר זה אלא במקומו. ראה והבן מציוני הש"ס הזה ברמז ובקיצור נמרץ. כללו של דבר אומר אני מי שאינו מפרש להש"ס הזה כסדר ואינו מחפש במטמונים ובמחבואות אשר בו א"א לו להנצל משגיאה ואחר כל הטורח והיגיעה ועיון הדק הטיב נתפלל ונבקש על זאת מהאל חונן הדעת להצילנו משגיאות ולהנחנו בדרך אמת אכי"ר. ונבואה אל עיקרי קצוות הדינים המסתעפים מן הסוגיא דע דלסברי' דר"י בן חנינא דבעי לאוקמה להאי מתני' דפ"ב דחלה כר"א איש ברתותא דטבול יום אע"ג דלא קאמר התם אלא לענין טומאה ס"ל דמה שהוא חיבור לטומאה חיבור הוא לחיוב חלה וסברא זו נלמדת מהתוספתא דטבול יום פ"ב והובאה בפרק יוצא דופן (ד' מו ע"א) דילפינן התם פטורא וחיובא דחלה מדין טבול יום לטומאה ולקמן בהאי תלמודא בפ"ב דחלה על המתני' הנזכרת פליג התם ר' יוחנן אאוקימתא דר' יוסי בן חנינא ואסברא דידיה אלא דמוקי למתני' דחלה כדברי הכל דאע"ג דר"ע אמר תמן אין מי פירות מחוורין לטומאה מודה הוא הכא שמי פירות מחוורין לחלה. ולפי אוקימתא דר"י הוה מצי לשנויי הכא דהא איהו קאמר דכדברי הכל אתיא הך מתני' דחלה אלא דהואיל בלא"ה שינוייא דחיקא היא לאוקי מתני' דהכא

במגבל עיסתו במי פירות ומתני' סתמא קתני הלוקח מן הנחתום לא בעי הש"ס לאהדורי אהאי שנוייא ועוד דסתמא דהש"ס ניחא ליה טפי הך שנוייא דר' אבין בשם ר' אחא לקמן דבאמת אין כאן חיוב דמאי על השיעור של החלה וכמו דמוכח מהא דלא פריך מידי אהאי שינוייא דלקמיה לר' יוחנן כאן בעושה בטהרה וכו' וכמה שבארתי בפנים וכן האי שנויא דמשני לאוק' מתני' דפ"ק במתארח אצלו שנויא דחיקא היא דאין החבר רשאי להיות מתארח אצל ע"ה כדתנן לעיל בפ"ב ולכן גופא דפירושא דמתארח אצלו צריך לפרש בלוקח מהמתארח אצלו וכן הוא בהדיא בתוספתא דפ"ק דחלה והובאה בתוספת דיומא ובהר"ש. הלוקח מן הנחתום צריך להפריש חלת דמאי מן הבעה"ב ומן המתארחין אצלו א"צ להפריש חלת דמאי. וכל זה דוחק הוא לאוקמי מתני' דפ"ק בכך. ורישא דהתוספתא אטעיה למאן דמפרש במתני' דצריך להפריש דמאי אף על החלה דלאו מילתא היא וכמו שבארנו לעיל דעל החלה אין צריך להפריש דמאי וכמסקנא דהסוגיא דהכא כמו שהוזכר אלא דה"ק צריך להפריש חלת דמאי כלומר מהדמאי שהוא לוקח צריך להפריש חלה דגזרו בנחתום שהוא משתכר הרבה אבל לא בבעה"ב כו' ואיך שיהיה מסקנת הש"ס בהסוגיא שא"צ להפריש דמאי על שיעור החלה כמו שנתבאר וכך היא הדין וכך הוא הפי' במתני' וכדעת הרמב"ם שנתבאר דדעת מכרעת ומוכרחת מהסוגיא היא ובענין דין חיוב חלה בעיסה שנילושה במי פירות יתבאר במקומו בפ"ב דחלה בהגיעי לשם ברחמי ובסייעתא דשמיא וע"ש בהלכה ב' ד"ה ר' חייא בשם ר' יוחנן ד"ה היא:

**העושה עיסה מן הטבל וכו'**. כדברי התוספתא זו פסק הרמב"ם בפ"ו מהל' בכורים בהלכה ז' ומיהו אע"ג דהאי מ"ד דס"ל אין משנה אמורה על סדר מייתי לי' סייעתיה מהתוספתא דתקדים חלה לראשון אפ"ה לא תליא הא בהא אלא דאיהו משני להא דפריך אליבי' מעתה לא יהו מעשרות חייבין בחלה וקאמר דאי משום הא לאו פירכא היא דהא תני כן וכו' כדפרישית בפנים אבל באמת אף למ"ד דכסדר היא שנויה המתני' בתחלה מעשר ותרומת מעשר ואח"כ חלה דין דהתוספתא מוסכם הוא לכ"ע ועיין עוד לקמן בפ"ג דתרומות בהלכה דהמקדים וכו' מה שנתבאר שם:

## הלכה ב

**הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר כאחת**. משנה זו מפורשת הטיב בפנים על דרך דעת הרמב"ם ז"ל כפי אשר מבואר מכמה מקומות בחבורו מהדינים השייכים לדינא דמתני' וכפי אשר דקדקתי מסוגיא דהכא ויתבאר עוד גם מסוגית הש"ס דילן מה ששייך לדינא ומעיקר הפירוש שנלמד מסוגיא דהכא יתבאר לך טעם דאומר בתחלה

א' ממאה שיש כאן וכו' והלא אינו קורא שם לתרומת מעשר עד אחר התרומה לפי שאסור להקדים מעשר ותרומת מעשר קודם לתרומה ואם כן הוא קשה דלמה לא יאמר בתחלה שנים ממאה שיש כאן הרי זה תרומה ואח"כ יאמר וא' ממאה שיש כאן ה"ז מעשר ושאר מעשר סמוך לו זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר וכו' ודבר זה לא נתבאר בכל הפירושים ממפרשי המשנה אשר לפנינו והנני מבאר לך אחת אל אחת מהדינים השייכים להמתני' ולפירושה. במה ששנינו דבעל הבית הוא מפריש תרומת מעשר שהרי מפרישו כאחת עם התרומה גדולה וזה הבעה"ב הוא שמפריש הא ודאי כאבא אלעזר בן גומל הוא כמו שפי' הר"ש ג"כ בזה והאי דהלכתא היא דכך היא המסקנא בגיטין (דף ל') דקאמר וכי יש רשות לבעה"ב לתרום תרומת מעשר אין אבא אלעזר בן גמלא היא וכו' ומיהו במה שפירש הר"ש דמטעם הזה אותו א' ממאה שאומר לתרומת מעשר אע"פ שהיה ראוי לפחות ממנו מעשר מחמת אותן השנים שנוטלן לתרומה גדולה וא"כ נחסר התרומת מעשר דבר מועט מאחד ממאה מ"מ הואיל ומתני' כאבא אלעזר היא ואיהו ס"ל דגם לענין זה איתקש תרומת מעשר לתרומה גדולה שנוטלת באומד ובמחשבה הלכך הוא דשרי ואחריו נמשך הר"ב בפירושו אבל דלא כהלכתא היא דלא קיי"ל כאבא אלעזר בהא וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל דבפ"ג מהל' תרומות בהלכה י' כתב תרומת מעשר אין מפרישין אותה באומד וכו' ואע"ג דבענין שיש רשות לבעה"ב לתרום תרומת מעשר פסק כוותיה דאבא אלעזר כמ"ש שם בהלכה י"ב וטעמא דהך מילתא פשוט הוא משום דלענין אומד פלוגתא דתנאי היא בפ"ט דבכורות גבי היו לו מאה ונטל עשרה עשרה ונטל א' אין זה מעשר ר' יוסי בר' יהודה אומר ה"ז מעשר ומוקי לה התם (בדף נח) דר' יוסי בר' יהודה ס"ל כאבא אלעזר בן גומל דתרומת מעשר ניטלת באומד וכו' ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן וכו' וא"כ טעמייהו דרבנן דפליגי עליה דר' יוסי בר"י משום דלא ס"ל הא דאבא אלעזר דנלמד תרומת מעשר מתרומה גדולה לענין אומד דהא ודאי אהקישא דמעשר בהמה למעשר דגן לא פליגי כדאמרי' התם בבכורות בריש הפרק דאתקשו לכ"ע אלא דתרומת מעשר מתרומה לא ילפינן כ"א לענין שיש רשות לבעה"ב לתרום וכההיא סתמא דהש"ס דגיטין אבל לא לענין אומד וטעמא דאין סברא ללמוד זה מזה לגבי הכי דתרומה גדולה אין לה שיעור ותרומת מעשר יש לה שיעור וכדכתבו התוס' במנחות (דף נה) דאבא אלעזר היא דס"ל דאפ"ה ילפינן מהדדי גם לענין זה וא"כ רבנן דבכורות פליגי עליה מחמת דאין סברא לומר דלמדין זה מזה לגבי הכי וזהו דסיים הרמב"ם שם גבי תרומת מעשר אין מפרישין אותה באומד שהרי שיעורה מפורש בתורה ומסתייעא לי' לסברא זו מרבנן דבכורות והלכתא כוותייהו וכמו שפסק

בריש פ"ז מהל' בכורות ועוד דע"כ לאבא אלעזר אף במעשר גופי' ס"ל דניטל באומד כדקאמר אליביה דמעשר קרייה רחמנא תרומה וכו' וכ"כ התוס' בגיטין שם דלית ליה לאבא אלעזר המרבה במעשרותיו מעשרותיו מקולקלין וכן כתבו בבכורות וא"כ בלא"ה האי סברא דלאו כהלכתא היא דהא אנן קיי"ל כהך ברייתא דהמרבה במעשרות וכו' והשתא נמי אין ראיה כלל מההיא דמנחות שהביא הר"ש דמוקי התם כאבא אלעזר גם לענין אומד דע"כ אף להך אוקימתא דברייתא דהתם אליבא דיחידאה היא דמעיקרא פריך התם על הברייתא ותורמין תאנים על הגרוגרת במנין ולהאי מ"ד דס"ל לכמות שהן משערינן מהאי ברייתא דהמרבה במעשרות ומשני לה דבתרומה גדולה עסקינן ומקשי א"ה אימא סיפא אר"א בר' יוסי אבא היה נוטל עשר גרוגרות וכו' עשר מאי עבידתיה אלא הכא בתרומת מעשר עסקינן ואבא אלעזר בן גומל הוא וכו' וא"כ אפי' להך אוקימתא כיחידאה היא דמוקי לה אלא דאין אנו צריכין לכל זה דהא למסקנא אידחי לה להאי אוקימתא כדקאמר התם שאני גרוגרו' הואיל ויכול לשלחן ולהחזירן לכמות שהן וא"כ לעולם רישא דברייתא דתורמין מן תאנים על גרוגרות אף בתרומה גדולה מיתוקמא ולכן נמי פסק הרמב"ם כהך ברייתא בפ"ה מהל' תרומות בהלכה י"ח ומשום דבעין יפה הוא וזכינו מזה דמההיא דמנחות לק"מ להרמב"ם ז"ל דלא פסק כאבא אלעזר לענין אומד והשתא למאי דאמרן ממילא מיתרצה נמי דלא תקשי מההיא דבפ"ק דביצה (דף יג) דמוקי להמתני' דבפ"י דתרומות מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל וכו' דטבל דקתני בטבל טבול לתרומת מעשר וכגון שהקדים בן לוי ונטל למע"ר בשבלים דשמו טובלו לתרומת מעשר וכותש דקתני משום קנסא הוא ומחשב דקתני כאבא אלעזר בן גומל הוא דתרומת מעשר ניטלת באומד ולכאורה מהאי סתמא דמתני' טפי ראיה היא דאיכא להאי דאבא אלעזר דנלמד זה מזה אף באומד והיה לו להר"ש להביא ראיה מכאן אבל הא ליתא דהא הך אוקימתא דמוקמינן להאי מתני' בטבל של תרומת מעשר אליבא דלישנא בתרא דאביי היא דקאמר התם מחלוקת דרבי ור' יוסי בר' יהודה דפליגי לעיל בהכניס למוללן מלילות בשבלין דוקא אבל בקטנית ד"ה אסורייתא לא טובלה ומותיב מהאי מתני' דתרומות ומשני לה בטבל של תרומת מעשר וכו' וא"כ האי מתני' ככ"ע אתיא והשתא מה דקתני שם ומחשב האי אליבא דר' יוסי בר' יהודה קתני ואיהו לשיטתיה אזיל דס"ל בהדיא בבכורות כאבא אלעזר בן גומל דתרומת מעשר ניטלת באומד כדלעיל אבל לרבי עיקר דינא דהאי מתני' אתיא נמי כותיה אבל לא להא דקתני מחשב דלא מיתני אלא לר' יוסי בר' יהודה והיינו נמי טעמיה דהרמב"ם בהא דפוסק כהך מתני' דתרומות וכאוקימתא אליבא דלישנא בתרא דאביי דתופס בכל מקום כאיכא דאמרי

בהש"ס וכתב לדין הזה בפ"ג מהל' תרומות בהלכה י"ד בן לוי וכו' ואם הפריש תרומת מעשר שבלים כמו שנתנו לו ה"ז כותש ונותן לכהן וכו' והשמיט מחשב משום דהאי לא אתי אלא אליבא דר' יוסי בר' יהודה וכדאמרן. ואחר שנתבאר לנו בבירור גמור מהש"ס דילן דאין תרומת מעשר ניטלת באומד נבאר ג"כ דמהאי ש"ס מבואר בהדיא כן כדקאמר בסוף הסוגיא דמפרש להא דקתני הרי היא בצד זה חולין טבל ואמאי ויאמר הרי הוא בצד זה מעשר ומהדר נמצא מקדים והדר מדייק ויאמר הרי הוא בצד זה תרומה וזהו הקושיא בעצמה שזכרתי בתחלת הדבור ולמה לא יאמר בתחילה ה"ז תרומה להראוי להכרי הזה ואח"כ יאמר וא' ממאה שיש כאן וכו' ומשני נמצא או פוחת על התרומה וכו' וכדפרישית בפנים דבשום פנים אין לפרש להך על התרומה דנקט כ"א על תרומה של מעשר וזה מוכרח וכמבואר הכל בפנים במילתא בטעמא לחלק בהא דקאמר תנאי ב"ד הוא דדוקא גבי מעשר הוא דשייך מצד הפקר ב"ד אבל לא בתרומת מעשר וא"כ הגע עצמך דסתמא דהאי סוגיא נמי אתיא כדאמרן דאין תרומת מעשר ניטלת באומד ולפיכך לא מצי מימר בתחלה על התרומה גדולה דא"כ יהיה פוחת או מוסיף עי"ז לתרומה של מעשר דא"א לכוין אחר שינטל שנים מהן לתרומה גדולה כמה יהא צריך לתרומת מעשר ובאומד א"א והלכך ע"כ צריך הוא שיקדים ויאמר א' ממאה וכו' ואם אח"כ אי אפשר לכוין לתרומה גדולה בהא לא איכפת לן דאין לה שיעור מפורש וכדקאמר מתוך שהוא אומר וכו' או פוחת מן התרומה וכו' ובכאן ודאי על התרומה גדולה קאי ולפיכך אין בכך כלום וזה ברור ואין לזה פתרא אחרינא. ונמצינו למדין טעם המתני' ופירושה מסוף הסוגיא דהכא ודין זה דאין תרומת מעשר ניטלת באומד ברירא לן גם מהש"ס דילן וכפי פסקו של הרמב"ם ז"ל כאשר נתבאר הכל ומה שמדייק הר"ש דאין תרומת מעשר עולה ממש לא' ממאה אחר שתנטל התרומה אין אנו צריכין לדחוק ולומר מטעמא דאומד אלא באמת הראוי לתרומת מעשר הוא לתרומת מעשר כמו המעשר הראוי להיות מעשר מכרי הזה אחר שתנטל התרומה ומה שאומר א' ממאה אינו קורא שם לתרומת מעשר אלא אומר הוא ה"ז חולין טבל ומטעם שלא יקדים אותו לתרומה הוא וא"א לו לומר בענין אחר כ"א להתחיל ולומר א' ממאה וכו' והרי אינו יודע בתחלה כמה יפחות מהכרי מחמת תרומה ולפיכך אומר דרך כלל א' ממאה שיש כאן ישאר טבל עד אחר הפרשת תרומה ואח"כ הנשאר והראוי להיות מעשר יהיה מעשר והראוי ממנו יהיה לתרומת מעשר וזה ג"כ דרך הרמב"ם בדין המשנה ופירושה כמו שכתב בסוף פ"ג מתרומות ויתבאר עוד מזה בדבור דלקמן. ומההיא דאבא אלעזר בן גומל הנשנה בהאי תלמודא בפ"א דתרומות בהלכה ז' ומביאין לזה התוס' בגיטין ובמנחות שם יתבאר במקומו בס"ד:

**נוטל אחד משלשים ושלשה ושליש**. הר"ש פי' סאה אחת מל"ג סאין ושליש סאה דבין הכל יש מאה שלישים וכ"כ הר"ב ול' המשנה מורה דמחלק עכשיו לל"ג ושליש וא"כ יש כאן יותר וכגוונא דפרישית במתני' ואם דלדינא חדא הוא וכן נראה מדברי הרמב"ם בסוף פ"ג מהל' תרומות בדין משנה זו וכדביאר שם הראב"ד פי' שהן ג' סאין וכו' וכוונת השגתו שהיה לו להרמב"ם לבאר דבריו ביותר דכך הוא פי' המשנה ומ"ש התי"ט בכאן שחולק המאה לשלשה חלקים וכו' וזה קל יותר וכו' וגם קל יותר משאם מתחלק מתחלה לל"ג ושליש חלקים וכו' ור"ל דעכשיו שהוא מחלק המאה לג' חלקים וחלק אחד מחלקו לעשרה חלקים וחלק אחד מהעשרה לי' חלקים ונמצא שלא חילק כ"א כ"ג פעמים ושוב א"צ לחלק אלא דנוטל עשירית העשירית מזה וכך הוא נוטל מב' חלקים האחרים כמדה של עשירית העשירית שבידו ואלו הג' עשיריות הן חלק א' מל"ג ושליש ואם שלפ"ד הוא יותר קל אבל זה יותר רחוק מכוונת דברי התנא כמו שהעיד בעצמו שאין ל' המשנה משמע כך. ולפי' הראב"ד פשוט הוא דמיירי שהוא מחלק הכרי לשלשה חלקים וחלק אחד מהן מחלקו לל"ג חלקים ושליש וע"י כך שמוצא לזה שיש בו ל"ג סאה ושליש יודע הוא שיש בכרי הזה מאה סאים שכפי החלקים של זה הן ג"כ השנים ורוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר כאחת כדי שלא יצטרך למוד לתרומה ועוד פעם אחרת למעשר ולתרומת מעשר ונוטל חלק א' מכל אלו ג' החלקים שהן ג' סאין וכל א' מהן הוא א' מל"ג ושליש ואומר וכו' כמבואר בפנים ובדיבור דלעיל. וסיים הרמב"ם שם והנשאר מזה שהפרשתי הוא תרומה על הכל והמעשר שהוא ראוי להיות למאה וכו' משום שנפחת עכשיו מעשרה הואיל והפריש התרומה וזה הנשאר יתר על התרומה ממה שהפרשתי הרי הוא תרומת מעשר לכל. מלשון זה משמע שכל אותו הנשאר הוא א' ממאה שאמר בתחילה יהיה לתרומת מעשר ואע"פ שאין שיעורו כל כך אחר שנחסר שיעור התרומה ומטעם דניטלת באומד א"א לומר לדעתו ז"ל כמבואר בדיבור דלעיל אלא משום דאמר בתחלה א' ממאה וכו' נשאר זה לתרומת מעשר שלא יצטרך לדקדק כמה יהיה לתרומת מעשר בצמצום והרי הוא מפריש תרומה ותרומת מעשר כאחת שלא יצטרך לדקדק כל כך בהפרשתם זא"ז כך נ"ל לטעם דא' ממאה נשאר לתרומת מעשר לדעתו ז"ל:

**תני ר' חייא כיללן ברכה אחת**. בתוספתא דברכות פ"ו היא. היה מהלך להפריש תרומת ומעשרות אומר ברוך אשר קדשנו להפריש תרומה ומעשר וכתבה הרמב"ם בסוף פ"א מהל' מעשר:

**עד כדון כהן לוי וכו'**. משום דבמתני' סתמא קתני הרוצה להפריש ואף על ישראל קאי והלכך פריך וישראל היכי עביד אין יאמר וכו' וכדפרישית דעיקר הקושיא שנמצא זה

או פוחת מעשרותיו וכו' והא ידע המקשה דאינו מפריש וקורא שם למעשרות ולתרומת מעשר עד אחר שיפריש ויקרא שם לתרומה גדולה כדקתני ה"ז בצד זה חולין טבל עד לאח"כ והאי אין יאמר קמייתא וכן הא דמדייק אם מעשר ואח"כ תרומה נמצא מקדים הוי כמכריח להקושיא וכלומר ע"כ אי אפשר בענין אחר אלא כדקתני במתני' שיאמר בתחלה ה"ז בצד זה חולין וכו' דהרי אין יאמר תרומת מעשר בתחלה בלאו הכי לא מצית אמרת להא דא"כ מפריש על דבר שאינו שלו ומעשר בתחלה נמי לא מצית אמרת דא"כ מקדים מעשר לתרומה ואין לו תקנה אחרת אלא שיאמר תרומה ואח"כ מעשר וכדקתני אלא דמ"מ קשיא נמצא או פוחת ממעשרותיו וכו' ודרשת הספרי שהבאתי בפנים לכהנים ולוים מביא הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' מעשר בהלכה ג' והא דמייתי הכא להתוספתא הפוחת מעשרותיו וכו' מזה הוה קשיא להרמב"ם בענין פירושו למתני' דריש פ"ד דתרומות המפריש מקצת תרומה ומעשרות כמ"ש בפ"ג מתרומות הל' ז' ובפ"א ממעשר הל' ט"ו והראב"ד השיגו שם מההיא דהפוחת מעשרותיו דקאמר מעשרותיו מתוקנים. ובאמת בש"ס דילן לא נמצא זה דהפוחת ממעשרותיו כ"א המרבה במעשרותיו מביא הש"ס בעירובין (דף נ) ובכמה מקומות ומפוחת לא דברו כלום ומיהו עיקר פירושו במתני' דתרומות צריך ראיה ומהיכן נלמד זה ויתבאר זה במקומו בס"ד:

**מעשר מן המעשר ולא חולין מן המעשר**. וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מהל' תרומות בהלכה כ"ב וכן המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה גדולה צריך שיהו טבולין לתרומה ואם הניחן להיות מפריש עליהן מעשר צריך שיהו טבולין למעשר ומכאן הוא דלמד:

**ויאמר הרי הוא בצד זה תרומה וכו'**. עיין לעיל ד"ה הרוצה להפריש וכו' מה שנתבאר שם מהנלמד מכאן:

## הלכה ג

**ראשון על גבי שני מין אחד הוא ראשון על גבי שלישי שני מינין הן**. כצ"ל וכן העתיק הר"ש והרא"ש ז"ל וז"ל הרא"ש ובירושלמי קאמר עד ט"ו יום שרי ר"מ להפריש מזה על זה אבל טפי לא והא דמפריש מן הצוננת על החמה ואע"ג דהוי מן הרע על היפה סבר כר' אלעאי דאמר אם תרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה ובדמאי התירו אפי' לכתחילה ולפי הירושלמי דשרי עד ט"ו יום אין כאן רעה ויפה עכ"ל. ולכאורה הא דלא דייקא היא דאם מפריש מן הצוננת הקודמת ביותר עד ט"ו יום על החמה של היום אמאי אין כאן רעה ויפה אלא דקשיא טפי על עיקר פירושו דאם ט"ו יום דוקא א"כ לימא עד ט"ו יום ולמה הזכיר ל' יום כלל ולפי דברי ריב"ל נראה דה"ק דאם יש לפניו מה שלקח בתחלת ל' ובאמצע ובסוף מה שלקח היום והיא חמה אז לא יעשר מה שבתחלת ל' על

של היום שהרי יש לפניו מה שלקח באמצע ואינו כ"א ט"ו יום והיינו דקאמר ראשון ע"ג שני הוא מין אחד אם ירצה לעשר מזה על זה וה"ה שני ע"ג שלישי דאינו אלא ט"ו יום וראשון ע"ג שלישי שני מינין הן כלומר בנידון זה שיש כאן מה שלקח באמצע אבל אם אין כאן אלא מה שלקח בתחלת ל' ובסופו מעשר משל תחלת ל' על של היום או של הוים על של תחלת ל' ובזה הוא דקאמר עד ל' יום וטפי לא:

ולא אצלו היא נטבלת אלא וכו' כדרך הש"ס דשקיל וטרי בקושיות ובפירוקי עד דאתי למסקנא דמודה ר' יודה בחלה דאין לה חשש כלל הואיל ואצלו היא נטבלת וכדתני בהדיא כן ומסיק נמי דבתרומת מעשר פליגי בחד צד דלר' יודה אין חוששין אא"כ יש כאן מקום לחוש כגון בחמה וצוננת דהצונן של אמש הוא ויש לחוש דמשל אחר הוא והחמה משל היום והיא משל אחר וא"כ אפי' הן מדפוס אחד חייש ר' יהודה אבל בליכא מקום לחששא לפנינו כגון שניהם חמין או צוננים לא חייש ר' יהודה ואפי' הן מדפוסים משתנים כדקאמר בהדיא אליבא דר' יודה מתנור לתנור מפריש וכדפרישית בפנים והן מסתמא מב' דפוסים וכ"כ הר"ש ז"ל בזה כללא דמילתא לר' יודה לא תלינן כלל בדפוסים ולפיכך בפלטר דמתני' דלקמן נמי לא חייש כלל וכדפרישית שם ובארתי לדעת ר"מ ולדעת ר' יודה דמאי פליגי במתני' דהכא בנחתום ובמתני' דלקמן בפלטר כל חד וחד לפי סברתו וכדמוכרח מסוגית הש"ס. והתוס' בפ' הזהב (דף נו) ד"ה הלוקח מן הנחתום שמפלפלין שם בפי' פלוגתייהו דר"מ ור"י בנחתום ובפלטר וכתבו דלסברת ר' יודה כיון שהיא חמה וצוננת וגם הדפוסים משונים מוכח מילתא דמשני בנ"א לקח אבל בשינוי של דפיסה לחוד אפי' בפלטר לא חייש ר' יהודה ע"ש שכך כתבו למסקנא דפירושא אליבא דאביי דהתם אבל זהו נגד דברי הש"ס דהכא דבהדיא מוכח דמפרש לר' יהודה דהעיקר הוא דתלי בחמה וצוננת וכלומר במקום דאיכא למיחש ששל אמש היו משל אחד ושל היום משל אחר וא"כ אפי' הן מדפוס אחד חייש ר' יהודה דמשני בני אדם הן כדקאמר על דעתיה דר' יהודה אינו מפריש לא משל היום וכו' והיינו דלא חייש כ"א לזה ובמקום דאיכא למיחש להכי חייש ואפי' הן דפוס אחד הלכך נמי מתנור לתנור לא חייש ואפי' הן דפוסים משתנים דלא תלינן בדפוס כלל וכלל לר' יודה במקום דליכא הוכחה למיחש שלקח מב' בני אדם וכגון במנפול דמתני' דלקמן דנמי טעמא משום שזה דרכו ליקח מנחתומין הרבה. ובביאור זה ובמה שנתבאר בפנים ובמתני' דלקמן תמצא דעת הרמב"ם בדינים הללו על נכון במה שביאר דעתו בדבריו בקצרה כמ"ש בפי"ד ממעשר מהלכה ה' ולהלן דהלכה כר' יודה ובדין דנחתום דקדק וכתב לא יעשר מן החמה על הצוננת וכו' וכן להיפך וכ"ש הוא וכלומר דהשמיענו בזה דזהו עיקר החשש בנחתום

דכשיש חמה וצוננת בידו יש לחוש דזה של אמש וכו' ואני אומר חטים של אמש וכו' ולדפוסים לא חיישינן כלל והלכך בפלטר מעשר מא' על הכל כ"א במנפול שדרכו ליקח משני נחתומין ובחלה פוסק בריש פ"ו מבכורים דמותר להפריש לעולם מזה על זה וזהו כך"ע כדאמרינן הכא. והכ"מ כתב שם יש לתמוה על רבינו שכתב שתי המשניות סתם ולא חילק. ובמה שבארנו די לביאור הזה שנתבאר בדבריו שם ובהל' מעשר ואין שום פקפוק בדבריו בדינים הללו וכדאמרן:

## הלכה ד

**תשעה פלטרין ועשרה נחתומין וכו'**. כן פסק הרמב"ם בהל' מעשר שם בהלכה ז' וקורא אותן שם מנפולין מפני שכשידוע שהפלטר לוקח מב' נחתומין נקרא הוא מנפול כמו שנלמד גם זה מכאן דקאמר איזהו מנפול ומפרש תשעה פלטרין וכו' ולא היה צריך לבאר דגם איפכא והדין כן הוא בתשעה נחתומין ועשרה פלטורין כדמסיק הכא דממילא הוא נלמד דבכל מקום דאיכא למיחש שמא לקח מזה שלקח משני נחתומין חיישינן דהיכא דיש איזה ספק בענין הפרשת חיוב על הפטור או איפכא חיישינן לחומרא בכל מקום. וראיתי להרב בעל משנה למלך בהל' מעשר שם שהאריך הרבה יותר מדאי בענין דברי הרמב"ם בפי' המשנה ובפי' הר"ש ואח"כ חזר לפרש באיזה דבר בהסוגיא וגם בזה האריך הרבה ולפי מה שנתבאר מדברינו בענין פי' המשנה לר"מ כדאית ליה בחילוק בין נחתום לפלטר ולר' יהודה כדאית ליה וכן בפי' הסוגיא ועל דרך הרמב"ם בחיבורו כי כן דרכו בכ"מ ואחר העיון תמצא כל דבר על אופניו נכון בלי פקפוק וא"צ לאריכת דברים כאלה וכן מה שדקדק שם למה השמיט דברי ר' יונה זה כבר מתורץ בדברינו דמה שנלמד דבר מדבר אין דרכו ברוב המקומות לבאר להדיא וזה פשוט:

## הלכה ה

**רבי יונה בשם חזקיה אין בלילה אלא ליין ושמן בלבד**. כשמואל בבבלי פ"ק דר"ה (דף יג) לכל אין בילה חוץ מיין ושמן ועי' לקמן ד"ה דבית ר' ינאי אמרי בגורן שנו:

**מתניתין פליגא על ר' יוחנן**. לכאורה קשה דהא טפי פליגא על חזקיה דאמר אין בלילה כלל ביבש וי"ל דודאי לחזקיה ידע המקשה דשאני במתני' דבדמאי התירו אלא לר' יוחנן דס"ל דיש בילה ביבש ובלבד שיהו כזיתים וא"כ פריך הא במתני' קתני דאפי' ביתר מכזיתים נבללין וכלומר דאם ר' יוחנן מפרש ג"כ להמתני' משום טעמא דבדמאי הקילו או לא וע"ז משני דאיכא למיפתר למתני' בעד שיכתוש אותן ויהיו כזיתים וה"ט נמי דר' זעירא מדחי לה להאי אוקימתא דהא על כרחך אליבא דחזקיה מי בעית לשנויי דבדמאי הקילו ולמה לא תשני נמי לר' יוחנן הכי והאי שינויא מוכרח הוא כדמסיק כר' יודה

דמחלק בין מתנה מרובה למתנה מועטת ואי אמרת דמטעמא דיש בילה ביבש א"כ מאי שנא מרובה ומ"ש מועטת הרי הכל נבלל זה בזה אלא על כרחך דטעמא דבדמאי הקילו ולא רצו להקל כ"א במתנה מרובה ומטעמא שיתבאר בדיבור דלקמן:

**דבית ר' ינאי אמרי בגורן שנו**. הר"ש ז"ל מביא ראיה מכאן לפירושו דפי' בהא דר' יודה דמתנה מרובה אם הכל נותנין כך והואיל והמתנות שוות מועלת בילה אבל אם האחד נותן מתנה מרובה ואחד נתן מועטת לא מהני בילה דחיישינין שמא מרוב מפריש על המיעוט ובאמת מההיא דבית ר' ינאי משמע כפירושו וסיים עוד הר"ש ואין טעם ברור להתיר בודאי בכה"ג שלא התירו אלא בדמאי כדאמרינן בירושלמי ר' יוסי בשם ר' זעירא וכו' והרמב"ם ז"ל בחבורו בסוף פ' י"ד מהל' מעשר סתם וכתב כל' המשנה וכר"י דאימתי לפרש הוא ונראה דדעתו ז"ל בפי' זה כמו שכתב בפי' המשנה והבאתי בפי' הא' במתני' דבמתנה גדולה אמרינן הואיל ונדיב הוא מסתמא הוציא גם המעשרות ויתעשר הכל דמאי דמ"מ ספק הוא אבל במתנה מועטת ונחשב שהוא כילי ולא עישר לא יתערב הכל שמא יפריש מדמאי על הודאי ובענין ההיא דבית ר' ינאי נראה דהוא ז"ל היה מפרש דההיא פליגא אהא דר' יוסי בשם ר' זעירא דקאמר דטעמא דמתני' דבדמאי התירו אבל בעלמא אין בילה ביבש וכדמייתי ראיה מהא דמחלק ר' יהודה בין מתנה מרובה למועטת דאי אמרת דיש בילה ביבש מ"ט דמחלק ולטעמא דבדמאי הקילו ניחא דהואיל דהכל מתנה מרובה יש לתלות שמא ג"כ עישר וכסברת הרמב"ם ועלה קאמרי דבית ר' ינאי דאין ראיה מדר' יהודה דאיכא למימר דהיינו טעמא דבעינן שיהו המתנות שוות דבהא הוא דמהני בילה והשתא מדפליגי בסברא דיש בילה או לא וכדילפינן מטעמייהו הכריע הוא ז"ל כהאי דר' יוסי בשם ר' זעירא נגד ההיא דבית ר' ינאי מתרי טעמי חדא דאי אמרינן יש בילה ביבש אלא דבעינן שיהו שוות קשיא דמאי איכפת לן אם הם שוות או לא והא הן נבללין הכל זה עם זה ולא אשכחן האי סברא למ"ד יש בילה לאיפלוגי בין מעט להרבה ואיפכא שמעינן מההיא דזבחים (ד' פ) גבי צלותית של חטאת שנפלו לתוכה מים כל שהוא דבעי לאוקמי פלוגתייהו דר"א ורבנן ביש בילה או לא וכו' עיי"ש והתם בלח הוא. וה"ה למ"ד יש בילה ביבש נמי אי יש בילה א"כ אפי' מעט בהרבה נבללין הכל זה עם זה דמ"ש. ועוד הא לסברת דבי ר' ינאי שמעינן מיהת דיש בילה ביבש סבירא להו וזהו דלא כהלכתא דהא קי"ל כשמואל דאין בילה חוץ מיין ושמן וכחזקיה דלעיל דהכא דהכין מסקינן בר"ה שם דשמואל אמר הלכה כר"ש שזורי דפול המצרי וכו' אבל לא כטעמיה דאיהו סבר יש בילה ביבש אלא מטעמא אחרינא דהכל הולך אחר גמר פרי כדאיתא התם וכ"פ הרמב"ם בפ"א מהל' מעשר שני בהלכה ח' בדין הנזכר שם

דטעמא שהכל הולך אחר גמר הפרי וכיון שכן הוא דברי ר' יוסי בשם ר' זעירא עיקר הן כמו שנתבאר דאיהו ס"ל נמי כשמואל וכחזקיה דבעלמא אין בילה ביבש אלא דהכא בדמאי התירו וכדמייתי ראיה מדמחלק ר' יודה בין מתנה מרובה למועטת וכדאמרן וא"כ שמעינן דהאי טעמא כהלכתא הוא למאי דקיי"ל אין בילה ביבש זהו טעמו של הרמב"ם לפי סברתו ופירושו כדמוכרח מהסוגיא. ובענין האי דינא דר"ש שזורי יתבאר עוד במקומו בפ"ב דשביעית בס"ד:

**אפילו השביח לו מקחו וכו'**. נראה דלא חש הש"ס לבעיא זו ואף דלא פשיט ליה בהדיא ממילא איפשטא וממתני' גופה דייקינן לה דהא הכא בסיטון חבר עסקינן שהתירו לו למכור דמאי כדלעיל בפ"ב וא"כ מאי קמ"ל דנאמן לומר משל אחד הן וכי נאמנות של חבר אשמועינן כאן אלא ודאי קמ"ל דאפי' זה אומר מה שלקחתי ממך אתמול היה משובח משל היום לא חיישינן דשמא הסיטון בעצמו הוא טועה ומרוב טרדתו שכח שזה הוא של אדם אחר להכי קתני דאפ"ה כשאומר של אדם אחד הוא משים אל לבו לידע שהוא כן ונאמן. ויש לפרש נמי הא דקמסיים מאינין אינון לאו מלשון הבעיא דר' ירמיה הוא אלא פשיטותא דפשיט ליה הש"ס דאפ"ה נאמן לומר מאינין אינון מאותו אדם בעצמו אינין אינון וכדייקינן מלישנא יתירא דמתני' תני הלוקח מן החנווני וכו'. ובתוספתא פ"ה שנויה לא כך אלא הכי תני התם הלוקח מן חנווני וחזר ולקח ממנו שניה אע"פ שמכיר את החבית שהיא היא לא יעשר מזה על זה וכך פסק הרמב"ם ז"ל בריש פי"ד מהל' מעשר בהלוקח מן הסיטון וכו' אע"פ שמכיר את החבית שהיא היא וכו' והיינו הך דחנווני שגם הוא לוקח מבני אדם הרבה. והכ"מ ציין שם על זה מירושלמי ולא כן הוא אלא מהתוספתא הוא דנלמד ומיהו צריך טעם למה לא פסק כהך נוסחא דהכא ודרכו של הרמב"ם לתפוס הברייתא כמו שהיא שנויה בהש"ס ואם הוא נגד התוספתא כמו שמצינו לעיל בפ"ו דפאה בדין העומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש וכן בהרבה מקומות. ונראה שהוא ז"ל היה מפרש להדא דתימר וכו' דארישא דברייתא קאי דאם הדרך הוא שמפנין את היין מחבית אל חבית אפי' מכיר הוא את החבית אינו כלום שאני אומר אחר שנחסר מעט מן החבית שפכו יין אחר לתוכה למלאותה ושמא היין של חבית אחרת מאדם אחר הוא. וא"כ סתמא דהתוספתא מיירי בסתם יין שדרכו להריקו מחבית לחבית ולמלאות את החבית ולא פליג הש"ס על נוסחת התוספתא לפי הך מסקנא ובהכי מיירי ג"כ דבריו ז"ל לפי שסתם יין דרכו בכך ולפיכך הכרת החבית לא מהני מידי:

## הלכה ו

**לא סוף דבר מגנותיו אלא אפי' מגנות אחרות וכו'**. והרמב"ם ז"ל בפ' י"ד מהל' מעשר בהלכה ד' סתם וכתב דין הזה וכלשון המשנה ולא הזכיר הא דר' יונה ומשום שאם מעשרין הן לדעתו לא צריכא למימר דכולן שוין הן או מעושרין או אינם מעושרין ולמה לא יעשר מזה על זה והואיל ופשוט הוא לא כתב אלא כסתמא דמתני' דמיירי בסתם בעל הבית שמביאין לו מגנות אחרות:

## הלכה ז

**ובלבד לחבר**. כן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' מעשר בהלכה ו' והא דפריך מעתה ע"ה שנתערב טבלו בחולין וכו' כדפרישית בפנים דאף שהחולין מרובין מדרבנן מיהת הכל כטבל הוא כדתנן בסוף פ"ג דחלה הטבל אוסר בכל שהוא במינו והר"ש ז"ל כתב בזה איפכא הול"ל חולין בטבלי דאי כשהחולין מתוקנים מרובין מן הטבל לא מיחייב במעשר אלא מדרבנן כדמוכח בהקומץ רבה דא"ל לך קח מן השוק או לך קח מן הנכרי עכ"ל. הא דקשיא ליה וא"כ א"א לו לעשר מן הטבל גמור דחייב מדאורייתא על טבל מועט שנתערב בחולין מרובין דפטור מדאורייתא ולא מיחייב אלא מדרבנן וכדמוכח מההיא דפ' הקומץ הא בלא"ה לאו ראיה היא מהאי דהתם לשיטתא דהאי ש"ס דאילו התם מוקי לה ללישנא דאיכא דאמרי דא"ל לך קח מן הנכרי קסבר יש קנין לנכרי בא"י וכו' ואלו הכא בהלכה דלקמן דמייתי להא דר"ש שזורי וגריס כהאי איכא דאמרי שא"ל צא ולקחם מן הגוי ועשר עליה ומוקי לה כמ"ד אין קנין לנכרי בא"י וא"כ פליגא האי שיטתא דהש"ס אדהתם בהאי ענינא וכמו שיתבאר לקמן מזה וע"ש ד"ה א"ר שמעון שזורי. ומיהו בגופה דהקושיא וכי היאך יכול להפריש מהטבל גמור על טבל שנתערב בחולין הא הוי מן החיוב על הפטור מדאורייתא בזה הוה מצינן לשנויי דאין ה"נ דלוקח טבל מן השוק דדין דמאי הוא לו וא"כ הוי מדרבנן על דרבנן אלא דהא גופא תליא בחלופי גרסאות בהאי דר"ש שזורי דהתם וכהלכה דלקמן כמו שאבאר לקמן בדבור הנזכר ועיי"ש:

## הלכה ח

**מתני' דר"מ**. דר"מ אמר אין קנין לעכו"ם בא"י וכו'. כבר ביארתי לעיל בכמה מקומות דפסקו של הרמב"ם ז"ל שפסק כמ"ד אין קנין לעכו"ם בא"י והיינו דלא פקעה קדושתה אם חזר הישראל ולקח הקרקע ממנו וכן אם לקח פירות שלא נגמרו מלאכתן למעשרות ממנו וגמרם הישראל ומירחן דחייבין במעשרות וכמ"ש בפ"א מהל' תרומות בהלכה י' וי"א. ועוד מחילוקי הדינים המוזכרים שמה וכתבתי בפ"ד דפאה בהל' ו' ד"ה ר' יוסי

בשם ר' יוחנן כמ"ד אין קנין לעכו"ם וכו' דמבוררין דבריו מההיא דסוף פ' השולח בש"ס הבבלי כרבה ורב אשי דהתם ומהש"ס דהכא דמסית דר"מ מודה דמיהת קנין פירות יש לעכו"ם בא"י כמבואר מהסוגיא דהכא וסתמא דתלמודא בהסוגיא דפאה שם. ומ"ש הר"ש שם דיש לירושלמי שיטה אחרת בהאי מתני' דהלקט והשכחה והפאה של נכרי וכו' נתבאר שם דלסתמא דהתלמודא שיטה אחת היא עם ההיא דגיטין דהתם ודהכא בסוף פרק השולח במה שהקשה הר"ש כאן וכתב וקשה אסוגיא דירושלמי דשמעינן ליה לר"מ דיש קנין לעכו"ם בספ"ק דע"ז וכו' והן הן דברי התוס' שם ובמנחות (דף סו) ד"ה מירוח העכו"ם וכו' זה כבר ביארתי במקומו בסוף פ"ק שם בהלכה ט' ד"ה שדה מצוי להתברך מתוכו ובענין מה שתמה התי"ט שם ונתבאר הכל דלדעת הרמב"ם שהוא כדעת הי"מ בתוס' שם הכל ניחא ומוכרח הוא מהסוגיא ובענין הפקעה המוזכר שם מבואר הכל בס"ד והרוצה לעמוד על זה יעיי"ש והתוס' בבכורות (דף יא) ד"ה טבלים שאתה לוקח מן הנכרי וכו' מביאין שם מקצת מפלפול הנז' וסיימו שם וההיא דע"ז יש לפרש הפקעה בענין אחר וכבר ביארתי שם מה היא ההפקעה לדעת הי"מ ודעת הרמב"ם בפ"י מהל' ע"ז ע"ש:

**הלוקח פירות תלושין מן העכו"ם וכו'**. יש לפרש דסוגיא דהכא מיירי דמרחינהו העכו"ם והלכך מדאורייתא פטור מן המעשרות אלא שמדבריהם ס"ל לר' סימון אליבא דריב"ל דמפריש ור' זעירא דלקמן דקאמר בשמיה דריב"ל שלשה מעשרין שלא ברשות פליג אדר' סימון כדפרישית בפנים ובבכורות (דף יא) גרסי' בהאי דינא א"ר חנינא הלוקח טבלים ממורחין מן הנכרי מעשרן והן שלו ופריך דמרחינהו מאן אי לימא נכרי דגנך אמר רחמנא ולא דגן נכרי אלא דמרחינהו ישראל בתר דלקחו מרשות נכרי מעשרן משום דאין קנין לעכו"ם והן שלו דא"ל קאתינא מכח גברא דלא מצית אישתעית דינא בהדיה וכו' ומסיק התם לחלק דתרומת מעשר נותנה לכהן והכהן נותן לו דמים. אבל תרומה גדולה נותנה לכהן בלא דמים דקרא מאת בני ישראל וכו' גבי תרומת מעשר הוא דכתיב ופסק הרמב"ם כן בפ"א מהל' תרומות בהל' יא וכתב שאם גמרן ישראל חייבין בכל מן התורה וזה מוכרח הוא לשיטתיה דס"ל אין קנין לעכו"ם בכגון זה וכדכתבו התוס' שם שהקשו על הא דאמר מעשרן דאין קנין הא אפי' למ"ד יש קנין חייב לעשרן מדרבנן כדמוכח בהקומץ רבה בשמעתא דר"ש שזורי וכ"ת שרוצה למצוא חיוב דאורייתא והא ממ"נ לקוח פטור מדאורייתא כדמוכח בפ' הפועלים ומיהו לפי' ר"ת דמפרש דהיינו דוקא לוקח אחר מירוח אבל לוקח קודם מירוח ומירחו חייב ניחא עכ"ל בתירוץ הזה ושיטת הרמב"ם כשיט' ר"ת בענין לקוח כדכתב בפ"ב מהל' מעשר בהל' ב' דאין הלוקח

פטור מן התורה אלא כשלקחן אחר שנגמרו מלאכתן ביד המוכר אבל אם נגמרו ביד הלוקח חייב לעשר מן התורה וכיון שכן מוכרח הוא מדקאמר הכא מטעמא דאין קנין דג"כ מן התורה הוא שחייב לעשרן ועיין לעיל בפ"ה דפאה בהלכה ד' בסוף ד"ה המוכר את שדהו שזכרתי שם מזה:

**הלכה כר' שמעון**. האי אזלא כר' חזקיה בשם ר' יוחנן לעיל בפ"ד דפאה וזכרתי מזה בד"ה מתני' דר"מ דאיהו מוקי לסתמא דמתני' הלקט והשכחה והפאה של נכרי חייב במעשרות אא"כ הפקיר כמ"ד יש קנין לעכו"ם וכדפרישית שם דאסיפא קאי דס"ל אליבא דהאי מ"ד הוא דהפקירא דידיה מהני אבל ר' יוסי בשם ר' יוחנן קאמר התם דאדרבה לא מיתוקמא האי סתמא דמתני' אלא כמ"ד אין קנין לעכו"ם וכמבואר הכל שם דמינה סייעתא לפסק הרמב"ם כמ"ד אין קנין לעכו"ם אלא לפירות יש לו קנין כדקאמר ר' בא וסתמא דתלמודא בסוגיא דפאה ס"ל הכי למסקנא והא דפריך הכא בפשיטות דלא כן מה אנן אמרין ר"מ ור"ש אין הלכה כר"ש בזה אזיל האי ש"ס לשיטתו דלקמן פ"ג דתרומות בהלכה א' כייל בהאי כללא דתנאי ר"מ ור"ש הלכה כר"ש אבל בבבלי עירובין (דף מו ע"ב) גבי הני כללי איבעיא להו ר"מ ור"ש מאי תיקו:

**אמר ר' שמעון שזורי וכו' ואמר לי צא ולוקחם מן הנכרי**. ובתוספתא גריס א"ל צא וקח פירות מן השוק. ולכאורה הני גירסות שונות הן כהני תרי לישני דאיתמר בהאי ברייתא דר"ש שזורי בהקומץ רבה (דף לא) דללישנא קמא הוא כגי' התוספתא שא"ל לך קח מן השוק ובטבל גמור שנתערב לו בחולין מיירי וכפירש"י ז"ל בפי' הב' ומפרש התם קסבר דאורייתא ברובא בטל ורוב ע"ה מעשרין הן והו"ל כתורם מן הפטור על הפטור ולימא ליה לך קח מן הנכרי קסבר אין קנין לנכרי בא"י להפקיע ממעשר והו"ל מן החיוב על הפטור וגי' דהכא כאיכא דאמרי דהתם שא"ל לך קח מן הנכרי כך היה נראה לכאורה אלא דא"א לומר כן דהא מפרש התם להך לישנא בתרא קסבר יש קנין לעכו"ם בא"י והוה ליה מן הפטור על הפטור ולימא ליה קח מן השוק קסבר אין רוב ע"ה מעשרין ושמא הוי מן החיוב על הפטור והרי הכא משני להאי קושיא דלמה ליה למימר הלכה כר"ש וקאמר אלא בגין דתני א"ר שמעון שזורי וכו' דלא תסבור למימר תריי כל קביל תריי לפום כן צריך לומר הלכה כר"ש אלמא דהאי תלמודא מפרש לה דר' טרפון כר"מ ס"ל דאין קנין לעכו"ם וכמו שזכרתי זה בהלכה דלעיל בד"ה ובלבד לחבר במה שהר"ש רצה לפרש להא דקאמר שם שנתערב טבלו בחולין איפכא צ"ל חולין בטבל כדמוכח בהקומץ רבה עיי"ש וההיא דהקומץ רבה ע"כ דפליגא אהא דהכא באוקימתא ובטעמא דליכא לפרש הכא נמי לטעמא דקאמר התם הא דלא א"ל קח מן השוק משום דקסבר

אין רוב ע"ה מעשרין הא השתא דקא"ל קח מן הנכרי נמי היה ליה מן החיוב דהא מוקי להא דר"ט כר"מ דאין קנין לנכרי ומיהו הא סוף סוף קשיא לן דהיאך מעשר מן החיוב על הפטור וכן קשיא הך להא דהלכה דלעיל ואפשר לתרץ דהכא מיירי שנתערב פירות טבולין בפירותיו שוה בשוה דהשתא איכא חיובא מדאורייתא והו"ל מן החיוב על החיוב וניחא נמי דלא א"ל צא וקח מן השוק משום דקסבר רוב ע"ה מעשרין הן והו"ל מן הפטור על החיוב וכן צריך לפרש להא דלעיל שנתערב טבלו בחולין דשוין היו וכן מוכרח לשיטתא דהאי ש"ס והא דקאמר לקמן אליבא דריב"ל שלשה מעשרין שלא ברשות וקחשיב שנתערב טבלו בחולין י"ל דר"ז ס"ל נמי כן דמי שנתערב טבל בחולין בשוה ודאי יש לו תקנה דלוקח טבל גמור ומעשר עליו אלא דה"ק דמי שנתערב לו טבל מועט בחולין ומעשר משל נכרי עליו אפ"ה שלא ברשות הויא דזהו התערובת מדרבנן מיהת מחייב לעשר דלא בטיל ברוב וזה של עכו"ם אפי' מדרבנן ס"ל שהוא פטור דהא פליג על ר' סימון דקאמר משמיה דריב"ל דמעשר מהלכה כדפרישית כך היה נראה לתרץ אבל יתבאר מגוף הדין הזה לקמן בסוף פ"ג דחלה וע"ש בד"ה אמרין לית הדא דר' זעירא תתיבא על ר' בון בר חייא מה שנתבאר מדין הזה ומעקרי שאר דינים השייכים לו בס"ד:

**עציץ עשו אותו ספק והתנינן עציץ נקוב וכו'**. עיין מזה מה שיתבאר במקומו בס"ד:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

## פרק ו

### הלכה א

המקבל שדה מישראל וכו' בגמרא קאמר זו דברי רשב"ג דהתוספתא אבל חכמים חולקין עליו ופסק הרמב"ם כרשב"ג הואיל וסתם לן תנא כותיה כמ"ש בפ"ו מהל' מעשר בהלכה יא:

**החוכר שדה מישראל תורם ונותן לו**. כתב הר"ש מסתברא דמנכה ליה מחכירות את התרומה ואחריו נמשך הר"ב ובאמת לא מצינו זה לא בהש"ס הזה ולא בהש"ס בבלי בפ' השואל (דף קא) דמייתי מהאי ענינא ולא בתוספתא וכן דעת הרמב"ס ז"ל שנותן לו חלקו משלם אחר שיפריש את התרומה שכך כתב שם אבל החוכר שדה מישראל אם נתן לו מזרע אותה שדה תורם ואח"כ נותן לו מזו שקצץ ליתן לו ובעל השדה מעשר לעצמו וכו' הרי שאחר שתרם נותן לו שקצץ ליתן לו. והחילוק שבין חוכר לבין המקבל בענין זה מבואר הוא לקמן בהלכה ב בהסוגיא כדפרישית שם בפנים ד"ה קנסו חכמים.

וכן מה שכתב הר"ש בפי' הפלוגתא דחברייא ור' לא בשם ר' יוחנן דלקמן דפליגי אי יש קנין לנכרי או לא וע"ש ומלבד שהם דברים שאינם מוכרחים האמת יורה דרכו דפלוגתא זו מבוארת בהאי ש"ס בפ"ט דב"מ גבי פלוגתא דרשב"ג וחכמים המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים לא יזרענה חטים וכו' וכמו שביארתי שם פלוגתא דחברייא ור' לא שמביא הש"ס שם ברמיזה ובקצרה ועיין בהלכה דלקמן ד"ה חברייא בשם ר' יוחנן שמביא שם הסוגיא דב"מ ומה ששייך לביאורה ומתוכה יתבאר הכל בס"ד:

**אתם עושין שליח ואין העכו"ם עושה שליח**. עיין מזה במקומו לקמן בפ"ק דתרומות מה שיתבאר לפי שיטות החולקין בענין דאין שליחות לעכו"ם:

**תני ר' חייא מאותה השדה בין מאותו המין וכו'**. מבואר היטב בפנים במאי דפליגי הני תרי לישני ובפלוגתא דרשב"ג וחכמים דפ"ט דב"מ ועיין בד"ה חברייא דלקמן:

**במקום פלוני שלא נהגו לעשות שעורים כפלים כחטים**. כצ"ל וזהו טעות דמוכח וכמבואר הכל בפנים ובדיבור דלקמן מהאי סוגיא דפ"ט דב"מ:

חברייא בשם ר' יוחנן קנסו חכמים בחוכר מן הגוים וכו' דברי חברייא ודברי ר' לא בשם ר' יוחנן הוזכרו בפ"ט דב"מ ברמז מועט ובארתי שם הסוגיא ומה שצריך לענינה לפי המתבאר מתוך הסוגיא דהכא ובמה שהוזכר בסוף הלכה דלעיל מפלוגתייהו דרשב"ג וחכמי' במתני' דהתם והנני מעתיק הסוגיא דהתם וביאורה ומתוכה יתבאר במה דפליגי חברייא ור' לא הכא והנ"מ דאיכא בינייהו לדינא דהא בדינא דהכא ליכא בינייהו מידי דלא פליגי אלא בטעמא למר טעמא משום קנסא ולמר דינא הכי הוא ומיהו לכ"ע החוכר מישראל תורם ונותן לו ומן הנכרי מעשר ונותן לו אלא מסוגיא דהתם למדנו מה דאיכא בינייהו לדינא ולפי שיטתא דהאי תלמודא דגרסי' התם בהלכה ז' על המתני' המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורי' לא יזרענה חטים חטים יזרענה שעורים ורשב"ג אוסר והובא זה בסוף הל' דלעיל וקאמר עלה בגמ' ניחא שעורים לא יזרענה חטים חטים לא יזרענה שעורים פי' בתמי' ולרשב"ג הוא דפריך אמאי אוסר בשתיהן ניחא שעורים לא יזרענה חטים דאיכא טעמא שמכחישו' את הקרקע אלא אם קיבל לזורעה חטים אמאי לא יזרענה שעורים ומשני ואתיא כר' לא או כדברי הכל במקום שאין שעורים כפלים כחטין אבל במקום ששעורין מעלין כפלים כחטין זורעה שעורים והיינו ר' לא דהכא ובני פלוגתיהו חברייא דהכא והכי פירושא דהואיל דר' לא סבר דמן הדין הוא כאן שעל החוכר לעשר ומתני' דהכא בחוכר מן הנכרי מדינא קאמרה ומתני' דלעיל בחוכר מישראל לא תפשה בו מדת הדין כמבואר זה בפנים והשתא דאתינן להכי שמעינן דר' לא כשיטת לישנא קמא דסוף הלכה דלעיל סבירא ליה דהא איהו קאמר דמן הדין על החוכר

לעשר ולא אמרו במתני' דלעיל בחוכר מישראל שא"צ לעשר ומפני שלא תפסו בו מדת הדין כ"א דוקא בנותן לו מאותו המין ג"כ אבל אם שינה מחטין לשעורין ואפי' במקום דעבדי שעורין כפלים כחטין לאו כלום הוא דכל היכא דאיכא שינוי אוקמוהו רבנן אדינא והיינו דקאמר ואתייא כר' לא דלדידיה לק"מ הא דרשב"ג אוסר בקיבל לזרוע חטין שלא יזרענה שעורים משום דלעולם אסור לו לשנות דעתו של בעל השדה ומהאי טעמא נמי אוקמוהו רבנן אדינא לענין מעשר ושמעינן נמי מינה דלדידיה ע"כ. דמתני' דכאן דלעיל כרשב"ג דהתם מיתוקמא וזהו כל"ק בהלכה דלעיל דמפרשי דלרשב"ג לעולם שינוי הוי ממין למין ותני ר"ח כחכמים דהתם ופליגי או כד"ה כלומר או כדאמרינן כשיטת חברייא דהתם דאינהו ס"ל דלעולם החוכר א"צ לעשר מדינא ובחוכר מהנכרי טעמא משום קנסא הוא ובחוכר מישראל לא קנסו בו והשתא לדידהו הא דאמרינן דחוכר מישראל צריך שיתן לו מאותה השדה ומאותו המין ואז הוא דא"צ לעשר על כרחך טעמא משום קפידא דבעל השדה הויא ומינה דכל היכא דליכא קפידא ואפי' במשנה ממין למין וכגון במקום שהשעורין עושין כפלים כחטין א"צ לעשר וזהו כלישנא בתרא דלעיל דקאמר דמתני' ותני ר"ח לא פליגי ולכ"ע כל היכא דליכא פסידא וליכא קפידא דא"צ לעשר ואפי' נותן לו מין אחר שזרע באותה השדה אלא דמתני' מיירי במקום שאין השעורין עושין כפלים כחטין ותני ר"ח מיירי במקום שעושין כפלים כחטין וכיון שכן הוא ולהאי לישנא בתרא דל"פ מתני' עם תני ר"ח וכדאמרן א"כ ממילא שמעת מינה דתרוייהו כך"ע דהך מתני' דב"מ ס"ל והיינו דכמו דאמרינן לענין מעשר דכל היכא דשינה לו מחטין לשעורין צריך הוא לעשר דבהא מסתמא קפיד בעל השדה ובדלא עבדי כפלים כחטין ובהכי מיירי מתני' דלעיל ובמקום שעושין כפלים כחטין דבהא אמרינן דמסתמא לא קפיד בעל השדה אם שינה לו מחטין לשעורין ובהכי מיירי הא דר"ח א"כ ה"ה הכא נמי במתני' דב"מ דרשב"ג וחכמים ל"פ כלל אלא לד"ה במקום שאין השעורין עושין כפלים כחטין אם אמר לו חטין לא יזרענה שעורין אבל במקום שמעלין שעורין כפלים כחטין לד"ה אם אמר לו חטין זורעה שעורין ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. ע"כ מה שבארתי שמה לצורך הסוגיא שהבאתי לעיל. ולפי סוגיא זו שנתבארה ממילא תבין מהנ"מ לדינא דאיכא בין ר' לא ובין חברייא דר' לא כל"ק ס"ל ולמתני' דלעיל אם נותן לו ממין אחר צריך הוא לעשר ואפי' במקום דעבדי שעורין כפלים כחטין ולחברייא דס"ל כלישנא בתרא דל"פ המתני' עם תני ר"ח ומחלקינן בין מקום דעבדי שעורים כפלים כחטין או לא. והנה לפניך במאי דפליגי חברייא ור' לא כדמוכרח מסוגיא דב"מ ומסוגיא דסוף הלכה דלעיל והוספתי לבאר עוד שם בחידושי מראה דשמעינן מהסוגיא דהש"ס

לא רצה לפרש מין אחר דקתני במתני' דלעיל כ"א בשינה מחטין לשעורין אבל איפכא לא ומשום דבשינה משעורין לחטין מן הסברא הוא דלאו שינוי מקרי לענין מעשר ואע"ג דאמרינן התם לזרעה שעורים לא יזרענה חטים היינו דלכתחילה לא ישנה משום הכחשת הקרקע אבל אם שינה וזרע ונותן לו חטים תחת אשר קיבל עליו ליתן לו שעורים לא בשביל כך יתחייב במעשר אם נותן לו ממין המשובח ביותר ולפיכך לא פירש הש"ס כ"א בשינה מחטין לשעורין וביארתי עוד לדינא לדעת הרמב"ם שפוסק בפ"ו ממעשר שם כשיטת חברייא בדינא דחוכר מהנכרי דטעמא משום קנסא וטעמו יתבאר לקמן ובדינא דמתני' דב"מ פוסק כחכמים דרשב"ג דהתם ואע"ג דלכאורה קשיא הא מסוגית הש"ס דהכא מוכחא דהא בהא תליא ולשיטת חברייא מחלקינן בין מקום דעבדי שעורין כפלים כחטין או לא וכ"ע ל"פ בהא וכתבתי שמה דהוא ז"ל סמיך אסוגיא הבבלי דפ' המקבל שם דמשמע דלא מחלקינן בהכי ופוסק כחכמים דרשב"ג. וזה מבואר במקומו ובמה דפסיק בההיא כטעמא דחברייא עיין בדיבור דלקמן:

**מתניתא מסייעא לחבריא החוכר שדה מן העכו"ם מעשר ונותן לו.** כצ"ל ונתחלפו הני מסייעא בדפוס בטעות זה מוכח והטעות נראה וניכר הוא וכמבואר הכל בפנים ומזה תראה דטעמו של הרמב"ם דפסק כטעמא דחברייא מפני שלדברי הברייתא בתוספתא מיתוקמא המתני' אליבא דחכמים ולא כר"ש. ולדברי ברייתא קמייתא דמסייע לר' לא ולטעמיה לא מיתוקמא המתני' אלא כר"מ ולא כחכמים ומשו"ה תפס לטעמא דחברייא לעיקר וכחכמים דהתוספתא וזה מבואר הכל בפנים ומיהו אנן צריכין לבאר עוד בדברי הרמב"ם שם בפ"ו ממעשר בענין דברי ר' יהודה דמתני' וכן המקבל שדה אבותיו מהנכרי וכו' דמוקי לה הכא במסיקין שנו וכו' כדלקמן בסוף הלכה וכן תנינן לדברי ר' יהודה בברייתא בהדיא דמייתי לה בבבלי פ' השואל (ד' קא) ר"י אומר המקבל שדה אבותיו ממציק נכרי מעשר ונותן לו ובדברי הרמב"ם שסיים שם דין הזה לא כתב אלא סתם וכן המקבל שדה אבותיו מן העכו"ם קנסוהו שיעשר וכו' ולא הזכיר המציק ופשוט הוא דטעמיה דלא הביא הש"ס שם ברייתא זו אלא להכריח דשדה אבותיו לאו שדה אברהם יצחק ויעקב היא כדקאמר התם מעיקרא דאי הכי מאי אירי מציק אפי' אין מציק נמי כדפריך התם אלא שדה אבותיו ממש וכמ"ד יש קנין לנכרי וכו' כדאיתא התם וא"כ להמסקנא באמת אין חילוק בין מציק לאינו מציק ואפי' קנה זה הנכרי השדה מאבותיו דזיל בתר טעמא ולפיכך סתם וכתב כן ובענין יש קנין לנכרי כבר מבואר לעיל דעתו של הרמב"ם בזה ועיין בפ' דלעיל בהלכה ט' ד"ה מתני' דר"מ וכו' ובמקומות אשר ציינתי שם. ולדעתו ז"ל לק"מ הא דמוקי התם כמ"ד יש קנין לנכרי דה"ק אלא לעולם יש קנין

כלומר לא תדחוק לאוקמי הך מתני' המקבל שדה אבותיו וכו' כמ"ד אין קנין דוקא דאפי' כמ"ד יש קנין מיתוקמא דהכא טעמא אחרינא איכא דמאי שדה אבותיו וכו' ומשום קנסא וזה פשוט:

## הלכה ב

**אמר להן אין אתם מודין לי שאם התנו ביניהן שהן חולקין במעשרות.** מדקאמר להן הכי בפשיטות משמע דאה"נ דדינא הכי הוא וכדהשיבו לו שאני התנו דהוה כאומר תלוש מן הקרקע וכו' ולכאורה קשה דהא דבר שלא בא לעולם הוא ובהדיא אמרינן לקמן דאינו יכול להקנות מעשרות שדהו לחבירו מטעמא דהוי דבר שלב"ל וכן מוכח מהיא דתוספתא דלקמן ומייתי לה בבבלי פ' המוכר את הבית (ד' סג) בן לוי שמכר שדה לישראל וא"ל על מנת שהמעשר שלי המעשר שלו ופריך והא אין אדם מקנה דבר שלב"ל כיון דא"ל על מנת שמעשר ראשון שלי שיורי שיירי' למקום מעשר אלמא דדוקא בכה"ג היכא דהמוכר התנה שיהא שלו דגבי בעל השדה הוא דשייך שיורי שייריה למקום המעשר אבל לא במקבל דלא מהני בי' תנאה בדשל"ל וכדמסיים בהא דלקמן אלא מוכר לו שדה ומשייר לו מעשרותיו מוכר לו שפחה וכו' וצריך לומר דהכא לדבריו דר"א אמרו לו שהשיב להן אין אתם מודין לי שאם התנו וכו' ועל זה השיבו לו דאפי' לדבריך לא דמי היכא דהתנו בחחילה דנעשה כאומר תלוש וכו' להיכא דקבלו סתם אבל באמת לענין דינא לא מהני הכא מידי כ"א בגוונא שיהא לבעל השדה המעשרות וכדאמרן והתי"ט העתיק לדברי ר"א ולתשובת חכמים נעשה כאומר לו וכו' וסיים ובהכי קני כדתנן במשנה ז' פ"ה דב"ב משמע דמדמינן לה להא דהתם ולכאורה לא דמי דהתם דבר שבא לעולם הוא כדקתני הלוקח פשתן מחבירו וכו' ואם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה וכדמוקי לה בגמ' התם (דף פז) דא"ל יפה לך קרקע וקני כל מה שעליה אבל הכא לא קנה כלל ולא מהני תנאי לגבי מעשר כ"א לגבי בעל השדה וכן הרמב"ם י"ל שהביא דינא דמתני' בפ"ו מהל' מעשר בהלכה י"ז כהן ולוי שקבלו שדה מישראל וכו' וכחכמים דמתני' ולא כתב כלום שאם התנו בתחילה דמהני התנאי שיהיה המעשרות שלהם כ"א בהאי דינא דהתוספתא כהן שמכר שדה לישראל וכו' כתב בהל' י"ט דמהני מפני שאצל בעל השדה הוא דשייך לומר שיורי שיירי' למקום מעשר או אם המעשרות של בעל השדה הן כגון ישראל שקבל מכהן ולוי כהני דיני דתוספתא דלקמן דבזה הדין דהמעשרות לבעלים לפיכך יכול הוא לסלק עצמו אף בדבר שלב"ל מזכותו ויהיה לישראל המקבל ממנו ולהתנות עמו על המעשר שיהא לשניהם או הכל לישראל ועל זמן מה כמבואר לקמן וכמ"ש הרמב"ם שם בהלכה כ' ולא תמצא בדבריו שם שביאר

להדיא דליהני תנאי לענין מעשר כ"א בגוונא דאמרן ועיין לקמן ד"ה תיפתר באומר לו תלוש וכו' ובד"ה כהן שמכר שדה לישראל מ"ש מהאי דשיורי שיירי':

**ישראל שקיבל שדה מכהן וכו'**. והיינו שאם התנה שיהו המעשרות של ישראל על איזה זמן דאלו לעולם אינו רשאי שאין כהן עושה כהן כהאי אידך ברייתא דתוספתא והובאה לקמן בסוף הלכה אלא דגריס שם ישראל שמכר וע' לקמן שם וכל דיני דהתוספתא שהובאו כאן מבוארים הן ויש שהוא נלמד זה מזה דבכל מקום ששייך למיחש שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות אסור ואם לאו מותר ולכן תמצא שהרבה דינים השניים בהתוספתא והובאו בהסוגיא כאן ולא הזכירם הרמב"ם כלל לפי שהן נלמדין דבר מדבר:

**פתר לה ברוצה ליתן לשנים כהנים ובן בתו א' מהן וכו'**. למאי דנראה ממשמעות הלשון שהיה רוצה ליתן החצי לזה והחצי לזה והלכך הואיל ובלא"ה היה רוצה ליתן לו בחנם רשאי ליתן לו סלע שיתן לו כולו אבל נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שלא היה מפרש כך שכתב בפי"ב מהל' תרומות גבי אסור לכהן לסייע בבית הגרנות וכו' וכתב שם בהלכה כ ורשאי ישראל לומר לישראל אחר הא לך סלע זו וכו' וזהו כמסקנא דהכא אליבא דר' יוחנן דכהן לכהן אסור כמבואר בפנים והכי מסיק לה בריש פ"ד דמס' בכורות. בד"א כשהיו הבעלים רוצים ליתן לאחד משני כהנים אלו או לאחד משני הלוים אלו בחנם ואמר לחבירו הא לך סלע ותן לזה. ולפ"ז פי' הוא ז"ל להא דהכא דקאמר ברוצה ליתנו לשנים כהנים היינו או לזה או לזה וטעמא דהתירא לפי דעתו צ"ל דהא מיהת רצה ליתן בחנם לאחד מהן והא דקאמר ותן כולו לבן בתי כהן פירוש שיתנו לו לבדו וכך הוא מובא בטי"ד סי' של"א:

**פתר לה בתרומה שנפלה לו משל אבי אמו כהן**. ובבבלי סוף פ' האיש מקדש מוקי לה בטבלים שנפלו לו מאבי אמו כהן דאי בתרומה פשיטא ומאי קמ"ל אבל בטבלים קמ"ל דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ועיין לעיל בפ"ד דפאה ד"ה המוכר את שדהו מה שנתבאר מענין מתנות שלא הורמו. תיפתר באומר לו תלוש מן החורבה הזו וכו'. והא קרקע לפניו וכו'. משמע דמדמי להו לענין שלא קנה אע"פ שאמר לו כן דהא באויר חורבה ודאי לא קני כדקאמר אויר חורבתו לא עשה כלום ופריך עלה ואיך אפשר וכו' וכלומר ומאי קמ"ל דלענין מאי מוכר לו האויר ומשני תיפתר באומר לו תלוש מן החורבה וכו' והיינו כדי להוציא לשם זיזין וגזוזטראות כדפי' ולא קנה משום דאויר דבר שאין בו ממש הוא וכמ"ש הרמב"ם בדינים אלו בפכ"ב מהל' מכירה בהלכה י"ג והטור חו"מ בסי' ריי"ב ביאר להדיא כדברי הש"ס דהכא ומדברי הרא"ש שהביא כן בפ' המוכר את הבית והשתא הא דמסיים וכא באומר לו תלוש מן הקרקע וכו' נמי לא קנה ומשום

דאין יכול להקנות לו דשלב"ל וכמדמי להו ברישא דלא עשה כלום כ"א דוקא לעצמו יכול הוא לשייר כדקאמר אלא מוכר לו שדה וכו' וכדפסקו הם ז"ל שם וזהו שרמזתי לעיל בריש הלכה דמשמע לענין דינא דלא מהני שיור למעשרות לחבירו משום דדשלב"ל הוא אלא דמדברי הרא"ש שם והביאו הטור בסוף סי' ר"ט דגבי תנאי מהני אף לדשלב"ל דאע"ג דאין אדם מקנה דשלב"ל מתנה הוא על דשלב"ל והיינו בתולה מקחו בהתנאי שאם לא יתקיים התנאי יהיה המקח בטל וכיוצא בזה כמבואר שם ולפ"ז גם במעשר כן שאפי' הישראל הוא בעל השדה ומתנה עם המקבל הכהן ולוי שיהו המעשרות שלהם התנאי קיים וזהו כדמשמע בריש הלכה והכא מיירי בלא תנאי כ"א שמוכר לו המעשרות שיבואו אח"כ דבהא הוא דלא קנה ומיהו בדעת הרמב"ם יש להסתפק דיש לדון מדלא הביא בפ"ו ממעשרות שום דין אחר בעניני תנאי המעשרות מהתוספתא ומהסוגיא כ"א דינא דמתני' ובעניני התנאי לא הביא כ"א בגוונא דהכהן הוא בעל השדה וא"כ י"ל דדוקא בכה"ג הוא דמהני אי משום דשיורי שייריה לעצמו מקום המעשר כמו שהוזכר בהלכה י"ט שם או משום דיכול לסלק עצמו מזכותו אף בדבר שלב"ל וזהו שהוזכ' שם בהלכה כ ישראל שקיבל שדה מכהן וכו' וזהו מוסכם לכ"ע כדמוכח מההיא דר"פ הכותב וכמה שזכרתי לעיל מזה ועיין עוד בדיבור דלקמן:

**כהן שמכר שדה לישראל וא"ל על מנת שיהו המעשרות שלי וכו'**. ברייתא זו היא המובאה בבבלי פ' המוכר את הבית (ד' סג) בן לוי שמכר שדה לישראל וכו' וזכרתי מזה בריש הלכה וכ"פ הרמב"ם בפ"ו שם בהל' יט. ובענין מה שהוקשו על דבריו דהא קיי"ל דעל מנת תנאה הוי ולא שיורא והוא בעצמו פסק כן בפ"ט מהל' בכורים בהלכה י"א בהתנה הכהן עמו שהוא שותף חוץ מן המתנות הרי המתנות לכהן וכו' דחוץ הוי שיורא אבל ע"מ תנאה הוי והואיל ולא שייר לו הכהן שותפות לא קנאן בתנאי זה והט"ז הניח זה בתימא בי"ד סוף סי' סא וכבר ישבתי זה בחבורי על סדר נזיקין בפ' איזהו נשך בהלכה ב' ד"ה על מנת שהמעשרות שלי ביארתי דדעתו ז"ל כדעת רבו הר"י מיגאש ז"ל הביאו הרמב"ן ז"ל בחידושי ב"ב שכתב לחלק בין דבר שבא לעולם לדשלב"ל דבמעשר שהוא דשלב"ל הלוקח גופי' מקנה לו המקום בעין יפה לשיור מעשר ובין דאמר חוץ ובין דאמר לו ע"מ שיורא הוי דכיון דתלו מקחו בזה ואם יבטל התנאי גם מקחו יהא בטל ולא קנה השדה משא"כ גבי מתנות דהתם דבר שבא לעולם הוא וקנה הלוקח מקחו אף שאין התנאי כלום וכדאמרי' בפ' הזרוע (דף קלד) ולפ"ז איכא למימר דלדעת הרמב"ם ג"כ בהבעל שדה ישראל היא ומתנה עם המקבל הכהן שיהו המעשרות שלו דהתנאי

קיים ומטעם הנזכר וכדעת הרא"ש והטור בזה שזכרתי בדבור דלעיל אלא שלא ביאר בדבריו בהדיא כן:

**לי ולבני ולי וליורשי וכו'**. למאי דגריס הכא ולי וליורשי שפיר מדייק הוא מלישנא יתירא דאף ביורשין שאינן מדבר תורה המעשרות שלהן כדמסיק והרמב"ם העתיק הברייתא שם כמו שהובא' בבבלי שם ואם אמר לי ולבני מת יתן לבניו ומיהו י"ל דלאו דוקא לבנו וה"ה לאיזה יורש שלו ואפי' הוא יורש מדרבנן כמ"ש וכדפשיט הכא והכי משמע גבי פלוגתא דרשב"ג וחכמים בגיטין (דף עד) למ"ד לי אף ליורשי לאו דוקא בנו ה"ה לכל היורשים וא"כ ה"ה הכא אם פי' לי וליורשי דבזה כ"ע מודים וכדמשמע מדברי הפוסקי' שלמדו מההיא דגיטין לכל תנאי דלי ולא ליורשי הוא למאי דקיי"ל כחכמים דרשב"ג וא"כ אם פירש פירש וכמה שהביא הב"י בסי' ר"ט בשם הרמב"ן דמחלק בין דבר המסויים לשאינו מסויים וכגון באומר על מנת שדיוטא עליונה שלי וכיוצא בזה דבכה"ג לכ"ע אף שלא פירש לי וליורשי יורשין בניו זכותו אחריו וזה נלמד ג"כ מההיא דגיטין דדוקא בדבר שאינו מסויים כהאי דהתם פליגי רבנן עליה דרשב"ג ובמה שהניח הב"י בצ"ע על הרמב"ם במ"ש בפ"ג מהל' מכירה בהלכה ד' במכר אילן ושייר פירותיו לעצמו דבעין יפה שייר לעצמו ולא הזכיר מבניו אחריו דמשמע דלעולם ירשו בניו אחריו אע"פ שלא פירש והרי בפ"ו ממעשר כתב שדוקא אם פירש לו ולבניו ובכ"מ תירץ דשמא י"ל שסמך פה על מ"ש שם. ואין ספק שסמך ג"כ על מ"ש בהל' גירושין הלכה כ"ב בעל מנת שתתן לי מאתים זוז שאינה יכולה ליתן ליורשיו והרי כל עיקר דין התנאי בענין זה נלמד מההיא דגיטין כדאמרן:

ואתיין אילין פלוגוותא כאילן פלוגוותא דתנינן תמן וכו' לפי הגי' שלפנינו פירשתי בפנים אבל בבבלי סוף פ' הכותב גבי קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת פליגי אם יש לה תוספת כלל שהיא תנאי כתובה והכי משמע מהאי ש"ס התם ומריש פ' הנושא דפליגי נמי בהמגרש את אשתו והחזירה אם יש לה תנאי כתובה או אם אין לה כלל ולפ"ז היה צריך להפך הגי' כאן מ"ד לכתובה אבל לא לתנאין אין לו במעשרות לפי שבטל תנאי הראשון ומ"ד בין לכתובה ובין לתנאין יש לו במעשרות ובברייתא דמייתי הבבלי פרק המוכר את הבית הגי' כתני ר"ח דהתוספתא שאם אמר כל זמן שהוא בידך מכרה וחזרה ולקחה אין לו עליו כלום וכ"פ הרמב"ם בהל' מעשר שם:

**והתני ר' חייא מכרה**. הבמל"מ הביא זה ופי' והתני רבי חייא דכהנת שמכרה לישראל והתנית על מנת שהמעשרות שלי וכו' עיי"ש ולא מצינו לזה דתני ר"ח כן כ"א קיבל שדה מכהנת קתני כדמייתי הכא ובעי לחלק כאן שמכר כאן שקיבל ועלה פריך והתני

ר"ח מכרה משמע שבהדיא תני הכי ועל הא דלעיל בתוספתא קאי ושמכרה להשדה לישראל אחר לבתר דקיבל זה ממנו וכמבואר הכל בפנים גם מה שפירש להא דלקמן יכול הוא למחות בידו וכו' אתא עובדא קומי ר' אחא בר עולא וכו' דיש לומר דהמעשה היה בא"ל ד' או ה' שנים וכו' וא"א לפרש כן דא"ה אמאי קנסיה בחד מן עשרייתי דקניא הרי הוא יכול למחות בידו כאותן השנים ואם זה עבר על התנאי היה צריך לשלם לו דמי מעשר מעליא אלא ודאי הך עובדא באומר לו ע"מ שהמעשרות שלי לעולם הוי ולדינא ס"ל לרב אחא בר עולא כהך ברייתא דאם הכהן התנה עמו ע"מ שיהא שלי לעולם הרי הן שלו לעולם דפשוט הוא דברייתא דלעיל פליגי על הך ברייתא דהרי אם הכהן יכול לשייר לעצמו המעשרות לעולם למה לא ימחה בידו שלא ליטע ולזרוע מאלו שאינם חייבין במעשרות ולפיכך זה שעבר על תנאו קנסו כדי שלא יוסיף עוד לעשות כזה ולהפקיע מהמוכר המעשרות. ומה שדקדק למה לא הביא רבינו מדינים אלו לא אלו בלבד דנקט חד מעשיירתא מהסוגיא וכתב למה לא הביא והרי כמה וכמה דינים בהלכה זו ומהתוספתא שלא הביא והכלל הוא לדעת הרמב"ם מה שהוא נלמד דבר מדבר אינו מבאר הכל בהדיא והרי הך עובדא דנלמד מהאי ברייתא דלעיל וכפי אשר פירשתי ואותה הברייתא הביא וכן הא דבת כהן אם נשאת לישראל אין לה דין בעלים שיהא התרומה שלה וכשנתאלמנה או נתגרשה פשוט הוא שחזרה לכבתחילה ודינה כדין המתניתין ישראל שקבל מכהן ולוי ואותה הביא שם וכן כל כיוצא בזה:

**כהן שמכר שדה לישראל וא"ל ע"מ שיהא המעשרות שלך וכו'**. והרמב"ם בהל' מעשר שם בהל' כ העתיק כגי' התוספתא ישראל שקיבל שדה מכהן וכתב הראב"ד בהשגות (גי' הירושלמי היא עיקר וכך היה לפניו בהתוספתא. ואם היה דעת הרמב"ם כמו שבארנו בריש הלכה דדוקא בכהן שמכר השדה לישראל ומשייר המעשרות לעצמו בהא הוא דאמרינן דיכול לשייר בדשלב"ל וכן בישראל המקבל ממנו הואיל ויש לו להכהן זכות במעשרות מן הדין יכול הוא לסלק עצמו ולזכות לישראל הזה כדין הסילוק דמהני בדשלב"ל הייתי אומר דבכוונה כתב כנוסחת התוספתא ולא כנוסחא דהכא להשמיענו דעתו בזה דבענין אחר לא מהני התנאי להיות המעשר לישראל וכגון בכהן שמכר השדה לישראל שאין לכהן כלום בהשדה ולא יכול להתנות שיהיו המעשרות לישראל דאין זה בידו להתנות בכה"ג והראב"ד חולק עליו בעיקר דין התנאי בדבר שלב"ל וסובר כדעת הרא"ש והטור שהבאתי לעיל ולפיכך כתב דגי' דהכא היא עיקר דמהכא שמעינן אפילו בכה"ג שאין לו זכות במעשרות שיבואו מ"מ יכול הוא להתנות על דשלב"ל ומיהו לעיל כתבתי דבעיקר דין התנאי בדבר שלב"ל יש להסתפק בדעת הרמב"ם להיכן דעתו

נוטה בוה ומהאי דינא אין כל כך הכרח דיש לומר דחדא מגווני נקט דלא נתכוין אלא להשמיענו דאין יכול להתנות שיהו המעשרות לישראל לעולם שאין כהן עושה כהן:

## הלכה ג

**המעשרות לבעלים**. וכדמפרש בתוספתא שם דאם כהן הוא בעל השדה התרומה שלי ומעשר ראשון ומעשר שני חולקין ביניהן ואם לוי הוא מעשר ראשון שלו והתרומה ומע"ש חולקין ביניהן וכ"כ הרמב"ם בפ"ו שם בהלכה יז. ותו גרסי' בתוספתא אח"כ כהן ולוי שמכרו פירות לישראל במחובר לקרקע מעשרות שלהן בתלוש מן הקרקע עד שלא מירחו מעשרות שלהן משמירחו מעשרות שלו מפריש תרומה ומעשר ונותן לכהן והשאר שלו מכר הוא להן פירות עד שלא מירחו מעשרות הרי אלו שלו משמירחו מעשרות הרי אלו שלהן ופסקה הרמב"ם שם לעיל בהלכה י"ו להרישא דהתוספתא. וטעמא דהך מילתא משום דכל זמן שלא נגמרו מלאכתן למעשר לא היה לו להמוכר להפריש והלכך אמרינן דמסתמא לא מכר לו חלק המעשרות אלא דמה שלא הפריש מפני שעדיין לא נתחייבו במעשרות ומשו"ה המעשרות להמוכר אבל אם מכר אחר שמירחו א"כ היה לו להפריש המעשרות ומדלא הפריש אמרינן דאת הכל מכר לו והמעשרות של הלוקח ולפ"ז חדא טעמא הוא דהויא להרישא ולהסיפ' וכמו שהיא שנויה בהתוספת'. והיינו מדינא דוקא דהא לכאורה קשיא על הסיפא דהא אנן איפכא תנינן במתני' בפ"ק דפאה כהן ולוי שלקחו את הגורן המעשרות שלהן עד שימרח אלא דהתם טעמא משום קנסא הוא כדמפרש לה הש"ס סתם ולא קנסו להם כ"א בשלקחו אחר המירוח כדפרישית שם ומיהו אף דהיינו יכולין ליישב סיפא דסיפא דהתוספתא דהא דקתני משמירחו המעשרות שלהן היינו מדינא מ"מ אכתי תקשה רישא דסיפא דקאמר עד שלא מירחו הרי המעשר של ישראל המוכר והיינו טעמיה דהרמב"ם שלא פסק כ"א להרישא דהתוספתא משום דמתני' דפאה קשיא להסיפא וכדכתבו שם בדין דלעיל להמתני' וכטעמא דהש"ס ועיי"ש בהשגת הראב"ד במה שמשיג על טעמיה דהרמב"ם בדין דלעיל וכתב שם טעם אחר וכבר ביארתי דעתו וטעם דעתו של הרמב"ם בפ"ק דפאה בהלכה ה' ד"ה קנס קנסו להן ועיי"ש:

## הלכה ד

**רבי יודה עביד זיתים כקרקע וכו'**. פירשתי בפנים על דרך הרמב"ם בחיבורו שכתב שם בהלכה י"ח כדעת חכמים ומפני שהשמן חשיב הוא וכמו שפי' בפי' המשנה דלחכמים על דרך כלל הוא דלעולם חולקין הן. וכמו שהבאתי במתני' ונראה דלמד פירושו ממאי דקאמר מעתה אין יסבור ר' יודה כר"א וכו' דלכאורה קשה מאי קמ"ל בזה אלא דקמ"ל

דפלוגתייהו דחכמים אף בכהן ולוי שקבלו מישראל והיינו דאשכחן פלוגתא זו אליבא דר"א דלעיל דלר"י איכא למימר דאם לסברת ר"א דהתם ה"נ כן הוא דהמעשרות שלהן הוא דהא עביד זיתים כקרקע ולרבנן דהכא דפניגי ס"ל דאף לר"א דהתם מודה הוא הכא דחולקין הן משום דזיתים חשובין הן ולפיכך דעת הישראל הנותן בקבלה ג"כ הוא שיחלוקו ביניהן את הכל:

**כהן שנתן מעות לישראל ליקח בהן פירות למחצית שכר וכו'**. למאי דמשמע לכאורה שהנותן אמר כך להמקבל שאם הותירו או פיחתו שלי וא"כ אין לפרש דמשום איסור דרבית איירי הכא לא לפי גי' התוספתא שהבאתי בפנים דגריס אסור ברישא דאם הנותן מקבל עליו האחריות מאי איסורא דרבית איכא הכא הרי הוא קרוב להפסד ורחוק מהשכר ולגי' דהכא מותר נמי קשה מאי קמ"ל והיה צריך לומר דאגב הסיפא נקט ואיסורא דהסיפא משום חשש כהן המסייע הוא כדפרישית בפנים מיהו נראה דבענין איסור רבית משתעי הברייתא וכגי' התוספתא דגריס ברישא אסור וצריך לפרש דהאי א"ל הותירו או פחתו שלי אמקבל קאי שהמקבל קיבל עליו האחריות וזה ודאי אסור הוא דהיינו מתני' דפ' איזהו נשך אין מקבלין צאן ברזל מישראל דכל היכא שנותן לו מחצית השכר כל זמן שהמעות בידו ועל המקבל כל אחריות הקרן היינו צאן ברזל לא מהני הכא שנותן לו שכר עמלו כ"א במקבל פלגא ברווחא ופלגא בהפסידא וכהאי מתני' אין מושיבין חנווני ואין נותנין מעות ליקח פירות למחצית שכר בהא הוא דאמרו אא"כ נותן לו שכרו וכו' כמבואר שם ואף לגי' התוספתא אסור איכא למידק מאי קמ"ל פשיטא דאסור אם כל האחריות על המקבל וצריך לדחוק דה"ק דאף שהמקבל אומר לו והמעשרות שלך אפ"ה אסור משום דהנותן אין לו באחריות כלום ועל כרחך זו היא סברת התוספתא בטעמא דהסיפא שהישראל היא הנותן והכהן הוא המקבל וא"ל המקבל האחריות הקרן יהי עלי והמעשרות שלך דהואיל והמעשרות של ישראל הנותן הוי כאילו אין להמקבל חלק בריוח כלל ובכה"ג איכא צד התירא כמו שזכרתי בחבורי על סדר נזיקין בפ' א"נ בהלכה ה' ד"ה לא פעמים שמתנה ש"ח להיות כשואל דהבאתי שם בשם בה"ת דכל היכא שהמקבל נותן כל הריוח לבעל הבהמה אף שמקבל עליו כל האחריות הבהמה בנכסי צאן ברזל בהא אית דאמרי דודאי שרי דהא לא מקרי הלואה אלא שליחותיה קעביד וכתבתי שם דאין לפקפק בזה דכך הוא נלמד מהאי ש"ס שם ומיהו בהא דתלי הכא להתירא באם נותן לו שכרו אכתי קשה דהאי התירא במקבל בעיסקא הוא דשייכא כדלעיל ובגוונא דהאחריות על המקבל עיקר ההיתר הוא אם מתנה שלא יהיה לו בריוח כלום דזהו כש"ח שמתנה להיות כשואל סוף דבר אין כאן דבר

ברור לדינא מההיא תוספתא ואיך שתפרש יש לפקפק בה והרמב"ם לא זכרה ולא למד ממנה כלום. ישראל שהיה מוכר זיתים בששים לוג טבולים וכו'. תוספתא זו מבוארת היטב בפנים ודינה מבואר כפי אשר פירשתי בה ובאוקימתא דהש"ס וכבר נכלל דין זה בדיני הרבית בפ' הנזכר ובדברי הרמב"ם במקומו בהל' מלוה מדין כיוצא בו וזה נלמד דבר מדבר הוא:

## הלכה ה

**כשם שאמר קטן חומרין וכו'**. מבואר היטב בפנים על איזה דין של קטן שאמרו בו לחומרא קאי ולפי מה שהבאתי במתני' פי' הרמב"ם במשנה שפירש לפלוגתייהו דב"ש ודב"ה באם מותר לגרום טומאה לחולין של א"י א"כ הא דקתני בברייתא שוין שאין מוכרין גדיש של חטים וכו' היה צריך לומר דבכה"ג מודו ב"ה משום דהוי כודאי הוכשרו ומ"מ הוי קשה דאם מותר לגרום טומאה לחולין של א"י מאי איכפת לן שהוכשרו לכן נראה שחזר בו הרמב"ם מפירושו במשנה אלא דפלוגתייהו אם תולין להקל שמא לאכילה לקחם או לא כדמשמע מהסוגיא ודוקא כשלא הוכשרו מיירי במתני' ולפיכך תני עלה בברייתא ושוין שאין מוכרין וכו' דבכה"ג אפי' ב"ה מודו דלא תלינן להקל מכיון שמסתמא הוכשרו אין מוכרין אותן למי שאינו עושה בטהרה והשתא אזלא המתני' והסוגיא כולה אליבא דמשנה ראשונה דסוף פ"ד דע"ז שהיו אומרין אסור לגרום טומאה לחולין של א"י ומפני דאנן קיי"ל כמשנה אחרונה דהתם חזרו לומר וכו' ומותר לגרום טומאה לחולין של ארץ ישראל לפיכך לא זכר הרמב"ם בחיבורו כלום מדין המשנה והברייתא ומה דאיתמר עלה בהסוגיא דהכל אליבא דמשנה הראשונה הוא שנשנה:

**אין לך אלא כההיא דאר"י ד"ה היא וכו'**. כדפרישית. וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות מעשר הלכה י"ג שנים שבצרו כרמיהן בתוך גת אחת והאחד מהן אינו נאמן על המעשרות אע"פ שעישר זה הנאמן על חלקו כשהוא נוטל חלקו מן היין חייב להפריש ממנו מעשר דמאי על חלק ע"ה כיצד היה מחצה למחצה ונוטל בחלקו מאתים לוג יין ה"ז מפריש ממנו לוג אחד תרומת מעשר ועשר מע"ש כנגד המאה לוג שהרי הפריש המעשר של ודאי תחלה על חצי כל שדרכו בגת. והרי היא כמסקנא וכפירושא דר' יוחנן דעל חלק ע"ה שבידו והוא חצי חלקו שהן מאה לוג מפריש עליו כדין דמאי אחר שכבר הפריש כדין ודאי על כל המאתים לוג שלו שהן חצי כל שדרכו בגת וטעמו מבואר בפנים ומה שהקשה הראב"ד שם ממתני' דלקמן שנים שקבלו השדה באריסות וכו' אלמא יש ברירה כבר פי' הכ"מ דבמתני' שאני דמיירי שחלקו בתחל' בענבים ואח"כ נתערבו בנתינתם בגת דבכה"ג לכ"ע אין ברירה דלא אמרינן הוברר לכאו"א חלקו שבתחלה וכמו

שכתב הרמב"ם בפי' המשנה ובזה מבוארת המשנה כמו שהבאתי במתני' ומבוארין דבריו בחבורו ועיין עוד בהלכה דלקמן:

## הלכה ו

**שנים שקבלו את השדה באריסות וכו'**. הר"ש פי' להמתני' כגון שחלקו שדה בקמתה וכו' ואחריו נמשך הר"ב וכתב שם משום דהש"ס מייתי להברייתא עלה דמיירי בכה"ג וכו' ואין זה מוכרח כלל דבכמה וכמה מקומות מצינו דהש"ס מייתי איידי דאיירי בכעין זה וה"נ איידי דבמתני' מיירי משותפות מייתי הך ברייתא דשותפות ואף שאין דינם שוות ואין ענין זה לזה והבאתי בפנים לפי' המשנה ע"ד הרמב"ם בחיבורו דזהו עיקר הטעם במתני' וכמה שזכרתי מזה בדיבור דלעיל:

**ישראל ועכו"ם שקנו שדה בסוריא**. הכי נמי גריס בהדיא בתוספתא. ובבבלי גיטין (דף מ"ז) וכן בפ' ראשית הגז (דף קלה) דמייתי הך ברייתא לא גריס בהדי' בסורי' אלא דמוקי לה בגיטין דבסוריא מיירי משום הקושי' דמקשי התם לרבה דס"ל אין קנין לנכרי בא"י להפקיע ממעשרות ופריך מהאי ברייתא דע"כ ל"פ אלא דמר סבר יש ברירה ומ"ס אין ברירה אבל דכ"ע יש קנין לנכרי בא"י ומשני בסוריא שנו ופירש"י ז"ל דלמ"ד טבל וחולין מעורבין צריך לעשר חלק של ישראל מניה וביה ולא ממנו על טבל גמור ולא מטבל גמור עליו שלא יהא מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור והתוס' שם הקשו על זה והעלו דטבל זה אין לו תקנה דכיון שאין ברירה שמא הגיע לו כל חלקו של נכרי או חציו ולא ידעינן כמה ואי מעשר מניה וביה שמא מעשר מחלקו והשאר חלק של נכרי או איפכא או מקצתו ומיהו יכול לתקנן שיפריש עליו ממקום אחר ויפריש גם עליו ממקום אחר ואחרון אחרון מקולקל וכו' ועיין בפירש"י בראשית הגז שם שמאריך בענין זה ונבאר לדעת הרמב"ם בהאי דינא שכך כתב בפ"א מהל' תרומות בהלכה כ' שותפות העכו"ם חייבת בתרומות ומעשרות כיצד ישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות אפי' חלקו שדה בקמתה ואצ"ל אם חלקו גדיש הרי טבל וחולין מעורבין בכל קלח וקלח מחלקו של עכו"ם אע"פ שמרחן העכו"ם וחיובן מדבריהם כמו שבארנו בד"א בא"י שהמעשרות של תורה ובשל תורה אין ברירה אבל אם לקחו שדה בסוריא הואיל והמעשרות שם מדבריהם אפי' חלק הגדיש חלקו של העכו"ם פטור מכלום וביאור דבריו כך הם דמ"ש וחיובם מדבריהם כמו שבארנו ר"ל מ"ש שם לעיל בהלכה יג בישראל שמכר פירותיו לעכו"ם אחר שבאו לעונת המעשרות אע"פ שגמרן העכו"ם חייב בכל מדבריהם וכן העכו"ם שגמר פירות ישראל הואיל ודיגונן ביד העכו"ם אינן חייבות במעשרות אלא מדבריהן. והכוונה דאף על גב דפסק לעיל כמאן דאמר אין קנין לעכו"ם בא"י היינו דוקא

בגמרן ישראל להפירות שגדלו בקרקע של הנכרי שקנה בא"י דאז חייבין מן התורה אבל אם גמרן העכו"ם לפירות שלו פטורין מכלום כמ"ש בהלכה י"א וכאן שהפירות הן של ישראל והגיעו לעונת המעשר בידו משו"ה כשמכרן לעכו"ם ומרחן העכו"ם אי אתה יכול לחייבן מן התורה דהא לפירות יש קנין לעכו"ם כמבואר לעיל בפ"ה בהל' ט' דאע"ג דקנין קרקע אין לו קנין פירות יש לו ובשמרחן. ולפוטרן מכלום ג"כ אי אתה יכול לפוטרן דהא הגיעו לעונת המעשר ביד ישראל והלכך חייבין מדבריהן זהו ביאור הדין הנזכר בהלכה י"ג והשתא דין הזה דשותפות העכו"ם ואפי' חלקו שדה בעודה בקמתה והרי עכ"פ הגיעו לעונת המעשרות שהוא משהביאו שליש וא"כ חלק הישראל שמעורב בחלק העכו"ם הוי כמו פירות של ישראל שמכרן להעכו"ם שהרי הוא נוטל חלק ממנו כנגד חלקו ובחלקו מעורב פירות העכו"ם. וזהו שכתב הרי טבל וחולין מעורבין בכל קלח וקלח מחלקו של עכו"ם כלומר דודאי זה פשוט הוא דבחלקו של עכו"ם אילו היה ברירה היה פטור מכלום שהרי יש קנין לעכו"ם בפירות כמוזכר ובפירות של עכו"ם ומרחן העכו"ם לא היה שום חיוב כאן אלא מדקי"ל אין ברירה בדאורייתא א"כ יש בכל קלח וקלח של חלק העכו"ם ג"כ חלק ישראל מעורב בו ודינו כמו פירות של ישראל ומכרן להעכו"ם כנזכר ואע"פ שמרחן העכו"ם יש כאן חיוב מדבריהם והוא הדין נמי בחלק הישראל הוא כן וזהו שרמז וכתב מחלקו של עכו"ם ולא כתב בחלקו של עכו"ם אלא דר"ל דגם בחלק ישראל שהוא טבל יש בו ג"כ מחלקו של עכו"ם בכל קלח וקלח והוא חולין שהרי יש קנין פירות לעכו"ם אלא דהואיל וא"א לברר דאין ברירה ובכל קלח וקלח יש משניהן ועיקר הדין מידי דאורייתא הוא הלכך דינן דאף שמרחן העכו"ם חייבין במעשרות מיהת מדבריהם ועיין בכ"מ ובמה שהביא בשם הר"י קורקוס ז"ל ובמה שכתבתי נתבארו דבריו על נכון ואין שום קושיא בדין זה לפי שיטתו ז"ל. נשאר לנו לבאר בעיקר הדין דשותפות העכו"ם דבריש פ' ראשית הגז שם משמע דמאי דמחייב בשותפות העכו"ם מדאורייתא הוא מיחייב וכהאי לישנא דאב"א התם דקאמר דשותפות העכו"ם אפי' לרבנן חיובי מחייבי ודייק מהאי ברייתא דפלוגתא דרשב"ג ורבי דלעיל דע"כ ל"פ אלא דמ"ס יש ברירה ומ"ס אין ברירה אבל שותפות דנכרי ד"ה חייבת וכך הוא דעת הרמב"ם וכבר ביארתי טעמו לעיל בפ"ד דפאה הלכה ד' ד"ה ישראל ועכו"ם שהיו שותפין בקמה בהא דלא פסק כרבא דהתם כ"א בבכורה ולא באינך דחשיב שם ע"ש ותמצא דבכל הדינים דפסק שותפות הנכרי חייבת מדאורייתא הוא כדמשמע מהסוגיא דהתם ומהך אב"א בדין תרומה וא"כ לכאורה יש לשאול מ"ט כתב כאן על הא דפסק שותפות העכו"ם חייבת בתרומות ובמעשרות ומפרש כיצד וכו' ונקט גוונא

דלא מיחייב אלא מדבריהם אבל הא ל"ק כלל דהא קאמר אע"פ שמרחן העכו"ם וכו' וזה בא להשמיענו דאף שמרחן העכו"ם מ"מ חיובא מדרבנן מיהת איכא דדמיא להאי דינא שזכר לעיל וכמו שנתבאר למעלה ואיו ה"נ דאם מרחן ישראל מדאורייתא חיובי מחייב מכיון שאין ברירה ודמיא להאי דינא שכתב לעיל בהלכה י"א דפירות העכו"ם שלקחן ישראל אפי' אחר שנתלשו אלא שלא נגמרה מלאכתן למעשרות וגמרן הישראל דחייבין מן התורה וה"נ כן דמטעמא דאין ברירה הוי כמכר כמו שבארנו למעלה וא"כ שותפות הנכרי מן התורה חייבת ובהא דמחלק בין א"י לסוריא פשוט הוא דהואיל דקי"ל כר' הושעיא דפ' אין משילין דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה כדפסק הוא ז"ל שם בהל' תרומות ובכמה דוכתי ודאי יש חילוק בין סוריא ובין א"י בהאי דינא וסוגיא דגיטין דמשני בסוריא לתרץ הקושיא על רבה דאמר אין קנין לעכו"ם ומשמע דמיהת לרבי אין ברירה אף בסוריא התם אליבא דרבה הוא דמשני ואיהו ס"ל כרב יוסף בפ' בכל מערבין (דף לז) דאין חילוק בין דאורייתא לדרבנן בדין ברירה ע"ש ותמצא דרבה ורב יוסף לא פליגי בהאי סברא כ"א בטעמא אחרינא בהאי שנויי דהתם וכן הא דלא משני בגיטין דמיירי בשמירח העכו"ם ואפי' בא"י וכדקדוק הר"י קורקוס שהביא הכ"מ ע"ש שתירץ בדוחק אבל מעיקרא לק"מ דהא בשמירת העכו"ם גופא איכא פלוגתא כדאמרינן במנחות (דף ס"ז) דתנאי היא אי מירוח העכו"ם פוטר או לא ובפ"ד דפאה מבואר יותר ופליגי התם אם יש קנין פירות לעכו"ם או לא וע"ש והלכך לא בעי הש"ס לשנויי הכי ומוקי לה בסוריא דלכ"ע יש קנין לעכו"ם בסוריא ואין להאריך יותר כ"א במה שרמזתי וציינתי תמצא הכל מבואר בס"ד:

## הלכה ז

**חבר וע"ה שירשו את אביהם ע"ה וכו'**. כתב הר"ש הא כבר תנא ליה רישא או שירשו והא דתני ליה הכא משום דבעי למתני ונכרי וכו' וזהו לפירושו במתני' דלעיל אבל לפי' הרמב"ם בחבורו והבאתי לעיל דהתם טעמא דכמוכר טבל הוא ול"צ לאוקמי שירשו אביהם ע"ה וכמבואר לעיל והכא טעמא משום דכמוכר דמאי הוא וכן מה דמסיים הר"ש ועוד משום דקתני הכא לח ויבש דאסור למכור לע"ה לח ויבש כדתנן לעיל בפ"ב ואחריו נמשך הרב וא"כ האי מתני' לא הוה אתיא אלא כמשנה הראשונה דסוף פ"ד דע"ז דאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל וכמו שכתבתי לעיל בפ"ב בהלכה ג' אבל לא צריך לכל זה דמתני' דהכא אתיא אף למשנה אחרונה דהתם דקי"ל מותר לגרום טומאה לחולין של א"י דכולא טעמא דרישא דמתני' דכאן משום דמאי הוא דכשמחליף עמו הוי כמוכר דמאי וכ"כ הרמב"ם בפירושו ובחבורו פי"א ממעשר הלכה ו':

**ישראל ועכו"ם שקנו ביתו של עכו"ם וכו'**. למאי דמסיק הכא מכיון שקנה כמי שנכנסה לרשותו א"כ דין זה דהתוספתא נכלל בהאי דינא דברייתא הנשנית בבבלי פ"ב דע"ז (דף ע"א ע"ב) הלוקח גרוטאות מן הנכרי ומצא בהן ע"ז אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר ואם משנתן מעות משך יוליך לים המלח וכו' כדמפרש לה התם וה"ה הכא בשותפות עם העכו"ם דמכיון שקנה אע"פ שלא נכנס לרשותו אסור לו להחליפן ולכן לא הביא הרמב"ם לדינא דהתוספתא בהדיא כ"א דינא דמתני' גר ועכו"ם שירשו את אביהם עכו"ם כתב בפ"ז מה' ע"ז בהלכ' ה' ודינא דהתוספתא נכלל במ"ש שם לעיל האי דינא דהלוקח גרוטאות ועיי"ש:

## הלכה ח

**עם הארץ שאמר לחבר קח לי אגודת ירק**. בבבלי פ' בכל מערבין (דף ל"ז ע"ב) דמייתי האי מתני' והפלוגתא דפליגי בברייתא מוקי לה התם דפליגי ביש ברירה או לא ופירש"י ז"ל שהיה החבר הולך לשוק ליקח לו ירק לעצמו ואמר לו ע"ה קח גם לי אגודת ירק וא"צ החבר לעשר דיש ברירה כשנותנו לע"ה שזה לצורכו לקחה ואין חבר זה מוכרה לו וכך פי' הר"ש להמתני' ואחריו נמשך הר"ב בפי' הא'. והרמב"ם לא רצה לפרש בענין זה וטעמיה כדלקמן ופי' בענין אחר דלאו משום ברירה נגעו בה אלא כדפרישית בפנים וזה נלמד מהסוגיא דהכא כדמפרש הש"ס במאי דפליגי ר' יוסי ור' יהודה בתוספתא וכן בחיבורו בפ"י מהלכות מעשר דפסק כסתם מתני' זהו כר' יוסי דהתוספתא ודבריו בחיבורו הן מתפרשין לפי דבריו בפי' המשנה וזה מבואר ומיהו לכאורה טעמא בעי אמאי הניח סוגיא דהש"ס דילן מפני סוגית הש"ס דהכא אלא דלמאי שזכרתי לעיל בהלכה ח' ד"ה ישראל ועכו"ם שקנו שדה בסוריא תראה דלק"מ דכל הסוגיא דבכל מערבין אזלא למ"ד דאין חילוק במידי דאורייתא למידי דרבנן בענין ברירה כדקאמר התם בהדיא מאן האי תנא דאפי' בדרבנן לית ליה ברירה וכו' וכדקאמר רב יוסף לקמן שם מאן דאית ליה ברירה ל"ש בדאורייתא ול"ש בדרבנן אית ליה וכו' וסוגיא דהכא ס"ל כמסקנת הסוגיא בפרק משילין דקאמר ר' הושעיה בדרבנן אית ברירה ובדאורייתא לית ברירה וא"כ תו לא מצינן לאוקמי פלוגתייהו דר' יודא ור' יוסי בענין ברירה דבמידי דרבנן כמו הכא בדמאי לכ"ע יש ברירה אלא בדעת המוכר פליגי למי היה דעתו לזכות כדמפרש לה בהסוגיא וכמבואר היטב בפנים ולפיכך הוא דנאדי הרמב"ם מסוגיא דהתם וסמיך אסוגיא דהכא ובענין מה שהביא הר"ש לריש הסוגיא דהכא ופירש דפריך מיחלפא שיטתיה דרבי יוסי דקאי על האי ברייתא דמייתי לה בבבלי פ' אלמנה ניזונת (דף צה) הוסיף לו אחת יתירה הכל לשליח דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר חולקין. לא היה צריך לכל

זה דבהדיא פליגי בתוספתא בהאי דינא גופיה כמו שהבאתי בפנים. גם מה שפירש להא דמשני והעתיק שם באותן מעות שלי זהו רגלים של זה כלומר שאומר למוכר אני שלוחו של פלוני ולכן פטור מלעשר עכ"ל ודברים אלו קשי הבנה הם דמאי שייכא הך לשינויא דהקושיא דר' יוסי אדר' יוסי בענין החלוקה מהאחת יתירה וכמדומה שאף לפי גירסת העתקתו אין מקום לדברים אלו ועיקר התירוץ דמתרץ הש"ס פשוט הוא וכמבואר בפנים דאטעמא דחולקין קאי לר' יוסי וכעין דאמרו במדרש אנא ברגלי ואת בפרוטה. וכדמסיק בהדיא כאן ע"י מעותיו של זה וכו' שניהן חולקין. ובעניו ההיא דכתובות נתבאר במקומו דבדבר שאין לו קצבה אם הוסיף הכל הוא לבעל המעות ובדבר שיש לו קצבה מסקנת הפוסקים דחולקין השליח והמשלח:

תני עכו"ם שהיה צוח ואומר וכו' רישא דהתוספתא בבבלי שילהי יבמות (דף קכב) ופירש"י ז"ל שם דנראה לו דהאי עזק שם עיר שבא"י היא ופירותיה משובחים ואף דבענין מה שהקשה רש"י על מי שפירש עזיקה פרדס מעזק הגדר סביב ושנת שביעית היא וכו' דמה איסור יש כאן כבר תירצו התוס' שם דיש איסור מן המשומר בשביעית מ"מ בענין פירושא דעזיקה נראה כפי' רש"י כדמסיים התם טעמא שאינו נאמן שלא נתכוין אלא להשביח מקחו וכך היא בתוספתא וא"כ ברייתא כולה משום האי טעמא הוא. ובענין הפלוגתא אם אמר מעכו"ם פלוני הבאתים גריס בתוספתא דרבי ורשב"ג פליגי בה רבי ס"ל דנאמן להחמיר ור' שמעון בן גמליאל אומר אינו נאמן שדברי העכו"ם לא מעלין ולא מורידין ולפי הך גירסא הלכה כרבי דהא קיי"ל הלכה כרבי מחבירו אפי' לגבי רשב"ג אבוהי כדמוכח מכמה מקומות שזכרתי לעיל וכהך פלוגתא דפ' גט פשוט (דף קסט) הבא לידון בשטר ובחזקה דפליגי רבי ורשב"ג ופסקו כל הפוסקים הלכה כרבי וכך הביא הרא"ש ז"ל בפ' אלו מגלחין בפיסקא דברייתא שמועה קרובה וכו' (דף כ) כהאי גי' דהתוספתא ובענין שרצה האבי העזרי להביא ראיה דנכרי מסל"ת נאמן לענין אבילות מהך דרבי דנאמן להחמיר ובשם רבינו מאיר כתב שם לסתור ראיה זו דשאני התם שהפירות הן שלו ונאמן הוא לאוסרם אבל לאסור פירות חבירו שהיינו מוחזקין בו להיתר לא מהימן וע"ש שהביא ראיה אחרת דעכו"ם מסל"ת נאמן לענין אבילות. וכהאי סברא דרבינו מאיר כתב ג"כ הרשב"א בתשובה סי' קי"ח ע"ש ומיהו בעיקרא דדינא דהכא נראה מדבריהם דבמקום דלא שייך להשביח מקחו היה נאמן לאסור במה שתחת ידו והן שלו במיגו דאי בעי לא היה מזבין לן כדכתב שם הרשב"א וא"כ בהך דינא דאומר של ערלה הן וכו' ומעכו"ם פלוני לקחתים לסברת רבי דבכה"ג לא שייך להשביח מקחו כדמוכח מדמחלק בתוספתא כן היה נאמן להחמיר ולפ"ז היה קשה על מה שפסק

הב"י בסוף סי' רצ"ד שהביא הברייתא דיבמות ומסיים שם בשם רבינו ירוחם דאפי' אמר מאיש פלוני אינו נאמן הא לפי גירסת התוספתא הלכה כרבי דנאמן הוא להחמיר בכה"ג והש"ך ביו"ד (סי' קכז) הביא לדברי הרשב"א ולדברי הרא"ש הנ"ל ובדינא דערלה דלעיל לא ראיתי למי שכתב טעם לדעת רבינו ירוחם הנז' ומיהו לגי' דהכא ניחא דגריס דחכמים פליגי עליה דרבי וס"ל דדברי הנכרי לא מעלין ולא מורידין ודעת הרמב"ם אינו מבואר לנו בדין זה. ישראל שהיה לו אריס בסוריא וכו' כן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות תרומות הלכה י"ט ומשמע מדבריו שכתב סתם הרי אלו פטורין אפי' לא אמר לו האריס הרי אלו מעושרין וכתב הכ"מ שם שנוסחא אחרת היה לו לרבינו בירושלמי. ואפשר שהוא ז"ל פי' להא דגריס הכא ואמר הרי אלו מעושרין לאו דוקא אלא כיון ששילח לו הפירות סתם ולא א"ל שיתקנם הוי כאילו א"ל הרי אלו מעושרין שהרי זה סומך עליו ויאכלם כך ועיקר הטעם דבשיש אותו המין מצוי בשוק תולין להקל כיון שבסוריא חיוב המעשרות מדרבנן הוא ולפיכך סתם וכתב הרי אלו פטורין:

**תני רשב"ג אומר אם החליף את המעה צריך לעשר**. וכן פסק הרמב"ם שם בהאי דינא והכ"מ דחק עצמו שם לבאר זה לפי דעת הרמב"ם בעיקר דינא דמתני' וכפי פירושו וכתב ואפשר לומר שכשראה המוכר שהחליף את המעה חושב שחוזר בו משליחותו ונותן לו דמאי וכל זה דוחק הוא דאטו בראית המוכר עסקינן כאן אלא דעיקר הטעם דהכא לאו משום דידעינן בודאי שזה המוכר תיקן קאמרינן אלא דכל היכא דהמוכר ידע מהשליחות ששלח ע"ה לחבר הזה לקנות בשבילו תלינן לקולא דמסתמא מה שהוא נותן בשביל ע"ה אינו נותן כ"א מהדבר המתוקן שיש לו ואינו עובר למסור לע"ה דמאי וכשהחליף זה השליח החבר המעה ונתחייב באחריות המעות הוי כשלו ועליו מוטל הדבר שלא להוציא מתחת ידו עד שיתקן דבכה"ג לא תלינן לקולא כדפרישית בפנים והאי דקאמר הכא הדא אמרה וכו' ואף דלכאורה נלמד זה ממתני' דהמפקיד שאם הפקיד אצל בעה"ב בין צרורין בין מותרין לא ישתמש בהם לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן ומשמע דאם השתמש בהן חייב באחריותן מ"מ מכאן נלמד דאפי' לא השתמש ממש אלא החליף מעה שלו במעה של המשלח הוי כשליחות יד וחייב באחריותן והביא זה הגהמ"י בפ"ז מהל' שאלה ופקדון ע"ש:

**שמואל אמר במחלק בידיו וכו'**. הר"ש ז"ל כתב גם בזה וז"ל ובמחלק בידיו לא אנתערבו קאי וכו' עיי"ש ולמאי דפרישית בפנים הדברים כתיקונן וכהווייתן הן בלי שום דוחק:

**תני אומר הוא אדם לפועל הילך דינר זה וכו'**. תוספתא זו הובאה בבבלי פ' בתרא דע"ז (דף סג) על הא דקאמר התם לעיל דבי ר' ינאי יזפי פירות שביעית מעניים ופרעי להו

בשמינית ומתיב רב ששת מהאי ברייתא אומר אדם לחמריו ולפועליו לכו ואכלו בדינר זה וכו' ואם אמר להם צאו ואכלו ואני פורע חושש משום שביעית וכו' ומוקי לה רב פפא במסקנא דהסיפא מיירי כגון שהקדים לו דינר להחנווני דהשתא מדבעל הבית קאכלי ואיסורא דידיה הוא ותני ברייתא צאו ואכלו ואני מחשב ורב אשי מוקי לה כגון שנטל ונתן ביד ותני טלו ואכלו וטלו ושתו. והרמב"ם ז"ל בפי"ג מהמ"א לא כתב אלא כאוקימתא דרב פפא כמבואר בדבריו שם בהלכה כ"ח ואע"ג דלכאורה משמע דרב אשי לא פליג עליה דרב פפא לדינא וכ"כ הרשב"א ז"ל בתה"א בשער השני מבית החמישי ומסתברא דרב אשי ל"פ אדר"פ אלא דניחא ליה טפי לאוקמי הברייתא בהכין דלישנא דברייתא לא ניחא ליה לאוקימתא דר"פ משום דאני מחשב מיבעיא ליה ואיתא לדרב פפא ואיתא לדרב אשי עכ"ל והביאו הכ"מ ובב"י ביו"ד (סי' קלב) מ"מ הרמב"ם הכריע בפירושא דברייתא כאוקימתא דר"פ וטעמו הוא חדא דאילו לר"א צריך להגיה בברייתא דלאו צאו ואכלו קאמר אלא טלו ואכלו ולאוקימתא דר"פ הא דקאמר ואני פורע היינו שאני מחשב חשבון הפרעון כפי מה שתאכלו בהמעות שהקדמתי להחנווני ועוד דאי שנטל ונתן ביד צריכא למימר דאסור הא ספי להו איסורא בידים ולפיכך לא העתיק הרמב"ם אלא כאוקימתא דר"פ ואף דלדינא הא דרב אשי פשיטא דאסור הוא ולא היה צריך לבארו. ולפי סוגית הש"ס דהכא נראה להדיא דלא בעי לפרושי כהני אוקימתא דהתם אלא הברייתא כפשטה היא מתפרשא דהא לפי גי' דמייתי הכא בהסיפא ואני נותן לך דמים וא"כ לא מיירי כשהקדים הדינר להחנווני ועוד דלמאי דמפרשי ר"ז ור' אילא לטעמא דהסיפא למר החנווני כשלוחו של בעה"ב הוא ולמר הפועל הוא מזכה לבעה"ב משל חנווני וקאמר דחנווני חרש איכא בינייהו ואי בשהקדים מעות לחנווני לא שייכי הני טעמי ועוד דבהא לעולם אסור הוא לכ"ע דהרי איסורא דאכלי משל בעה"ב הוא ופשיטא דלא מצינן לאוקמי בשנטל ונתן ביד דלא הוה שייכא כלל להא דר"ז ור' הילא עלה אלא דהאי ש"ס ס"ל לפרש להברייתא כדס"ד דמעיקרא התם וזה פשוט הוא ועיין עוד בדיבור דלקמן ובענין קידושין מה שלמדין אנו מסוגיא דהכא נתבאר במקומו פ' האיש המקדש ע"ש ד"ה תניה לעני וכו' ובדיבור שלאחריו מ"ש שם בס"ד:

**תני לא יאמר אדם לחבירו הילך מאתים דינר וכו'**. והתם בע"ז (דף עא) גריס בהאי ברייתא אל יאמר אדם לנכרי עול תחתי לעוצר ול' אוצר הוא וכפירש"י בל' הב' שם ולדינא חדא הוא דהתם מיירי לענין יי"נ והכא לענין פירות טבל וכדפרישית בפנים. ובפירושא דברייתא יש בה פירושים שונים דרש"י מפרש מה שחייב לתת למנת הילך יין או תבואה וכן היא דעת הראב"ד בהשגות והרמב"ם מפרש בהל' מ"א בפי"ג אחר הלכה

המוזכר בדיבור דלעיל במלך שהי' מחלק יינו לעם ולוקח מהן דמיו כפי מה שירצה והרשב"א בת"ה שם מביא לשני הפירושים וכן הטור בסי' קלב פוסק כב' הפירושים לדינא ונראה דיש ללמוד מכאן לב' הפירושים לדינא דהכא מייתי להברייתא בתרי גווני לא יאמר אדם וכו' ושקול על ידי לאוצר וכו' וכן לא יאמר אדם וכו' ושקול על ידי לאומנות וכו' דמהו אוצר ומהו אומנות אלא דאוצר הוא מתפרש על דרך הרמב"ם שהמלך הוא שמחלק יינו ונותנין לו דמים עבורו לאוצר ולאומנות מתפרש למנת המלך ועל דרך רש"י והראב"ד מה שצריך ליתן למנת המלך מיין ותבואות כך וכך לשנה מכאו"א ותרוייהו שוין הן לאיסורא דגוונא דרישא והן להתירא לגוונא דהסיפא וכמו שפוסק הרשב"א והטור לשתיהן והרמב"ם לא העתיק כ"א לא' וכפי' משמעות אוצר שנשנה שם ומפני שדין הב' למד מחבירו הוא. ומיהו במה שהקשה הרשב"א בת"ה שם עלה מהאי ברייתא דלעיל דהכא משמע דכי א"ל עול תחתי לאוצר אסור הא לעיל גבי צאו אכלו ואני פורע דאוקמה ר"פ בשהקדים לו דינר ורב אשי אוקמה בשנשא ונתן ביד הא לאו הכי שרי משום דשעבודא בלחוד הוא דאית לי' וכי קא פרע ליה לאו דמי יי"נ קא פרע ותירץ הראב"ד ז"ל דהתם בשעת הפרעון כבר שתו הפועלים להיין וכו' והביא לזה הב"י שם והרמב"ן ז"ל תירץ דהכא נמי בשהקדים לו דינר כי התם והכין משמע בגמרא דבני מערבא בפ"ו דדמאי דגריס התם לא יאמר אדם לחבירו הילך מאתים דינר ושקול על ידי לאוצר אלמא בשהקדים לו מעות מיירי עוד יש לנו לומר דגבי פועלין אינו חייב ליתן להם יין דוקא אלא מעות אבל במנת המלך שחייב לו יין ממש אלא שלפעמים שהוא לוקח מעות לפיכך עול תחתי לאוצר והוא פורע יין הרי הוא כאילו קונהו ובמצותו נתנו הנכרי לאוצר אבל באומר מלטני מן האוצר אע"פ שהוא פייס ביין כיון שלא אמר לו לפייס ביין אלא בכל דבר שיוכל לסלק את המלך ה"ז מותר עכ"ל ולפי מה שנתבאר בדיבור דלעיל קשיא על תירוץ הא' דאי הכי דהאי ברייתא בדוקא קתני שהקדים לו המעות אבל לא הקדים אפי' שקול על ידי לאוצר שרי א"כ מ"ט דאסור בברייתא דלעיל אם א"ל צא וקח לך וכו' וע"כ בשלא הקדים המעות לחנווני מיירי התם כדמוכרח למאי שביארתי לעיל ומזה היה נראה דתירוץ האחרון של הרשב"א היא העיקר:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

# פרק ז

## הלכה א

**המזמין את חבירו שיאכל אצלו**. הכא בשלא הדירו מיירי כדפרישית בפנים וזהו העיקר ועיין לעיל בפ"ד הל"ב בד"ה בשבת של פרוטגמייא מה שכתבתי שם ומה שנתבאר לדעת הרב רבינו משה בן מיימון זכרונו לברכה בזה:

**רבי ינאי הוה ליה תנאי ודאי וכו'**. האי דר' ינאי ודר"ח נשנית בבבלי פ' האשה רבה (דף צג) בענין אחר דגריס התם ר' ינאי הו"ל אריסא דהוה מייתי לי' כנתא דפירי כל מעלי שבתא ההוא יומא נגה לי' ולא אתא שקל עשר מפירי דביתי' עלייהו אתא לקמיה דר' חייא א"ל שפיר עבדת דתניא למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים אלו שבתות ויו"ט למאי הילכתא אלימא לעשורי ומיכל אצטריך קרא למישרי טלטול דרבנן אלא לאו כה"ג ופירש"י ז"ל כה"ג דמותר לעשר על דבר שלב"ל ועתיד לבוא לצורך עונג שבת והתוס' פירשו בשם ר"י דאתי קרא למישרי שבת שלא מן המוקף ע"ש ואינו נראה דעובדא אחרת היא דהתם נמי קאמר והא אקריון בחלמא קנה רצוץ וכו' לא ה"ק לך קנה רצוץ לא ישבר אלא דהכא משמע דשאל לו מקודם ולא קיבלה מניה להקל והתם אחר המעשה שאל לו משום דאקריון ליה בחלמא והיה סבור שטעה ולכך שאל אותו אח"כ לידע הדין ומיהו איך שיהיה קשה על הנוסחא דהכא דמשמע ששאל לו אם לתקנו בשבת בשעת הדחק מאחר ששכח להתנות והשיב לו מדרשא דקרא דמותר וכי אצטריך קרא למישרי טלטול דרבנן לכך נראה דעיקר השאלה היתה אם יכול להתנות על הודאי ואע"ג דקאמר מהו מתקנתא בשובתא לאו תיקון ממש בשבת קאמר דאי הכי קשיא הא דאמרן אלא כה"ג להתנות על התיקון לצורך השבת ועיין בדיבור דלקמן:

**רבי הושעיא היה לו תנאי ודאי חדא איתתא בשלה ירק וכו'**. הר"ש ז"ל מביא לזה ופירש שהתנה על ודאי טבל ואמר שאני עתיד להפריש ולקחה אשה אחת מאותו ירק ובישלתו לצורך שבת ושכחה לעשר ושלח ר' אושעיא לזבדי שיתקננו ומבעיא לי' לר' בא האיך מותר בשבת להפריש לצורך אחרים הואיל ולא היה לו זכיה מאותו ירק שלא היה אוכל ממנו ומסיק ר' זירא וכו' עיי"ש שלא רצה לגרום בדברי ר"ז כמו שהוא כתוב לפנינו וכאן העתיק כמו שהוא לפנינו היה לו תנאי ודאי ולעיל בפ"ד במשנה ד' העתיק להא דר' ינאי דלעיל וגריס הוי ליה תאני' ודאי. ומיהו במה שפירש להאי דר' הושעיא יש לתמוה הרבה על פירושו חדא שאם ר' הושעיא כבר התנה מע"ש על כל הודאי טבל שהיה לו א"כ למה היה לו לתקן בשבת הא במתני' דלקמן בכה"ג א"צ לכלום אחר שכבר התנה מאתמול ואין זה קרוי תיקון מה שלוחש בשפתיו למחר בשעת אכילה כדלקמן ואם

לצורך ירק האשה בלבד שלחו שיתקננו הרי לפי פירושו שלקחה מאותו ירק וא"כ הרי הוא בכלל התנאי שהתנה ר' הושעיא ועוד מאי האי דקמיבעיא ליה ר' בא איך מותר בשבת וכו' אם הירק היה משלו וכי צריך שיאכל הוא ממנו דוקא ומאי נופל ל' זכיה על אכילה ועוד שארי דוחקים בדבריו שאין להאריך בהם ולכך נראה דאותה האשה באת לשאול על ירק שלה בתוך כך שהיה עוסק ר' הושעיא וביקש להתנות על שלו ועשה שליח לר' זבדי שיעשה התנאי בשביל שניהם כאחד וזהו ל' לילא כדפרישית בפנים ולא לשון לילה כמו שהבין ואף שלא העתיק תיבה זו שם אבל כתב שצוה לתקנו בשבת וכבר נדחה זה בלא"ה דאם איתא שכבר התנה מע"ש למה לי תיקון בשבת. ודע דל' לילה לא תמצא בש"ס הזה בתיבת לילא כ"א ליליא או לילי או לילה כלשון המקרא ואיך שיהיה לא שייך זכייה כאן לפי פירושו וכל הא דלקמן כמו שרמזתי לעיל ולמאי דפרישית בפנים מתבאר הכל הן בקושית ר' בא לפי הס"ד דידיה דאם לא היה מזכה לר' הושעיא בהירק של האשה היאך יכול לערב התנאי על שלה בתוך התנאי שלו וכי אדם מתנה על דבר שאינו שלו הלא כאן היה ודאי ולא דמאי וכן בהא דר"ז דפריך לה אמילתי' דר' בא מבואר הטיב בפנים והמסקנא דלא בעי כלל לזכות מאחר דאיתותב לי' הא דר' בא כדקאמר ר' אבהו בהדיא איתותבת ולא זכי וכו' וזהו עוד סתירה להר"ש גם בזה שכתב ומסיק ר' זירא וכו' כלומר דלא יאכלו ממנו וזה ודאי אין לו פנים כלל ולא תקשה לפירושי שבפנים דהכא מיירי שעדיין לא התנה רבי הושעיא ולא הספיק להתנות עד שבאה השאלה מאשה זו לפניו ושלח לר' זבדי שיתנה על שניהן א"כ מה הלשון דיתקן דקאמר דזה אינו דפשיטא דשייך לשון תיקון על התנאי שצריך כדי לתקן הדבר שיכול לאכול אותו בשבת אבל איפכא דאחר שכבר התנה מע"ש כפי' הר"ש ודאי לא שייך ל' תקון שהרי כבר מתוקן הוא בתנאי זה ועוד הא לעיל גביה דר' ינאי קאמר נמי לשון תיקון מהו מתקנתא בשובתא וע"כ א"א לפרשו על תיקון הפרשה ממש דא"כ היכי פשיט ליה מדרשא דקרא וכי אצטריך קרא למישרי טלטול דרבנן כמו שביארתי בדבור דלעיל אבל על תיקון התנאי של ע"ש כדי לתקנו בהיתר אכילה בשבת שפיר מתפרש הוא דאיצטריך קרא למישרי כה"ג שיכול להתנות על הפירות מערב שבת שהם לצורך השבת אע"פ שאינם מעושרים אם לא היה לו פנאי לתקנם קודם השבת או כיוצא בזה וכהאי עובדא דגרים ביבמות בהא דר' ינאי והבאתי לעיל:

**ולא נמצא כמתקן בשבת וכו'**. בלשון הב' של הר"ש כתב שהיא תיבה אחת אדהתנה כלומר בשביל שהתנה עליו מע"ש מותר להלחיש בשבת וזה יש לו פנים וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בהאי דינא שכתב בפ"ט מהל' מעשר בהלכה ט' וצריך לרחוש בשפתיו

בשעה שמפריש זו אחר זו ואינו כמתקן בשבת שהרי הקדים תנאי וגם מה שפירשתי בפנים בזה סובל לפי הענין ולענין הכוונה דא ודא אחת היא:

**מליהון דרבנן פליגי וכו'**. מה שפי' הר"ש בזה פליגא שהיו זורקין זה לזה ומאבדין גם זה אינו דהא לא קאמר אלא ומתקנין וא"כ היו מניחין ולא מאבדין וכן נראה דקאי המסקנא הכי דלא צריך לפרר ולאבד אלא מניח כך להתרומת מעשר שא"א לו לאכול וכרבי ור' יוסי בר' יהודה ולכן לא הזכיר הרמב"ם שם מפירור ואיבוד גבי דינא דהמזמין ועוד דמוכרח הוא דאילו לפירושו שהיו מאבדין בזריקה זה לזה ופליגי אהא דלעיל דקאמר דצריך לפרר כל שהוא וא"כ רבי ור' יוסי בר' יהודה ס"ל דמותר לאבד את האוכלין אתמהה ומשנה שלימה שנה לנו רבי בפ"ח דברכות בש"א מכבדין את הבית וכו' ול"פ אלא אי מותר להשתמש בשמש ע"ה או לא ודכ"ע אין מאבדין את הפירורין שיש בהן כזית אלא ודאי הא דהיו זורקין לאו לאיבוד עשו כן אלא שלא ירגיש בהן הבעה"ב היו זורקין זה לזה כלומר איני רוצה לאכול זה תאכל אתה וחבירו גם הוא עשה כן ובתוך כך היו מניחין ולא היו אוכלין זה והוא התיקון ופליגי אהא דלעיל דצריך לפרר ולאבד וכדאמרן:

המוכר פירות טבולין לחבירו וכו' פירשתי תוספתא זו בפנים לפי הנראה בהא דקתני וקורא שם למעשרותיהם כדין ספק מעשרות והרמב"ם ז"ל מביא דין זה בפ"ו מהל' מעשר בהלכה ז' וכתב ואם ספק שהן קיימין או אין קיימין צריך להוציא עליהן מעשרות מפירות אחרות ודקדק הראב"ד ז"ל עליו בהשגות שם על שאמר צריך להוציא וכ' ואני אומר ואותן המעשרות ותרומת מעשר שבהן ספק וכו' ולא היה צריך הרמב"ם להשמיענו זה כאן שכבר ביאר בכמה מקומות מדין הספק במעשרות ובתרומה לעיל בפ"ה מהל' תרומות ובשאר מקומות וכן בהל' מעשר ולא בא כאן לומר אלא הואיל והטבל שלו היה צריך להוציא עליו מעשרות אע"פ שספק הוא אם ישנו בעולם או לא ופשיטא שדינן כספק מעשרות וספק תרומה. ומ"ש הראב"ד דמהתוספתא נראה דמיניה וביה קאמר זה קשה להבין כוונתו אם לא שנפרש כקושיא על התוספתא דמשמע שהבעה"ב הוא המפריש מזה המין שנשאר לו בביתו ולא שצריך לחזור ולתקן המעשרות בתנאי וא"כ א"א לכהן בלא תקלה וכבר רמזתי זה בפנים די"ל דהתוספתא לא מיירי כ"א מהמעשרות שא"צ להפריש אלא בקריאת שם סגי בכה"ג וכהאי דתנינן לעיל בפ"ד וחכ"א קורא שם וא"צ להפריש ובמה שהביא הכ"מ שם בשם מ"כ והביא התוס' דפ' השולח עיין בפרק דלעיל מזה בהלכה ח' ד"ה ישראל ועכו"ם שקנו שדה סוריא ואין להאריך:

## הלכה ב

**מזגו לו את הכוס**. פי' הר"ב ביום השבת ואין די לו במה שהתנה מע"ש אלא צריך לחזור ולומר בשבת כשבא לאכול ולשתות וכו' והתי"ט רצה לומר שהוא נסמך על מה שאמרו כאן בהלכה דלעיל וצריך להחליט בשפתיו וכו' ובאמת הכי משמע מפי' הרמב"ם בהמשנה אלא שבחיבורו חזר בו דהכי מוכח ממה דקאמר בגמ' כיני מתני' וכו' משמע דמפרש לה דכך הוא הדין לענין מזיגת הכוס בחול קאמר ועוד דמפרש מה אנן קיימין וכו' ואי בשבת קאי ואע"פ שהתנה מע"ש שצריך לחזור ולהתנות קודם שישתה מאי קשיא ליה הא כבר מתוקן הוא בתנאי של ע"ש ומה שאמרו צריך להחליט בשפתיו בשבת לא קודם שיאכל וישתה קאמר ולהתנות פעם אחרת אלא בשעה שהוא מפריש בשבת זו אחר זו צריך שירחוש בשפתיו כמ"ש הרמב"ם בפ"ט ממעשר בזה ובדין מזיגת הכוס כתב שם בהלכה י' נתן לו ע"ה כוס לשתות וכו' דזהו דין בפ"ע ובחול קאמר ואם מזמינו לשתות בשבת צריך שיהא מתנה מע"ש כמ"ש שם אחר זה והא דלא הזכיר הרמב"ם בפירוש בענין התנאי דמסיק הכא באומר מכבר ולכשאשתה טעמיה דבש"ס דילן כדמדייק הכא משני נעשה כאומר מעכשיו ולכשאשתה וכו' כדאמר בעירובין ובגיטין ובכמה מקומות ואפשר לפרש להא דהכא ג"כ נעשה כאומר קאמר ולא שצריך שיאמר בפירוש כן:

**והדא מתניתא לא כר' יוסי ור"ש היא**. כתב הרא"ש ז"ל אינו מובן לי ירושלמי זה דמה בקיעת הנוד שייך הכא בשלמא גבי הלוקח יין מבין הכותים יבקע הנוד קודם שיפריש למחר נמצא מה ששתה בשבת למפרע טבל הוא כיון שלא בא לסוף לידי הפרשה אבל הכא אם יבקע הנוד קודם שתיה מאי חששא איכא ואם לאחר ששתה כבר הוא מתוקן עכ"ל והובא בדפוס חדש בהגה בפי' הר"ש ולמאי שפירשתי ניחא דבאמצע שתייתו איכא חששא שמא ישבר הכוס או ישפך היין מתחת ידו ונמצא לא בא לידי תיקון וס"ד דאיכא למיחש למה ששתה כבר:

## הלכה ג

**פשיטא הדא מילתא וכו'**. יתבאר מזה בהגיעי למקומו פ"ד דתרומות בס"ד:

**תני לא יחרוש אדם בפרתו בלילה וכו'**. תוספתא זו הביא הרמב"ם בסוף הלכות שכירות והובא שם בהג' מיימוני גם מהאי עובדא דר"י:

**תניי ב"ד שתהא תרומת מעשר משל בעה"ב ומע"ש משל פועל**. כדאיתא בתוספתא והביאה הרמב"ם בפ"ט מהל' מעשר בהלכה י"א וכתב הראב"ד בהשגות איני יודע מה צריך תנאי ב"ד לכל מה שכתב וכו' והכ"מ תמה למה עשה עצמו הראב"ד כמי שאינו

יודע הלא הוא בתוספתא ובירושלמי ופשוט הוא דלא השיג הראב"ד בכאן בענין הדין אלא על מה שהעתיק הרמב"ם גם להסיפא דהתוספתא שהמעשר שני משל פועל ע"ז כתב איני יודע למה הוא צריך לתנאי ב"ד לכל מה שכתב בדין הזה כדברי המשנה ובמשנה לא הוזכר תנאי ב"ד על מע"ש דכיון דקתני שהוא אומר ומעשר שני באחרונות א"כ פשיטא דהוא משל פועל שהרי הוא מחללו על המעות ועל התוספתא לק"מ שכן דרך הברייתא להשמיענו אף שהוא פשוט ועוד דבתוספתא לא הוזכר כלל בתחילה ממעשר שני אלא כך נשנה שם פועל שאינו מאמין לבעה"ב ר' יוסי אומר תנאי ב"ד הוא שתהא תרומת מעשר משל בעה"ב ומע"ש משל פועל וא"כ לא נשנה ב' פעמים להא דמעשר שני אבל הרמב"ם שהעתיק כלשון המשנה לא היה לו להזכיר עוד הפעם דהוא משל פועל אלא למה שכתב ופסק כר' יוסי דלא פליג את"ק וכך נשנו דברי ר"י בתוספתא בלי שום חולק ולא היה לו לכתוב אלא לענין מה שצריך לדין המשנה שהוא תנאי ב"ד שתהא תרומת מעשר משל בעה"ב מיהו אין זו השגה כ"כ על הרמב"ם דבכמה מקומות מעתיק לשון התנא ואף שהוא פשוט ונראה ככפול ואינו נצרך כ"כ לעיקר הדין:

## הלכה ד

**שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה.** בכל הספרים אשר לפנינו ובמשניות דגמ' גרסינן גבי ודאי שאני עתיד להפריש כמו הכא ובמתני' דלקמן גבי תאנים של טבל וגבי דמאי גרסי' בריש פרקין שאני עתיד להפריש למחר וכן במתני' דלקמן בסיפא היו דמתי וכו' והר"ש בפ"ד במ"ד כתב דל"ג למחר בסיפא דמתני' דלקמן והביאו התוי"ט במתני' דלקמן בבבא היו דמאי ולטעמיה דמחלק בין אינו מתקן אלא מה שאוכל למתקן את כל הנוד וכו' וכמו שפי' הר"ב במתני' עיי"ש ולא נאריך בזה וגם מה שהביא הר"ש שם ראיה מסוגית הש"ס דהכא בריש פרקין מההיא דר' ינאי הו"ל תאני ודאי וכו' הוא בעצמו גורס בפרקין בהא דר' הושעיה תנאי ודאי כמו שזכרתי שם לעיל וא"כ בהאי דר' ינאי תנאי ודאי הוא הנכון וכמבואר הכל לעיל. ומיהו למ"ש התי"ט שם וגם להרמב"ם לא גרסינן למחר אבל מטעמא אחרינא וכו' וכל זה אינו מוכרח ולא מצאנו מקום להרמב"ם שהיה גורס במתני' דלקמן בסיפא כן. ושלא להאריך אבאר לך עיקרי הדברים לדעת הרמב"ם בפי' המשנה ובחיבורו ותמצא פי' המשנה על נכון לפי גי' המשניות כולם אשר לפנינו והדין לפי המסקנא על מכונו. בפי' המשנה כאן כתב וזאת ההלכה היא לר"מ שהוא סובר יש ברירה והדבר הנשאר כאלו הופרש מתחילה והעיקר בידינו בדאורייתא אין ברירה בדרבנן יש ברירה ומפני זה אין הלכה כר"מ אלא יוציא תרומה ומעשרות קודם שישתה על כל פנים וכ"כ עוד במתני' דלקמן היו לו תאנים של טבל

וכו' ומאשר קדם לו ג"כ תדע כי מה שנאמר בתאנים של טבל אינה הלכה לפי שהטבל מדאורייתא ובדאורייתא אין ברירה אא"כ הוציא כל המתנות קודם אכילתו וזה מותר בשבת בשביל התנאי שהקדים מערב שבת וא"כ משוה דין יין דמתני' ודין תאנים דטבל ודאי דהיכא שלא הפריש בשבת קודם אכילתו ושתייתו אסור לסמוך על מה שאמר שאני עתיד להפריש משום דאין ברירה ואם הפריש בשבת מותר והפרשה כזו מותרת בשבת מפני שכבר התנה מע"ש וזה נלמד מהאי ש"ס בהלכה א' דקאמר ולא נמצא מתקן בשבת מה שפורט בשפתיו קודם אכילה ומשני אדהתנה או כדהאי תנא כדפרישית שם דאם התנה מע"ש מותר להפריש בשבת אפי' לטבל ודאי אבל החילוק בין דמאי לודאי בענין התנאי הוא זה דבדמאי מתנה הוא אף על דבר שאינו ברשותו ובודאי אינו מתנה אלא על דבר שיש ברשותו כדקאמר הכא ריש פרקין. וכדברי הרמב"ם בפירוש המשנה כך הם דבריו ממש בחיבורו בדינים אלו דבריש פ"ז מהלכות מעשר כתב הדין ביין טבל דאורייתא אם אמר שני לוגין שאני עתיד להפריש וכו' שאינו יכול לשתות על סמך שיניח בסוף שיעור תרומה ומעשרות אלא יפריש ואח"כ ישתה וזהו גוונא דמתני' דהכא ודלא כר"מ דטעמיה דאית ליה ברירה כדאמרי' פ' בכל מערבין (דף לז) ובכמה וכמה מקומות בש"ס והמסקנא בפ' משינין דבמידי דאורייתא לית ברירה ובריש פ"ז לא ביאר מדין דשבת כ"א סמך על מה שיבאר בפ"ט מהל' הנזכר בדיני דמאי ואגב ביאר גם מדין ודאי בשבת היכא דלא היה אפשר לו לתקנו מקודם והתנה עליו מע"ש דמפרישו בשבת ואוכל כמ"ש שם בהלכה ח' מדין תאנים של טבל דמתני' דלקמן וביאר שם החילוק בין דמאי לודאי בענין התנאי כדלעיל וכמו שנתבאר ג"כ בריש פרקין ועכשיו צריך שתדע דמה שכתוב במשנה גבי ודאי שאני עתיד להפריש וגבי דמאי כתוב שאני עתיד להפריש למחר הטעם הוא דהאי תנא ס"ל דבדמאי יכול להפריש בשבת אם קרא שם והתנה מע"ש אבל בודאי לא מהני קריאת שם של ע"ש דאף שקרא שם מע"ש אסור לו להפריש בשבת וחילוק זה כתבו התוס' ביומא (דף נה) בין שאר חילוקים שבין דמאי לודאי שביארו שם וע"ש שזה נלמד ממה דגריס במתני' גבי דמאי שאני עתיד להפריש למחר ולא כן בודאי ומה שתמצא בתוס' סוכה (דף כ"ג) שכתבו שלא לגרום גם בדמאי להפריש למחר בסיפא דמתלי' דלקמן הן הן דברי הר"ש שזכרתי ואמנם דבריהם ביומא הוא העיקר להאי תנא דמתני' אתיא כותיה והוא ר"מ דאית ליה ברירה אף בדאורייתא ולזה יש הכרח מן הסברא לפי שיטתו דהא כיון דאית ליה ברירה א"כ למה יפריש הודאי בשבת אף שהתנה וקרא שם מע"ש הרי יכול הוא לאכול בשבת אף קודם הפרשה על סמך שיפריש אחר השבת דיש ברירה ואמאי יעבור על שבות בחנם וזהו דוקא בודאי

אבל בדמאי כיון דעיקר תקוניה אינו אלא מדרבנן מן הסברא הוא שיכול הוא לתקנו בשבת מכיון שכבר התנה וקרא שם מע"ש. ואחר שמוכרח זה החילוק דהתוס' דיומא א"כ נאמר דבדוקא שנה לנו התנא גבי ודאי שאני עתיד להפריש וגבי דמאי להפריש למחר להשמיענו זה כפי הסברא דידיה ובטבל ודאי להפריש דקאמר היינו אחר השבת דאסור לו לתקנו בשבת אפי' לאחר קריאת שם מע"ש מכיון דאחר קריאת שם כבר יכול הוא לאכלו ולשתותו בשבת מטעמא דיש ברירה וכדאמרן וגבי דמאי בסיפא דמתני' בכיון הוא דשנה להפריש למחר להשמיענו דבדמאי הוא מותר להפריש בשבת אחר קריאת השם מע"ש והרי נתבאר לך גי' המתני' כולהו כאשר לפנינו בדוקא הוא אלא דלא קמה אליבא דהלכתא כמו שבארנו דהא הך מתני' דלקמן דוקא אליבא דר"מ הוא דאתיא כמו מתני' דהכא ורישא בודאי וסיפא בדמאי הכל בדוקא הוא אליבא דידיה דס"ל יש ברירה בדאורייתא ומזה נולד לנו החילוק בהפרשה בשבת בין ודאי לדמאי אבל אליבא דהלכתא דקיי"ל בדאורייתא אין ברירה וא"כ אף בודאי צריך להפריש קודם אכילתו ושתייתו שוב אין חילוק בזה בין ודאי לדמאי וסומכין על התנאי וקריאת שם של ע"ש להפריש בשבת אף בודאי ומכ"ש בדמאי והחילוק שבין ודאי לדמאי אינו אלא בענין התנאי דבזה צריך שיהיה ברשותו ובדמאי מתנה אף על שלא ברשותו וזה הכל נלמד מהאי ש"ס דהלכה אי מעובדא דר' ינאי דמותר להפריש מפני כבוד השבת אחר שהתנה וקרא שם מע"ש והחילוק שביניהם מבואר להדיא שם ומזה למד הרמב"ם לדינא מאחר שאינו מבואר לנו ההיפוך מש"ס דילן הרי לפניך דיוקא דהמתני' דהכא ודלקמן הרישא והסיפא אליבא דר"מ דאתיא כותיה וביאור הדין לפי המסקנא:

**רבי יוסי אומר לא חילל**. ברייתא זו דהתוספתא מייתי לה שם בפ' בכל מערבין וג"כ להכריח דר' יוסי לית ליה ברירה וכן מסיק התם אליבא דר"ש דאית ליה ברירה. וכבר מבואר בפנים להא דקאמר הכא טעמיה דהדין לאו כטעמיה דהדין כדמוכח מהני ברייתות והבאתי הכל בפנים ולטעמא דהשיבו לר"מ משום בקיעת הנוד ואע"ג דאין זה עיקר הטעם דתרווייהו וכעין זה כתבו התוס' שם (דף לח) ד"ה אי אתה מודה וכו' שאע"פ שהן עצמן לא היו חושבין לזה הטעם עיקר מ"מ היו שואלין לדעת מה ישיב להן ובדינא דהאי ברייתא על הסלע שתעלה וכו' פסק הרמב"ם בפ"ד ממע"ש הל' טו כחכמים הרי זה חלל וסיים וסלע שתעלה בידו תהי מעשר ור"ל בזה דאע"ג דבעלמא קי"ל כמ"ד דבדאורייתא אין ברירה שאני הכא שהרי נתבררו דבריו ועלתה הסלע בידו ולפיכך דייק וכתב סלע שתעלה וכו' הכוונה דכשתעלה בידו אז סמכינן על מה שאמר

בתחלה והסלע מעשר והפירות של מע"ש חולין ותוכן הדברים יתבארו לקמן בסוף פ"ב דמס' מע"ש בס"ד:

**תמן תנינן המניח פירות וכו'**. כבר ביארתי בגיטין שם מה ששייך לזה:

**רשב"ל בעא קומי ר' יוחנן מה בין האומר בכיס וכו'**. כה"ג גריס לה התם בסוף מעילה רמי ליה ר"ל לר"י מ"ש רישא ומ"ש סיפא וכרב פפא דקאמר התם כיסין אלוגין רמי ליה וכלומר מכח מתני' דלוגין הוא דקשיא רישא לסיפא אליבא דר"ע כדמוכח מסוגיא דהכא ובענין הקושיא ביארתי בפנים כעין שפירשו התוס' שם בהא דר"פ ומתוך מה שנתבאר יתבררו דברי התוס' וכוונתם בהקושיא והתירוץ דמתרץ ליה התם וכתירוץ דר' יונה דהכא ועיי"ש. היך דמאי וכו' מה שאני עתיד להפריש למחר. כבר ביארתי דהגי' שלפנינו בכל הספרים גבי דמאי למחר היא העיקר וכדברי התוס' דיומא ועיין בהלכה דלעיל ד"ה שני לוגין שהוספתי בסברא מוכרחת דהאי תנא קמ"ל בזה לסברא דידיה מהחילוק אליביה בין ודאי לדמאי ע"ש ותמצא מבואר הכל:

וחזר ביה ר' יוסי בר' בון מכח הדא דר"ח דאפי' לכתחילה מתנה כן ולישנא דמתני' דקתני ואמר לאו לאפוקי לכתחילה הוא אלא משום הסיפא נקט לה דאם אמר ה"ז עירוב לא אמר כלום וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' עירובין בדין הזה ואף שכתב שם והתנה וכו' נמי לאו לאפוקי לכתחילה הוא אלא כדאמרן:

## הלכה ו

**היו לפניו שתי כלכלות של טבל**. הרמב"ם בסוף פ"ז מהל' מעשר כתב בדין זה שתי כלכלות של טבל שנטלה תרומתן וכו' וזה למד מהתוספתא דנשנה שם בהדיא נטלה תרומתן כמו שהבאתי בפנים בריש הסוגיא דהגמ' וכל החשבונות דקחשיב התם על המעשרות לבד הן וא"כ מתני' נמי במעשרות דוקא מיתפרשא ומה שרצה התי"ט לומר דמהש"ס בהלכה דלקמן למד זה דאמר כל טבל דקיימינן הכא טבל לראשון ולשני ופי' דעל האי מתני' נמי קאי מזה אין ראיה דהתם ודאי א"א לפרש בענין אחר אא"כ כבר הופרשה תרומה גדולה דאלת"ה מאה ושלש מיבעי ליה ליטול כדפרישית שם אבל הכא הואיל ובתוספתא מפרש למתני' במעשרות לחוד למד לומר כן ועיין בד"ה בזו מאה ובזו מאתים דלקמן ותמצא דכל דבריו בדין הזה מן התוספתא הן וכמו שמבואר שם:

שמואל אמר לא מציתה תניתה וכו' עיין בהר"ש ז"ל מה שפי' והאריך בזה ובענין הרישא דהתוספתא שהביא וכמדומה שלא היה לו ז"ל בעצמו פירוש מבורר בזה ובנה וסתר ופי' בה שתי לשונות ובהא דשמואל לענ"ד כמו דרישא דהתוספתא בפשיטות מיתפרשא לענין דינא כמו המתני' דבשתי החלוקות שברישא הראשונה היא שמעושרת

כך דברי שמואל מתפרשין בפשיטות דלא מתמה אלא על כפל הלשון נוטל שתי תאנים והן התרומת מעשר של שתיהן והדר ותני ועישורו של עישור וצריך מיסב חדא למאה בתמיה הוא דקאמר וכן כולם כמבואר בפנים ולפ"ז א"צ לשום דוחק מה שאינו סובל המשמעות והדין והאי דשמואל דהכא גרסי' נמי לקמן בפ"ד דמע"ש ויתבאר במקומו בהגיעי לשם ברחמי ובס"ד ועין בעין תראה שם דמה שהביא הש"ס התם להא דשמואל לא שייך כלל לענינא דמתני' דהתם אלא הכא הוא דשייכא והתם אגב גררא נסבה:

**על הראשונה עובר בעשה וכו'**. גם בזה מה שפי' הר"ש אינו מוכרח ועיי"ש ומה שפירשתי נוטה קצת לפי' הב' בתוס' דתמורה (דף ד) ע"ש אבל הוספתי לבאר בפנים לדברי ר' יוסי בר' חנינא דהכא אף להאי גי' שלפנינו דמייתו שם לפי' הא' ובתמורה שם מסיק אליביה דאינו לוקה משום דלאו שאין בו מעשה בדבורו הוא ע"ש דקאמר המקדים וכו' ואע"ג דגבי מימר אמרינן בדיבורו עשה מעשה שאני הכא דניתק לעשה הוא דכתיב מכל מעשרותיכם תרימו והיינו עשה דקאמר הכא וכל זה אליבא דר' יוסי בר' חנינא אבל באמת המלקות גבי תמורה אינו משום דהדיבור הוא מעשה אלא דיוצא מן הכלל דבכל התורה כולה לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם ואע"ג דר' יוחנן שם בדף ג' ע"ב קאמר לא תתני מימר משום דבדיבורו עשה מעשה בפ"ז דסנהדרין הדר ביה וס"ל דהדיבור לאו מעשה הוא וכ"כ הרמב"ם בריש הלכות תמורה דהא דלקי בתמורה ואע"ג שאין בו מעשה משום שהוא אחד מג' דברים היוצאים מן הכלל בזה ועיין בספ"ג דשביעית שם ביארתי וציינתי המקומות:

**אמר ר"א דר"מ היא וכו'**. פירשתי להדא דר' אבינא דלקמן בענין זה דנראה דהויא בר' יוחנן דאמר בפ"ה דתמורה (דף כו) על פלוגתא דר"מ ור' יוסי הכל מודים באומר תחול זו ואח"כ תחול זו ד"ה תפוס ל' ראשון. לא תחול זו אא"כ חלתה זו תרוייהו קדשי לא נתלקו אלא כגון משנתנו דאמר תמורת עולה תמורת שלמים ר"מ סבר מדהוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים הו"ל כאומר תחול זו ואח"כ תחול זו ור' יוסי סבר אי אמר תמורת עולה ושלמים הוה אמינא קדושה ואינה קריבה קמ"ל והנה דברי ר' אבינא כדברי ר' יוחנן כמבואר בפנים והבאתי לכל המימרא דר' יוחנן למען יראה הרואה בענין מה שתמה התי"ט כאן על הרמב"ם בדינים אלו ויודה דמתיישבים דברי הרמב"ם היטב הדק במה שהקשה על שפסק בספ"ז מהל' מעשר כמשנתנו דאתיא כר"מ לר' אלעזר דהכא והביא שם לזה בשם הר"ש ובסוף פ"ב מהל' תמורה פסק כר' יוסי דהתם אבל לק"מ דר' אלעזר מוקי לה הכא כר"מ אבל לדברי ר' אבינא והן הן דברי ר' יוחנן דלעיל א"כ תו לא צריכין לאוקמי מתני' דהכא כר"מ דהא

להאי מילתא דר' יוחנן בעינן לאוקמי טעם פלוגתייהו בתמורה דוקא באומר תמורת עולה תמורת שלמים כדמסיים דבהא פליגי ר"מ סבר וכו' וטעמיה דר' יוסי משום דלא הוה בעי למימר תמורת עולה ושלמים דטעי אלו אמינא הכי קדושה ואינה קריבה וכו' וזה לא שייך כ"א גבי גוונא דהתם אבל הכא במתני' אי ס"ד באומר של זו בזו ושל זו בזו דדעתו היה לקבוע מעשר אחת מהן בחבירתה הי"ל בהדיא כן כמו בסיפא מעשרותיהן מעשרות כלכלה בחברת' וליכא למטעי מידי הכא ומדלא אמר הכי ש"מ דחזרה היא ובהא כ"ע מודים דתפוס לשון ראשון ואפי' בתוך כדי דיבור אינו יכול לחזור בו ומזה תדע דר' אבינא פליג על הא דר"א דלדידיה מתני' ככ"ע אתיא וכן אליבא דר' יוחנן דהתם והיינו טעמיה דהרמב"ם ז"ל:

**אדם נשאל על הקדישו ואין נשאל על תרומתו**. לפי הכתוב לפנינו בספרי הדפוס הוה פליג על הש"ס דילן דבפשיטות אמרו בנדרים (דף נט) בתרומה דאי בעי מיתשל עלה וכן בכמה מקומות וכ"פ הרמב"ם בפ"ד דתרומות הלכה י"ז והנראה דטעות הדפוס הוא כאן כמו לעיל באומר תרומה זו תחת שנים דודאי צ"ל תמורה וה"נ כצ"ל אמר ה"ז תמורה אפי' בתוך כדי דבור אינו חוזר וכו' ואין אדם נשאל על תמורתו והכי קיי"ל דאין שאלה בתמורה דתמורה בטעות הוי תמורה כדאמרי' ברפ"ה דנזיר ובריש תמורה. ובענין תוך כדי דבור בהקדש ביארתי בחבורי על סדר נזיקין בפ' מרובה לדעת הרמב"ם ע"ש:

**בזו מאתים וכו'**. האי תוספתא קשה מהקשות היא והיותר נוח כמ"ש כאן דודאי החליפין שנמצאו בהתוספתא חליפי טעות הדפוס הן כמו שהבאתי בפנים בריש הסוגיא וכמו שיראה המעיין שם והאי אחת עשרה וחמש עשרה פירשתי בפנים על צד היותר קרוב להסברא והדעת נכונה משום שכאן החשש של קביעת תרומת מעשר מספק הוא אם דעתו היה לקבוע המעשרות בחברתה בדוקא במה שאמר מעשרות כלכלה בחבירתה או לא וזה מבואר הוא דעיקר הקפידא משום תרומת מעשר הוא דאילו במעשר גופיה מאי איכפת לן אם הוא מפריש מכל אחת מינה ובה או מאחת על חבירתה דאין חיוב ואין שום איסור ואין נ"מ בדבר כ"א הכל משום התרומת מעשר שבמעשר בודאי איכא קפידא דבמקום שקבע חל עליו איסור תרומת מעשר לזרים וכל מקום שתמצא שחששו לקביעת מעשר במקום אחד ושיפריש דוקא משם הטעם משום התרומת מעשר שבו וכל זה דחוששין שמא בדוקא הוא שקבע את המעשר של אחת בחבירתה היינו בשאינן שוות כמבואר הכל בפנים בטעם ובסברא והרמב"ם שכתב בסוף פ"ז ממעשר בדין הזה דמשנתנו וביאר שם כדברי התוספתא שנטלה תרומתן כמו שזכרתי לעיל במתני' מזה ובדין אם הם שוות כתב מפריש מעשר שתיהן מאחת מהן או מעשר כל אחת מהן

ממנה וזהו ג"כ כדברי התוספתא נוטל עשרים תאנים מאיזו מהן שירצה וא"כ ה"ה לכל אחת מהן ממנה דמאי שנא בדין אינן שוות של התוספתא כתב ואם היתה אחת גדולה מחברתה מפריש מן הקטנה מעשר הגדולה ומן הגדולה מעשר הקטנה וביאור דבריו כך הם שמכיון שיש חשש ספק שמא קבע מעשר אחת מהן בחברתה כמו שמבואר מהתוספתא דהאי חששא איכא בשאינן שוות דוקא כמו שביארתי בפנים וכיון שכן הוא לא נחית לכל חילוקי הדינים של התוספתא בספק הזה ולומר אם אינן שוות בזה החשבון יפריש כך ואם כך כך כדי שלא יבוא לידי תקלה והטעות בחשבון אלא דמחמרינן לעולם מכח הספק הזה וכשיפריש מעשר הקטנה מן הגדולה ושל גדולה מן הקטנה יוצא מידי כל הספיקות ולפיכך סתם וכתב כן ופשוט הוא דמעשר הגדולה שמפריש מהקטנה היינו אם יש בה כדי מעשר הגדולה דאי לאו הכי פשיטא הוא שצריך להפריש מעשר הגדולה ממנה בעצמה וכדברי התוספתא בכה"ג אפי' נוטל הוא את כולה אינו משלים וכלומר דודאי בכה"ג אמרינן דלא היה בדעתו לקבוע מעשר אחת מהן בחברתה בדוקא שהרי ידע שאין בכל הקטנה כדי המעשרות של הגדולה ומאחר דמילתא דפשיטא היא לא היה צריך הרמב"ם ז"ל לכתוב זה בפירוש:

## הלכה ז

**מאה טבל מאה חולין וכו'**. פירשתי להמתני' ע"פ דרך הרמב"ם בפירושו ובחיבורו בפ"ח מהל' מעשר ותוכן הדברים עם קצת תוס' ביאור תמצא מפורש בפנים. ומה שהביא בפי' המשנה לתרץ הקושיא מפני מה אין אנו אומרים דאף שנתערב סאה תרומת מעשר של טבל בהחולין הרי הוא עולה בא' ומאה ולמה יפסיד סאה אחת מן החולין וע"ז מביא דברי ר' יוסי בגמרא אם אתה אומר וכו' כמו שהבאתי בפנים. דע דבגמרא כאן לא מצינו לדברי ר' יוסי אלו אבל הם במקום אחר ובפרק עשירי דב"מ בהלכה א' דמייתי הש"ס להמתני' דהכא שם תמצא לדברי ר' יוסי הללו ואין אנו צריכין להוסיף כאן ולבאר כ"א שני דברים בלבד. הא' דמ"ש הר"ש לפי דרכו בפי' המתני' ואחריו נמשך הר"ב וכתב בבבא מאה חולין מתוקנין מאה מעשר וכו' וז"ל והא דלא מחמרינן הכי בשנתערב עם הטבל וכו' משום דכך הוא הדין דכל דבר המתערב חוזר להיות כתחלתו הלכך המעשר חוזר להיות כטבל ואין הטבל חוזר להיות כמעשר עכ"ל. ונעלם ממני מהיכן למד הכלל הזה שכל דבר המתערב חוזר להיות כתחלתו והיה צריך ראי' לכלל הזה ואנן איפכא שמעינן מהסוגיא דמנחות (דף כג) דפליגי התם בדבר שנתערב אי בתר בטל או בתר מבטל אזלינן ולענין כל דבר שאפשר להיות כמוהו וכו' כמבואר להמעיין שם ולדברי הר"ש דאמרינן דכל דבר המתערב חוזר להיות כתחלתו א"כ היה הדין בנתערב טבל

עם מעשר שיהא הכל טבל כמו שאמר שהמעשר חוזר להיות כטבל ובאמת אינו כן אלא דתליא בהך פלוגתא דמנחות שם דלמ"ד בתר מבטל אזלינן א"כ הטבל אפשר להיות כמעשר שהרי אתה יכול לתקנו ואין המעשר חוזר להיות טבל ולמ"ד בתר בטל אזלינן איפכא הוי לענין דין ביטול ולא אישתמיט לן במקום מהש"ס ללמוד הכלל הזה בפשיטות שכל דבר המתערב חוזר להיות כתחלתו (ועיין לקמן בפ"ד דתרומות בהלכה ג' ובסוף פ"ג דחלה מה שביארתי בענין דין ביטול) אמנם לפי דרך הרמב"ם ופירושו אין אנו צריכין לכל זה דהטעם הוא הואיל שאין כאן תרומת מעשר מבורר לפיכך אמרינן שאם נתערב המעשר עם החולין אע"פ שאין בהחולין כדי להעלות התרומת מעשר שעדיין הוא בתוך המעשר אינו עושה הכל מדומע לפי שלא נתברר בתרומת מעשר שבו והלכך די לנו שנחמיר לאסור עד כדי עשרה מן החולין מפני החשש של תרומת מעשר שהוא בתוך המעשר ואכתי לא הופרש וצריך להפריש מן החולין מצד חומרא בעלמא ובהיות כן ממילא מתורצת לן ג"כ קושית הר"ש במ"ש והא דלא מחמרינן הכי בשנתערב עם הטבל וכו' כמו שהוא בדברי הר"ב דהא בלא"ה ניחא דמהיכי תיתי לומר לן להחמיר כ"כ שאם נתערב המעשר בטבל להזקיקו שיפריש עשרה מן הטבל והרי עדיין אין התרומת מעשר מבורר ולא קרא לו שם לתרומת מעשר ודי בזה שנחמיר שיפסיד סאה אחת מן הטבל כנגד תרומת מעשר שבטבל דמצא מין את מינו והן שוין שבכאן יש עשרה שהמה ראויין לתרומת מעשר ובכאן יש אחת ראויה לתרומת מעשר ושתיהן עדיין לא קרא להן שם לתרומת מעשר והלכך בחומר' שמפסיד סאה אחת מן הטבל סגי משא"כ בנתערב המעשר עם החולין המתוקנין דבחולין לית בהו מהמין הראוי לתרומת מעשר ונמצא כשאתה חושש להאה אחת מהן מפני חשש התערובות הראוי לתרומת מעשר שנתערב בהן צריך אתה לחשוש לכל העשרה הראויין לתרומת מעשר שנתערבו בהחולין דהכא ליכא טעמא לחלק בין אחת ובין כל העשרה כדאמרינן גבי תערובת טבל עם המעשר דמצא מין את מינו זהו הטעם הנכון לפי דרך הרמב"ם ופירושו. הב' במ"ש הר"ש ואחריו נמשך הר"ב בחלוקה דהסיפא בזמן שהטבל מרובה וכו' דהוי כיש לו פרנסה ממקום אחר וכו' וכדין המוזכר במשנה בפ"ג דחלה זה הדמיון מעיקרא פריכא הוא דלא אמרינן הכי אלא בשיש לו פרנסה ממקום אחר בדוקא ולא מהתערובות המרובה והכי תנינן בהדיא בתוספתא שם בין שהטבל מרובה על החולין ובין שהחולין מרובה על הטבל נוטל את כל החולין וכדי תרומת מעשר שבטבל הרי בתערובות שאחד מהן מרובה לא דיינינן ליה כאילו יש לו פרנסה ממקום אחר לומר בו שאינו מפריש אלא לפי החשבון של הטבל בלבד וכ"כ הרמב"ם שם בהלכה ג' כדברי התוספתא וטעמא דמילתא דהא איכא

מיהת תערובת טבל בכל חלק וחלק ואין זה דומה לפרנסת טבל ממקום אחר ועוד דאפי' לפי דבריו לא שייך זה אלא דוקא בטבל וחולין שנתערבו ולא בטבל ומעשר שנתערבו ולא דמיא האי כלל להך מתני' דפ"ג דחלה. ועוד זאת אזכיר מי יתן וידעתי להבין מה שסיים הר"ש וכן הר"ב ודוקא עשרה מרובה קאמר כדאיתא בירושלמי ואם כך היתה הגי' לפני הר"ש שהטבל מרובה על המעשר עשר זהו כריר חלמות מבלתי טעם ועיין בתי"ט שרצה ליתן איזה טעם וכמה חלוש הוא ולמה לא נוכל גם בפחות מזה לדונם כך ולעולם נדון הפרוסה לפי ערך המרובה ולא יפסיד כדי תרומת מעשר שבו. אבל באמת הגי' הכתובה לפנינו הוא עיקרית. כל זמן שהטבל מרובה על המעשר מעשר לא הפסיד כלום וכדפרישית בפנים דהעיקר דקפדינן שהמעשר הוא שלא יפסיד כלום ובין הטבל מרובה עשרה או פחות אם הוא באופן שאם ידמע המעשר כשתחשבהו כתרומת מעשר ממש בכה"ג לא מחשבינן ליה כתרומת מעשר ממש הואיל ועדיין לא קרא לו שם וכדי שלא יפסיד המעשר וזהו דרך הנכון לדעת הרמב"ם ומכאן הוא דלמד לומר כן כנראה מסתימת דבריו שם ובזה נדע להבין כל דברי הרמב"ם שם בדיני המשנה ונתיישב הכל מהשגת הראב"ד שם כמבואר להמעיין בהנכלל בדברינו אלו ובענין הנלמד ממתני' דפ"ג דחלה יתבאר במקומו בס"ד:

**שני כריים וכו'**. עיקרא דהאי מילתא לקמן בפ"ג דתרומות ויתבאר במקומו בסייעתא דשמיא:

**תיפתר בדברים שאין להם עלייה**. דחויא בעלמא הוא ועיקרא דשנוייא כדמשני הש"ס בפ"י דב"מ והבאתי בפנים במתני' ולעיל בד"ה מאה טבל עיי"ש:

**כיני מתניתא כל זמן שהטבל מרובה על המעשר מעשר לא הפסיד כלום**. זו היא גי' הנכונה ועיין לעיל ד"ה מאה טבל מה שנתבאר מזה:

**מה אנן קיימין**. הר"ש פי' בזה דהיא קושיא על המתני' וכתב אינו חושש לתרץ כלום וכו' ע"ש ואינו כן ודהך מאה טבל ותשעים מעשר וכו' תוספתא היא ומה אנן קיימין אפלוגתייהו דרבי ור' דוסתאי קאי דלא מיתוקמא פלוגתייהו אמתני' כלל דהא קתני לא הפסיד כלום וקאמר דעל התוספתא מיתוקמא וכמבואר:

## הלכה ח

**מי שהיו לו עשר שורות של עשר כדי יין**. בכאן תפס הר"ב דרך הרמב"ם מפני שראה שהר"ש בעצמו חזר בו מפירושו הא' וכתב וי"מ בשם רבינו האי גאון ז"ל דאחת לאו אשורה קאי אלא אחבית קאי ועל פי' הא' הקשה דא"כ אמאי נקט עשר שורות של עשר עשר ומיהו במ"ש הר"ב וימלא חבית אחת משתיהן ותהיה מעשר נמשך בזה אחר דברי

הרמב"ם בפי' המשנה אבל באמת אין הדין כן שיהא כל היין מהשתי חבית מעשר והוא לא קבע אלא אחת ובחיבורו חזר בו ונשמר מזה וכתב בסוף פ"ח ממעשר לדין המשנה נוטל שתי חביות באלכסון ומערב שתיהן ומפריש מהן וכלומר מעשר הראוי שקבע ואינו אלא חבית אחת וכדמסיים שם בחלוקה דסיפא קבע המעשר בכד אחת וכו' ומפריש כדי כד אחת מעשר וכך הוא בכל החלוקות דמתני' ופשוט הוא וזה נלמד מקושית הש"ס ויטול שתים ומהתירוץ כמבואר בפנים דאע"ג דמשני בשהפריש חציין על מקום אחר הא ודאי לאו דדייקא היא אלא כלומר אם כבר הפריש חציין ודאי א"צ ואינו יכול ליטול שתיהן ומיהו שמעינן דבחציין של שתי חביות סגי לקביעת המעשר שקבע לחבית אחת אלא שצריך לערבן מפני הספק מפני שאינו יודע באיזו שורה קבע האחת לפיכך מערבן ומפריש מהן חבית אחת ואפשר לפרש גם לדבריו בפי' המשנה כן:

**תני היו לפניו שתי חביות וכו'**. הך דינא דהתוספתא לא הזכיר הרמב"ם בפירוש בחבורו וה"ז דומה לענין הספק לדינא דשני שבילין וכו' המוזכר בפ"ק דפסחים ובכמה מקומות בש"ס וכתבו הרמב"ם בריש פ' י"ט מאה"ט וכך הוא לפי המסקנא דהכא במאי דפליגי וכר"א בר"ש דהמשקה הראשון ששתה אינו אלא ספק משקין והתם אם לא טבל בינתים הטהרות הראשונות שעשה תלויות הן והכא שכבר שתה הספק לענין טבילת גופו א"צ לטבול דקיי"ל שהוא טהור וכדכתב הרמב"ם בריש פט"ו מהלכה הנזכר והשותה משקין שהן טמאין מספק ה"ז טהור:

סליק פירקא וכולא מסכתא ברחמי בסייעתא דשמיא